

Det kvinner snakker om når de snakker om kjærlighet

En kvalitativ studie av yngre og eldre kvinners erfaringer med-
og forståelse av kjærlighet og parforhold

Martine Aase Vaage

Antall ord: 33 745

Masteroppgave

Høsten 2022

Sosiologisk institutt, Universitetet i Bergen

Forord

Den første og største takken går til min veileder Liv Johanne Syltevik. Denne oppgaven hadde aldri blitt ferdigstilt uten din tålmodighet og ditt inspirerende engasjement. TAKK! En enorm takk må også rettes til de åtte kvinnene som lot seg intervjuet til denne oppgaven. Jeg setter uendelig pris på tilliten dere gav meg ved å åpne opp om et så personlig tema. Uten deres rause bidrag ville ikke dette prosjektet vært mulig å realisere.

En stor takk må også rettes til Det Akademiske Kvarter, for å ha fungert som mitt 'home away from home' under studietiden, og for å ha introdusert meg til så mange fine mennesker (dere vet hvem dere er). Takk til venner og bekjente som har vist interesse for denne oppgaven, og brukt utallige timer på å dele egne erfaringer og tanker om tema. Engasjementet jeg har blitt møtt med når jeg har fortalt hva jeg skriver masteroppgave om, har vist meg nettopp hvor viktig det er å studere dette kompliserte fenomenet vi kaller kjærlighet. Dette har vært til stor hjelp med å opprettholde motivasjonen min i arbeidet med denne oppgaven.

Martine Aase Vaage

Bergen, 22. november 2022

Sammendrag

Denne oppgaven er en komparativ studie av unge og eldre kvinners forståelse av- og erfaringer med kjærlighet og parforhold. Formålet med oppgaven er å kunne si noe om hva som preger kvinners forståelse av kjærlighet og parforhold, samt hvilke erfaringer de har med dette. Analysen av datamaterialet er delt inn i to overordnede kategorier som kartlegger informantenes kjærlighetspraksiser og kjærlighetsideal. Dette er også gjort med et ønske om å legge til rette for å se informantenes kjærlighetsideal i lys av deres praksiser, og omvendt. Studien baserer seg på et utvalg av åtte kvinner i to ulike aldersgrupper. Fire av kvinnene er mellom 25-29 år, mens de fire andre er mellom 45-60 år. Valg av informanter baserer seg på et ønske om å legge til rette for en komparativ analyse på tvers av alder, livsløp og sivilstatus.

Funnene i denne oppgaven tyder på at det eksisterer visse forskjeller som baserer seg på informantenes alder. Spesielt når det kommer til innledningsfasen av et parforhold, finner denne studien en tydelig sammenheng mellom alder og hvorvidt man opplever pardannelse som et resultat av et aktivt valg. Ikke bare blir dette tydelig gjennom de yngre informantenes utsagn, men også ved de eldre informantenes refleksjoner rundt egne erfaringer fra da de selv var unge. Det fremstår derfor som at det å oppfatte pardannelse som et resultat av et aktivt valg er noe som kommer av erfaring. Å jobbe for å opprettholde forholdet er et annet sentralt tema i denne oppgaven. Vi ser at kommunikasjon og felles interesser er viktig for de aller fleste. Blant de yngre ser vi en tydelig forventning om demokratisert parforhold. De yngre virker generelt mer opptatt av individualistiske verdier. Likevel virker de til å være like villige som de eldre informantene til å jobbe for å opprettholde et forhold, noe som kommer til uttrykk gjennom et identifisert kjærlighetsideal om 'å ikke gi opp'. Parnormens tilstedeværelse kommer også særlig til uttrykk gjennom de single informantene i denne oppgaven.

Funnene i denne studien bekrefter de mange teoriene om kjærlighetens tilstedeværelse i det senmoderne som kompleks. Når det er sagt maler funnene i denne studien et mer nyansert bilde. Et fremtredende fokus blant sosiologiske teorier om kjærlighet og parforhold er at det er et misforhold mellom forventning og realitet, noe som bidrar til at kjærlighetens tilstedeværelse i det senmoderne ofte refereres til som dysfunksjonell.

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	3
1 Innledning.....	5
1.1 Kjærlighet som sosial konstruksjon	6
1.2 Kjærlighetens utvikling i det moderne samfunn	7
1.3 Problemstilling og avgrensning.....	10
1.4 Oppgavens struktur	11
2 Teoretisk utgangspunkt	12
2.1 Kunsten å elske – Fromm.....	13
2.2 Demokratisert kjærlighet - Giddens	15
2.3 Kjærlighet og kapitalisme – Bauman, Illouz og Jamieson.....	16
2.4 Kjærlighet, kultur og religion – Jackson og Beck & Beck-Gernsheim.....	19
2.5 Avsluttende diskusjon av teori	21
3 Kjærlighet som forskningstema – tidligere forskning.....	23
3.1 Parnormen	24
3.2 Kjærlighetens tvetydighet	27
3.3 Kjærlighet og digital dating.....	31
3.4 Oppsummering	32
4 Metodekapittel.....	33
4.1 Opprinnelig og endelig forskningsdesign	33
4.1.1 Hvorfor så vanskelig å rekruttere?	34
4.1.2 Hvorfor kvalitativt intervju?.....	35
4.1.3 Intervjuguide og prøveintervju.....	36
4.1.4 Utvalg	37
4.1.5 Informantene	38
4.2 Gjennomføring av intervju	40
4.2.1 Digitale intervju – fordeler og ulemper for intervjukonteksten	43
4.2.2 Transkripsjonene	44
4.2.3 Å bli trygg i intervjurollen	45
4.3 Reliabilitet og validitet	45
4.4 Etikk	46
4.5 Analyse.....	47

5	Kjærlighetspraksiser	49
5.1	Innledningen av et forhold	49
5.2	Å opprettholde forholdet	53
5.3	Når et forhold tar slutt	61
5.4	Oppsummerende diskusjon	66
6	Kjærlighetsidealer	69
6.1	Diktenes funksjon i intervjusituasjonen	70
6.2	Å tro på kjærligheten - kjærlighet som autonom kraft	74
6.3	Å ikke gi opp	78
6.4	Et ønske om å være to	80
6.5	Oppsummerende diskusjon	84
7	Avslutning	86
8	Litteraturliste	91
	Vedlegg 1: Diktene.....	95
	Vedlegg 2: Intervjuguide.....	97

1 Innledning

Denne oppgaven er en komparativ studie av unge og eldre kvinners erfaringer med- og opplevelser av kjærlighet og parforhold. Det er utfordrende å skulle studere noe som er så personlig men samtidig så allment, så selvsagt men samtidig så diffust som kjærlighet. Det er en omfattende og kompleks oppgave, men nettopp derfor oppleves det som spesielt viktig å utforske dette fenomenet, og forsøke å belyse det som ellers tas for gitt. En av informantene som ble intervjuet i forbindelse med denne oppgaven oppsummerer kjærlighet på følgende måte:

Kjærlighet er fantastisk når det funker og så er det vondt når det ikke funker.

Dette representerer en forståelse av kjærlighet som en utfordrende balansegang mellom to ytterpunkter; fantastisk og vondt. Skillet mellom fantastisk og vondt kan være hårfint, og det å skulle navigere seg gjennom livet kombinert med jakten på kjærligheten kan virke som en håpløs oppgave. Musikk, litteratur og film er gjennomsyret av kjærlighetshistorier, som gjerne inkluderer en konfliktfylt kamp mellom to personers kjærlighet for hverandre, og sosiale normer og forventninger. Shakespeares 'Romeo og Julie', og Jane Austens 'Stolthet og Fordom' er klassiske eksempler på dette. Disse kjærlighetshistoriene handler ofte hovedsakelig om kampen for å få være sammen, heller enn det som gjerne er mer aktuelt i det virkelige liv: kampen om å forbli sammen.

I en vestlig moderne samtid kan man anta at den vanligste måten å praktisere kjærlighet på er gjennom parforhold, og mer spesifikt ekteskap. Ekteskap som institusjonalisert samlivsform forutsatte opprinnelig livslang varighet, og skilsmisse var frem til 1909 kun lovlig ved utroskap, sterilitet eller dersom en av partene forsvant (Sarromaa, 2019). Selv om ekteskapet kan sies å ha blitt sekularisert i moderne tid, i takt med at skilsmisse har blitt normalisert, er det rimelig å anta at oppfatningen av ekteskap som en livslang samlivsform fortsatt er aktuell. Både det borgerlige vielsesformular og den kristelige vielsesliturgi inneholder skildringer av en forutsetning om ekteskapet som livslangt (Vedtak om borgerlig vigselformular, 1996). I 1966 ble gjennomført 2 611 skilsmisser i Norge (Statistisk sentralbyrå, 2022). Tilsvarende antall i 2004 var 11 045 gjennomførte skilsmisser (Statistisk sentralbyrå, 2022). Økningen har med andre ord vært stigende, samtidig som antall inngåtte ekteskap er på en nedadgående trend. Denne statistikken tar ikke høyde for samboerskap, parforhold eller andre romantiske

kjærlighetsrelasjoner. Mørketallene for parforhold som opphører anslås derfor å være langt høyere enn det antall skilsmisser illustrerer. Akkumuleringen av parforhold som opphører tyder på at kjærlighetens tilstedeværelse i dagens samfunn er under endring.

Til tross for at det virker til at flere finner det utfordrende å leve i par, ser det ikke ut til å at færre velger å jakte på kjærligheten av den grunn. En slik påstand forutsetter en antakelse om at kjærlighet forutsetter livslangt samhold dersom den skal bli ansett som velfungerende, samt en antakelse om at romantisk kjærlighet kun praktiseres gjennom parforhold. Dette er elementer ved kjærligheten som tas for gitt, og som har vært lite adresserte tema både i populærkulturen og i vitenskapen om kjærlighet. Hvordan slike selvfølgeligheter preger kjærlighetens tilstedeværelse i en senmoderne er noe av det jeg ønsker å belyse i denne oppgaven.

1.1 Kjærlighet som sosial konstruksjon

Kjærlighet kan bety så mye forskjellig avhengig av hvem man er, hvor man bor, hva man har opplevd, hvem man har opplevd ting sammen med. Kjærlighet kommer i mange former, familiær, vennskapelig, medmenneskelig og romantisk. Det er derfor viktig å tydeliggjøre hva som menes med begrepet kjærlighet og hvordan det brukes i kontekst av denne oppgaven. Som alle aspekter ved det sosiale liv er også kjærlighet en sosial konstruksjon, og må derfor forstås ut i fra den sosiale og strukturelle konteksten den eksisterer innenfor. Berger og Luckmann argumenterer for at menneskers virkelighetsforståelse er et resultat av en vanedannelsesprosess som er nødvendig for å frigjøre psykologisk kapasitet og som institusjonaliseres gjennom sosial atferd. Ved at man standardiserer sosial atferd i vaner og rutiner, reduseres antall beslutninger et individ må ta stilling til (1966, s. 69-70). Denne vanedannelsen resulterer i sosiale strukturer som skaper en kollektiv virkelighetsforståelse hvor individ og struktur er i et refleksivt forhold til hverandre. Berger og Luckmanns argumenterer for at individers virkelighetsoppfatning blir sosialt konstruert gjennom en dialektisk prosess som omfatter internalisering, objektivisering og eksternalisering. I internaliseringsprosessen blir individet introdusert for den kollektive virkelighetsforståelsen i møte med andre individer gjennom primær- og sekundærsosialisering, eksempelvis gjennom oppdragelse og utdanningssystemet. Oppvekstvilkår og sosiokulturelle omgivelser kan derfor antas å legge sterke føringer for individers virkelighetsforståelse. Objektiviseringsprosessen trer

i kraft når denne tillærte kunnskapen tas for gitt som en objektiv virkelighet. Eksternaliseringsprosessen skildrer nyskaping eller gjenskaping av denne virkeligheten, gjennom praktisering og videreformidling av den kunnskapen man selv har blitt lært gjennom internaliseringsprosessen (Tjora, 2020). Disse prosessene foregår på flere samfunnsmessige nivå, og vil derfor også variere i omfang, og preges av geografisk tilhørighet, sosial klasse og økonomisk kapital. Med dette teoretiske utgangspunkt til grunn, kan man anslå at oppvekstvilkår, sosiale relasjoner og kulturell påvirkning er sentrale faktorer for hvilken virkelighetsforståelse man har av kjærlighet i dagens samfunn. Det er derfor vesentlig å se på historiske skifter og samfunnsbevegelser som har bidratt til å forme den sosiale konstruksjonen av kjærlighet i senmoderne tid. Senmoderniteten er det begrepet Giddens (1991) bruker om samfunnsutviklingen i den vestlige verden mot slutten av 1900-tallet. Informantene som i denne oppgaven utgjør det empiriske materiale representerer to ulike generasjoner av kvinner. Valg av utvalg baserer seg på et ønske om å legge til rette for en komparativ analyse på bakgrunn av alder.

1.2 Kjærlighetens utvikling i det moderne samfunn

Tross at antall ekteskapsinngåelser er på en nedadgående trend, samtidig som at antall skilsmisser øker, er ekteskap fortsatt per i dag en av de vanligste formene for samlivspraksiser i Norge. Ekteskap var derimot før i tiden mye mer enn en romantisk forening av to mennesker. Tidligere spilte ekteskapet en stor institusjonell rolle, og dets funksjon var avgjørende for å opprettholde både sosialt fellesskap og arbeidsfellesskap. Historikeren Lawrence Stone har kartlagt tre ulike faser som gjenspeiler utviklingen av familielivet i England fra 1500- til 1800-tallet. Det er nærliggende å anta at denne kartleggingen også er overførbar til andre vestlige land som ble industrialisert i samme tidsrom, deriblant Norge. Den første fasen Stone beskriver kjennetegnes ved ekteskapelig seksuelt samvær forbeholdt reproduktive formål, fremfor seksuell nytelse. Familielivet var i denne perioden preget av autoritære forhold, og det var ikke fokus på emosjonell tilknytning innad i familien (Giddens & Sutton, 2017, s. 398). Tidlig på 1700-tallet begynte det som Stone omtaler som en overgangsfase, som varte til starten av 1800-tallet. Utviklingen man så i denne fasen, var forbeholdt samfunnets overklasse, men har siden spredt seg til å bli den regjerende familienormen. Denne fasen er tydelig influert av romantikkens individualiserte idealer. Kjernefamilien som institusjon ble i større grad frigjort fra samfunnets normer og tradisjoner. Emosjonell tilknytning i form av kjærlighet mellom både ektepar og deres barn blir viktigere,

samtidig som kjønnsrollene i kjernefamilien ble styrket (Giddens & Sutton, 2017, s. 398). I den siste fasen fra starten av 1800-tallet, preges familielivet av større fokus på barneoppdragelse, og privatliv. Sterk emosjonell tilknytning var blitt en familieverdi. Som et resultat av industrialiseringen, var mange arbeidsplasser blitt adskilt fra hjemmet, og familien som institusjon ble konsumenter fremfor produsenter. Her introduseres også det Stone kaller for affektiv individualisme, som beskriver ekteskapsinngåelse på bakgrunn av romantisk kjærlighet og/eller seksuell tiltrekning (Giddens & Sutton, 2017, s. 398). Det var med andre ord ikke før på 1800-tallet at kjærlighetens ble forbundet med ekteskap.

I senmoderne tid kan det imidlertid se ut til at kjærligheten har begynt å løsrive seg fra ekteskapets institusjonelle rammer ved at pardannelse ikke lenger nødvendigvis fører til ekteskapsinngåelse. Ekteskapets posisjon har blitt svekket til fordel for andre samlivsformer som for eksempel samboerskap (Skirbekk et al., 2021). Til tross for at privatlivet ble liberalisert i kjølvannet av den industrielle revolusjonen, var det å være samboere ansett som et normbrudd inntil relativt nylig, og blir antakelig fortsatt det i visse sosiale miljøer. I Norge var samboerskap ulovlig frem til 1972, og ble beskrevet som “utuktig omgjengelse med person av det annet kjønn”. Selv om det i praksis veldig sjeldent forekom straffeforfølgelse, kunne man ifølge loven risikere bot eller fengsel inntil tre måneder, men med forbehold om straffefrihet hvis partene inngikk ekteskap i ettertid (Konkubinatt, 2020). Ekteskap som samlivsform var med andre ord normen i Norge på denne tiden, men andelen mennesker som praktiserer ekteskap som samlivsform har gått nedover i nyere tid. I følge Statistisk Sentralbyrå var andelen gifte i perioden 1993-1995 55%, mot 13% samboere. For perioden 2017-2019 var disse andelene på henholdsvis 45% og 19% (Tømmerås, 2021). Disse tallene reflekterer et skifte, ikke bare i den faktiske utbredelsen av samlivsformer i Norge, men også potensielt et normativt skifte i det sosiale livet.

Mye av den sosiologiske forskningen som er gjort på kjærlighet i nyere tid har forsøkt å belyse hvordan forståelsen og praktiseringen av kjærlighet forandrer seg i takt med samfunnsmessige endringer. I dagens konsumsamfunn kommer man heller ikke unna å diskutere kapitalismens påvirkning på kjærlighetens tilstedeværelse. Dette er et sentralt tema i Eva Illouzs “Consuming the Romantic Utopia: Love and the Cultural Contradictions of

Capitalism” (1997). Illouz diskuterer her hvordan kapitalismen har preget kjærlighetens funksjon i senmoderne samfunn, spesielt gjennom kulturell innflytelse ved bruk av kjærlighet som kommersielt virkemiddel. Produkter som motorolje, hygieneprodukter og rengjøringsartikler ble spesielt i første halvdel av 1900-tallet hyppig reklamert for ved bruk av romantiske scenarier som viste hvordan det spesifikke produktet kunne gi positive utslag i privatpersoners kjærlighetsliv (Illouz, 1997, s. 36-37). Illouz argumenterer for at dette har bidratt til et utopisk syn på romantisk kjærlighet, hvor man forventer at virkeligheten skal være like rosemary som det regisserte bildet man blir presentert for gjennom massemedia. I neste kapittel vil ulike teoretiske tilnærminger som tar utgangspunkt i kapitalismen og konsumsamfunnets påvirkning på kjærlighetens tilstedeværelse bli presentert.

Flere sosiologer, deriblant Giddens, Illouz og Jamieson trekker linjer mellom samlivspraksisers utvikling, kvinnebevegelsen og den påfølgende seksuelle revolusjonen. Under den andre bølgen av kvinnebevegelsen på slutten av 1960-tallet, ble privatlivet politisert og fokus for likestillingsdebatten. En av de mange rettighetene som ble kjempet frem i denne perioden var adgang på prevensjon (Lønnå, 2017). Utbredelsen av prevensjonsmidler, bidro for alvor til å realisere praktisering av seksuelt samvær for nytelsens skyld, og ikke hovedsakelig med formål om reproduksjon. Dette var avgjørende for fremveksten av seksualitet som fenomen, og den seksuelle revolusjonen på 70-tallet (Tønnesson, 2022). Feminismens inntog i kombinasjon med den seksuelle revolusjon har med andre ord liberalisert privatlivet, og ekspandert vilkårene for samlivspraksiser. I en norsk kontekst er det også vesentlig å trekke frem etableringen av velferdsstatens rolle når det kommer til samlivspraksiser. Muligheten til å skille seg, og til å i det hele tatt la være å gifte seg, ble et mer tilgjengelig alternativ som følge av gode støtteordninger hvor ansvaret for å ivareta befolkningen i større grad ligger hos staten heller enn det enkelte individ. Denne kollektive tankegangen frigjør muligheten for enkeltindividene til å prioritere seg selv, fremfor å skulle bruke ressurser på å ivareta hverandre (Sarronmaa, 2019). Ved å frigjøre kapasitet til å realisere egne ønsker, møter man imidlertid på en utfordring når man skal navigere seg i en samlivsform som er forbeholdt en annen samfunnsmodell. Denne problemstillingen er tema for flere av teoriene som presenteres i neste kapittel.

1.3 Problemstilling og avgrensning

Fokus for denne studien er å undersøke hvilke erfaringer og forståelser kvinner i to ulike aldersgrupper har med kjærlighet og parforhold. Ved å sette dette i en teoretisk kontekst og anvende en sosiologisk analyse av empirien, vil jeg forsøke å si noe om hva som preger informantenes personlige forståelse av kjærlighet og det å praktisere parforhold. Valg av tema skyldes en fasinasjon for kjærlighetens altomfattende tilstedeværelse i det sosiale, så vel som det kulturelle liv. Kjærligheten fremstår nærmest som elefanten i det sosiokulturelle rommet ved at dens eksistens er over alt, men sjeldent stilles spørsmål ved. Problemstillingene har opphav i en nysgjerrighet for det som virker som etablerte forståelser av kjærlighet og det å praktisere forhold. Ved å studere hvordan kvinner reflekterer rundt kulturelle fremstillinger av kjærlighet, egne erfaringer med parforhold og kjærlighet generelt, skal jeg svare på følgende problemstillinger:

- 1) Hvordan praktiserer informantene parforhold?
- 2) Hva gjør at de eventuelt ønsker å avslutte et forhold?
- 3) Hvordan forholder informantene seg til kulturelle fremstillinger av kjærlighet?
- 4) Hvilke kjærlighetsidealer (forventninger til og/eller ønsker for et parforhold) har informantene?
- 5) Hva er likt og hva er forskjellig i erfaringene og idealene til de yngre og de eldre informantene?

Datamaterialet baserer seg på intervju med fire kvinner mellom 25-29 år, og fire kvinner mellom 45-56 år. Kvinnene i utvalget har til felles at de alle har vært i, eller er i heterofile monogame parforhold. Alle de yngre informantene, i tillegg til én av de eldre er single, mens de resterende tre er i etablerte parforhold. Utvalget av informanter tar utgangspunkt i en intensjon om å legge til rette for en komparativ analyse på tvers av alder og sivilstatus. Hensikten med intervjuene er å kartlegge informantenes refleksjoner og erfaringer knyttet til kjærlighet og parforhold, for så å diskutere dette i lys av etablert teori.

Når jeg i denne oppgaven snakker om kjærlighet, er det implisitt at det er snakk om kjærlighet i konteksten av et heteronormativt monogamt parforhold. Dette innebærer en antakelse om at

monogame parforhold er den mest utbredte formen for samlivs praksis i senmoderne samfunn, og derfor preger livene til respondentene. I de tilfellene hvor det er snakk om en annen form for kjærlighet, vil dette bli presisert. Selv om denne studiens empiriske funn ikke kan generaliseres utover oppgavens kontekst, vil jeg gjennom å se denne studien i lys av tidligere relevant forskning, forsøke å sette mine empiriske funn i et større bilde.

1.4 Oppgavens struktur

I kapittel 2 vil dette forskningsprosjektets teoretiske utgangspunkt bli gjort rede for. Her spiller Giddens intimitetsteori og demokratisering av kjærligheten en sentral rolle. Illouz og Jamieson supplerer med kritikk av Giddens individfokuserte tilnærming til kjærlighet, og bidrar med en tilnærming som fokuserer på kapitalismens effekt på kjærlighet. Fromms psykososiale bidrag vil også bli presentert, sammen med Baumanns teori om flytende kjærlighet. Kapittel 3 presenterer eksisterende relevant forskning på kjærlighet. Forskningen som her blir presentert fokuserer på ulike aspekter ved kjærlighet og parforhold i en vestlig senmoderne kontekst. Forholdet mellom følelser og fornuft, kjærlighetens diskurs og parnormen er her sentrale forskningstema. I kapittel 4 presenteres denne oppgavens metodiske utgangspunkt. Dette omfatter en redegjørelse av prosessen fra opprinnelig til endelig forskningsdesign, inkludert begrunnelse for valg av metode. I tillegg vil ulike praktiske problemstillinger som oppsto før, under og i etterkant av intervjuprosessen bli gjort rede for. Her vil det også bli gjort en kort anonymisert presentasjon av informantene. Studiens validitet, reliabilitet og etikk vil bli diskutert, og avslutningsvis vil prosjektets analytiske prosess bli drøftet.

Kapittel 5 og 6 inneholder analyse av det empiriske materiale. Det er her gjort et analytisk skille som deler funnene inn i kjærlighetsidealer og kjærlighetspraksiser, som presenteres i hvert sitt kapittel. I analysen vil det karakteristiske fra de to ulike aldersgruppene trekkes frem, samt ulikheter og likheter som kan skyldes andre faktorer som livssituasjon og sivilstatus. De empiriske funnene vil diskuteres opp mot det teoretiske utgangspunktet som presenteres i kapittel 2, i tillegg til den tidligere forskningen på feltet som ble presentert i kapittel 3. Kapittel 7 er et oppsummerende kapittel hvor studiens hovedfunn trekkes frem. Her vil også forslag til videre forskning på tema bli diskutert.

2 Teoretisk utgangspunkt

I det følgende vil jeg presentere ulike teoretiske perspektiver som tar for seg kjærlighetens forankring i det senmoderne samfunn, og hvilke prosesser som er med på å forme hvordan kjærlighet og parforhold forstås, oppleves og praktiseres. Mye av den tidligere forskningen som blir presentert i neste kapittel bygger på disse teoriene. Felles for teoriene er en forankring i individualiseringsteori, men med varierende vektlegging av maktforholdet mellom individ og struktur. Et gjennomgående trekk er synet på kjærlighetens tilstedeværelse i senmoderne tid som komplekst og til dels dysfunksjonell. Formålet med dette kapitlet er å gi oppgaven en teoretisk kontekst som den påfølgende analysen av empirien vil ta utgangspunkt i.

Kapitlet er delt inn i ulike temaer som har vært sentrale i sosiologisk forskning på kjærlighet. Først presenteres Erich Fromms (1956) teori om kjærlighet som et menneskelig behov, og en forståelse av det å elske som en ferdighet som må læres. Anthony Giddens (1992) beskriver hvordan kjærlighet har gjennomgått en demokratiseringsprosess som har gjort de tradisjonelle forventningene knyttet til romantiske relasjoner malplasserte i det senmoderne samfunn. Hans teori om selvrefleksivitet og det rene forhold er her spesielt sentrale, og legger grunnlag for en forståelse av det å praktisere parforhold som en refleksiv prosess i seg selv. Giddens skiller seg ut her ved at han er den eneste som foreslår en samlivsform tilpasset kjærlighetens komplekse tilstedeværelse i senmoderne samfunn. Eva Illouz (2012) og Lynn Jamieson (1999) trekkes inn som kritikere av Giddens individorienterte intimitetsteori, og argumenterer for at han ikke anerkjenner strukturelle forhold, da spesielt hvordan kapitalismen og konsumsamfunnets påvirker praktisering og forståelse av samliv. Zygmunt Baumans (2003) teori om forhold som en forhandlingsavtale, og fremveksten av nye uforpliktende samlivsformer vil også bli presentert her. Kapitalismens effekt suppleres med et delkapittel om kulturens påvirkningskraft på hvordan kjærlighet oppleves, og hvordan kulturelle referanser fungerer som referanseramme for å skildre egne opplevelser med romantiske relasjoner. Avslutningsvis vil det blir gjort en oppsummerende diskusjon av teoriene som har blitt presentert.

2.1 **Kunsten å elske – Fromm**

Den tyske psykoanalytikeren Erich Fromm er kjent for å kombinere blant annet sosiologiske, filosofiske og økonomiske fagdisipliner i sitt arbeid. Han har vært banebrytende når det kommer til teoretisering av kjærligheten, og i 1956 gav han ut boken ”The Art of Loving” hvor han utforsker kjærlighetens mangfoldige karakteristikk. Fromm etablerer i dette verket en teoretisk forståelse av hva han mener kjærlighet er, og argumenterer for at det er en elementær del av menneskelig eksistens (1956, s. 7). Det mest grunnleggende menneskelige behovet i følge Fromm, er å unngå atskilthet, og følelsen av å være alene. Fordi mennesket er selvbevisst, er man avhengig av å føle tilhørighet til andre for å ikke bli overveldet av angst som en konsekvens av å være atskilt fra verden (1956, s. 9). Samtidig understreker Fromm at menneskets opplevelse av tilhørighet er avhengig av den kulturelle konteksten man har levd i (1956, s. 10). I moderne samfunn kan denne streben etter gruppetilhørighet oppfattes som et latent konformitetspresset, som fremstår paradoksalt i lys av individualismen og likestillingens utvikling.

They live under the illusion that they follow their own ideas and inclinations, that they are individuals, that they arrived at their opinions as the result of their own thinking – and that it just happens that their ideas are the same as those of the majority. The consensus of all serves as a proof for the correctness of “their” ideas (1956, s. 13).

Fromm argumenterer for at behovet for tilhørighet er en selvoppfyllende profeti ved at konformitetstpresset fører til at man kan miste individualiteten sin i massen, og derfor ikke tilstrekkelig tilfredsstillende behovet for tilhørighet. Fromm mener mennesker har behov for å oppleve individualitet, for å føle at egen tilstedeværelse i samfunnet har mening. Han mener derfor manglende identitetsfølelse kan forklare den moderne tids økende tilfeller av alvorlige samfunnsproblemer som rusavhengighet, psykiske lidelser og selvmord (1956, s. 15). For å oppnå tilfredsstillende tilhørighet er man i følge ham derfor avhengig av relasjonell tilhørighet til andre mennesker, og det er her kjærligheten kommer inn. For Fromm er kunsten å gi, et uttrykk for det å være i live, og derfor også avgjørende for sunn kjærlighet (1956, s. 22). Han poengterer at mange ser på det å gi som at man ofrer noe for en annen, heller enn at man selv får glede av det. I følge Fromm vil ikke en slik innstilling være fruktbar i jakten på sunn kjærlighet. Han beskriver kjærlighet som forening av mennesker med forbehold om at de bevarer egen integritet og individualitet. Dette resulterer i det han kaller for et

kjærlighetsparadoks, hvor to personer forenes til én, samtidig som man forblir to (1956, s. 19).

Erotisk kjærlighet er den beskrivelsen Fromm bruker om det som vi i denne oppgaven forstår som romantisk kjærlighet. Erotisk kjærlighet skildres som eksklusiv kjærlighet forbeholdt to personer, og baserer seg på en trang til å være forent med én annen person (1956, s. 49).

Fromm mener det eksisterer to ulike syn på romantisk kjærlighet i den vestlige kulturen. Den ene omfatter unik gjensidig tiltrekning, mens den andre er mer rasjonelt forankret og baserer seg på et gjensidig og aktivt valg om å være sammen. Begge disse kjærlighetsidealene er ifølge Fromm villedende i form av at man enten bygger et bilde av kjærlighet som en ren kraft som fører to mennesker sammen gjennom en opplevelse av hodestups forelskelse, eller at man mener det er helt vilkårlig hvem man velger å danne par med (1956, s. 52). Førstnevnte, kombinert med idealet om at kjærlighet skal være livslang, mangler hold uten en form for aktivt valg om å forbli sammen. ”How can I judge that it will stay forever, when my act does not involve judgment and decision?” (1956:52). Samtidig understreker Fromm at denne dobbeltheten også finnes i valgt kjærlighet, ved at man ikke kan danne par med hvem som helst, på grunn av individualiteten. Fordi vi alle er unike, vil alle koblinger være unike, og ikke alle koblinger har potensiale for å utvikle seg til kjærlighet. Fromm mener disse to formene representerer to ytterpunkter, og at ingen av disse utgjør et svar på hva kjærlighet faktisk er, eller burde være, men heller representerer to utbredte kjærlighetsidealer i moderne tid (1956, s. 53).

Fromm mener friheten til å praktisere samliv som bygger på kjærlighet har ført til et skifte av fokus hvor kjærlighetsobjektet er viktigere enn kjærlighetens funksjon. Ifølge ham er kjærlighet en kunst som må læres, snarere enn noe som man kun kan oppleve ved å finne riktig person (1956, s. 3). Han mener derfor at den regjerende virkelighetsforståelsen av kjærlighet i vestlig moderne tid er naiv og virkelighetsfjern. Fromm argumenterer for at det eksisterer en utbredt oppfatning om at kjærligheten skal være enkel, til tross for at den til stadighet viser seg å være alt annet. Man går derfor inn i en romantisk relasjon med høye forventninger, og derav stor fallhøyde (1956, s. 4). Han poengterer imidlertid at det ikke finnes en bruksanvisning for hvordan kjærlighet skal praktiseres, ettersom alle forhold

utspiller seg i en gitt kulturell kontekst, og består av to individs unike personlige erfaringer. Ved å studere hvordan kjærlighet praktiseres i dagens samfunn kan man imidlertid si noe om hvilke premisser som ligger til grunn, og hvilke tilnærminger mennesker har til kjærlighet og parforhold. Fromm mener dette er spesielt viktig for å kunne si noe om hva som kreves for å mestre kunsten å elske (1956, s. 99-100).

2.2 Demokratisert kjærlighet - Giddens

Anthony Giddens argumenterer for at det er en sterk kausalitet mellom den seksuelle revolusjonen og intimitetens utvikling. Prevensjonsmiddel muliggjorde seksuelt samvær frigjort fra reproduksjon, og den seksuelle revolusjonen bidro til at parforhold ikke lenger er en forutsetning for intimitet. Utenomekteskapelig intimitet var ikke et nytt fenomen, men anerkjennelsen av dette som en legitim intimitetspraksis er en utvikling som Giddens mener er sterk knyttet til individualismen, og den påfølgende utviklingen av det han kaller *selvrefleksivitet* (Giddens, 1992, s. 175). Giddens introduksjon av selvrefleksivitet kan sies å representere et skille for sosiologiske teorier om kjærlighet. Fokuset er her på den individuelle søken etter egen identitet, og i lys av teorien om det rene forhold kan jakten på kjærlighet forstås som en del av denne prosessen (1992, s. 139). "A self-identity has to be created and more or less continually reordered against the backdrop of shifting experiences of day-to-day life and the fragmenting tendencies of modern institutions" (Giddens, 1991, s. 186).

Mens selvrefleksivitet i sin originale betydning handler om å skape identitet, bruker Giddens begrepet konfluerende kjærlighet om det å *skape* den rette relasjonen. Konfluerende kjærlighet er et ideal på betinget kjærlighet, hvor relasjonens eksistens er avhengig av at de involverte opplever tilfredsstillende utbytte av relasjonen. Dette gjør de involverte gjensidig avhengig av hverandres aktive innsats for å opprettholde relasjonens gevinster (1992, s. 62). Giddens bruker begrepet 'romantisk kjærlighet' om en implisitt tro på at en romantisk relasjon består av emosjonell tilknytning, fri fra påvirkning fra de sosiale omgivelsene relasjonen utfolder seg innenfor (1992, s. 62). Romantisk kjærlighet henger i følge Giddens sammen med en tro på at kjærlighet har livslang varighet om man finner 'den rette'. Han presiserer imidlertid at romantisk kjærlighet ikke nødvendigvis utelukker konfluerende

kjærlighet, og at en relasjon som starter som romantisk kjærlighet kan utvikle seg til å bli konfluerende på sikt (1992, s. 61).

Konfluerende kjærlighet forutsetter en samlivsmodell som Giddens kaller 'det rene forhold' som beskriver sosiale relasjoner som inngås på grunn av relasjonens avkastninger til de involverte. En slik relasjon er avhengig av at partene både kan bidra med, og dra nytte av en tilfredsstillende mengde goder, for at relasjonen skal være verdt å opprettholde (Giddens, 1992, s. 58).

All relationships which approximate to the pure form maintain an implicit 'rolling contract' to which appeal may be made by either partner when situations arise felt to be unfair or oppressive. The rolling contract is a constitutional device which underlies, but is also open to negotiation through, open discussion by partners about the nature of the relationship (Giddens, 1992, s.192).

Selv om Giddens presenterer det rene forholdet som den ideelle måten å praktisere forhold på i et moderne samfunn, finnes det en rekke fallgruver. Dersom partenes emosjonelle investering i forholdet ikke er balansert, risikerer man at den ene parten føler seg emosjonelt neglisjert og forpliktelse blir til avhengighet. Giddens kaller dette for et strukturelt paradoks, hvor man er avhengig av den andre partens fulle forpliktelse for å kunne bygge tillit, samtidig som man ved å forplikte seg til et annet menneske gjør seg selv sårbar for tillitsbrudd (1992, s. 137-138).

2.3 Kjærlighet og kapitalisme – Bauman, Illouz og Jamieson

Den polske filosofen og sosiologen Zygmunt Bauman mener kjærlighetens tilstedeværelse i samfunnet er preget av den utbredte kommersialiseringen, hvis hensikt er å tilfredsstille konsumenters behov umiddelbart, lettvindt og med en skuddsikker fornøydgaranti. Bauman påstår at ideen om livslang kjærlighet er på en nedgående trend som følge av at terskelen for hva man identifiserer som kjærlighet er senket, og fremkommer hyppigere og inkluderer et større omfang av relasjoner. Dette fører igjen til en overflod av kjærlighetserfaringer, noe som bidrar til å danne en oppfatning om at kunsten å elske akkumulerer som følge av tallrike erfaringer (2003, s. 5). I likhet med Fromm argumenterer Bauman for at kjærlighet i moderne tid legger opp til en forventning om at ekte kjærlighet skal være enkel. Bauman mener

kapitalismen har bidratt til at det er mer innbydende å forkaste en relasjon når den begynner å bli komplisert, og heller begynne å se seg om etter en ny (2003, s. 7). Videre argumenterer han for at dette misforholdet mellom forventninger og realitet, kan ha forårsaket hyppigheten av det som kalles "top-pocket relationship". Slike relasjoner skildres som kortvarige og er ettertraktet på grunn av begrenset, men fleksibel tilgjengelighet. En slik relasjon kan redusere usikkerhetsmomentet som karakteriserer tradisjonelle forhold, ved at fallhøyden er lavere i møte med de involvertes fremtidige emosjonelle svingninger, ettersom den personlige investeringen er mindre (2003, s. 21).

Baumann mener også at varig forpliktelse er paradoksalt, og sammenligner forhold med aksjemegling. Et forhold er en investering, med tilhørende risiko om at investeringen kan tape verdi. Dersom verdien på forholdet begynner å synke, vil man enten prøve å selge seg ut, eller å stå i valget og håpe på at verdien kan stige igjen (2003, s. 14). Baumann understreker imidlertid at forventningen om at forholdet skal føre til personlig avkastning, tilfører et usikkerhetsmoment til forholdet ved at man ikke har kontroll over hvorvidt partneren anser forholdet som gunstig nok til å ønske å opprettholde forholdet. Så lenge man fortsetter å forvente at et forhold bare skal være enkelt og fordelaktig, vil man ikke unnsnippe følelsen av usikkerhet når realiteten ikke står til disse forventningene. Baumann bygger her videre på Fromms teori om kjærlighet som et virkemiddel mot ensomhet og usikkerhet, men påpeker at dette har et paradoksalt utfall som følge av moderne samfunns kjærlighetsidealer. "Loneliness spawns insecurity – but relationship seems to do nothing else. In a relationship, you may feel as insecure as without it, or worse. Only the names you give your anxiety change" (Bauman, 2003, s. 15). Fromm mente også at kjærlighetens prinsipper ikke er fruktbare i et kapitalistisk samfunn, og at sunn kjærlighet følgelig er et marginalt fenomen i dagens vestlige samfunn. I følge ham, kan man ikke være konform med kapitalismens prinsipper og samtidig mestre kunsten å elske. Det å analysere kjærlighet i moderne samfunn er derfor like mye å oppdage dets fravær, og følgelig kritisere de sosiale prosessene som dette fraværet skyldes (Fromm, 1956, s. 121-123).

Sosiologene Eva Illouz og Lynn Jamieson har vært tydelig i sin kritikk av Giddens' individorienterte intimitetsteori, og da spesielt fraværet av hensyn til strukturelle faktorer i

intimitetsteorien. I bøkene *Why Love Hurts* fra 2012 og *The End of Love* fra 2018, retter Illouz fokus mot det dysfunksjonelle aspektet ved kjærlighet i moderne tid. Hun benytter begrepet 'negative relasjoner' for å beskrive hvordan praktiseringen av parforhold har blitt påvirket av kapitalismen. I tillegg trekker hun frem hvordan feminismen og den seksuelle revolusjonen har introdusert en paradoksal kompleksitet til pardannelse i moderne tid.

This lack of thick normativity derives from the very practice of freedom, and its associated positive injunctions such as self-reliance, autonomy, and hedonism, all dominant vocabularies of selfhood. These positive injunctions generate negative bonds, bonds that are normatively fuzzy, chaotic, have multiple definitions and purposes, and are the site for the expression of one's autonomy through withdrawal or unchoice (Illouz, 2018, s. 95).

Det er viktig å understreke at Illouz bruk av 'negativ' ikke er en normativ antydning om at noe er moralsk dårlig, men at det av ulike årsaker er uopnåelig eller ikke resulterer i ønsket resultat (2018, s. 93). Negative relasjoner er uavklarte og mangler tydelige normer. Illouz argumenterer for at moderniteten har forårsaket et paradigmeskift når det kommer til pardannelse, hvor samfunnets kulturelle kontekst først var forankret i tradisjonelle moralske normer og regler, til å bli betinget av autonomi og individuell frihet (2018, s. 95). Den sosiale frigjøringen fra tradisjonelle konservative normer oppløser parforholdets tradisjonelle rammeverk og tilhørende spilleregler ved at tradisjonelle samlivsformer som parforhold og ekteskap ikke passer inn i modernitetens individorienterte visjon. Moderniteten har i følge Illouz problematisert valg generelt, men forpliktelse spesielt, med individualistiske idealer. Mens Giddens ser på denne utviklingen som en demokratisering av samliv, mener Illouz at moderniteten og Giddens selvrefleksivitet her tilføyer en paradoksallitet til det å forplikte seg i et forhold. Et parforhold forutsetter forpliktelse til sin partner, forpliktelse forutsetter å love noe for fremtiden, mens selvrefleksivitet forutsetter en frihet til en kontinuerlig søken etter sitt autentiske selv. Illouz mener at et løfte til et annet menneske derfor i praksis vil være begrensende for de involvertes identitetsutvikling, sett i lys av forutsetningene for det rene forhold (2012, s. 99-100). En forpliktelse i denne konteksten handler om et løfte til sin partner om å forbli et par, noe som ikke korrelerer med idéen om at denne avgjørelsen skal basere seg på individets følelser, ettersom følelser ikke er en konstant faktor (2012, s. 100-101).

Den skotske sosiologen Lynn Jamieson kritiserer som sagt også Giddens intimitetsteori for ikke å ta høyde for strukturelle faktorer, og da spesielt kjønn. Hun argumenterer for at hans

teorier mangler kontekstuell forankring i virkeligheten, hvor transformasjonen av intimiteten er langt mer kompleks, enn det hans teoretiske begreper illustrerer (Jamieson, 1999, s. 489). Jamieson argumenterer for at teorien om det rene forhold, baserer seg på en retorikk hvor utfordringene knyttet til kjærlighet faller på individets ansvarsområde, heller enn å forklares gjennom sosiologiske dimensjoner. Jamieson understreker hvordan det rene forholdet som teoretisk begrep på denne måten kan bidra til at individet justerer seg i henhold til de sosiale strukturene, heller enn å prøve å endre dem, og på den måten også bidrar til å forsterke konformitetspress i samfunnet (Jamieson, 1999, s. 490).

Jamieson trekker frem hvordan det å leve i et postmoderne samfunn er sterkt preget av kommersialisering av privatlivet, og at man som menneske er forbruker, og må forholde seg til materielle forhold, ikke bare intime forhold. "When adults share responsibility for physical space, money and material things, how these are managed cannot but become both symbolic of and reflexively constitutive of the relationship itself" (1999, s. 490). Jamieson mener tendensen til å tre inn i kjønnede forventninger når man skal utøve ulike roller som for eksempel elsker, partner, venn eller forelder, henger sammen med hvordan disse rollene fremstilles i populærkulturen. Det å skulle navigere seg gjennom kjønnsroller i et kommersialisert samfunn hvor de kulturelle forestillingene om kjønn ikke er likestilte, kompliserer derfor det å praktisere samliv.

2.4 Kjærlighet, kultur og religion – Jackson og Beck & Beck-Gernsheim

Stevi Jackson publiserte i 1993 en artikkel kalt *Even Sociologists Fall in Love: An Exploration in the Sociology of Emotions*. Her kommenterer hun mangelen på sosiologisk forskning på det følelsesmessige aspektet ved kjærlighet, og fremlegger en hypotese om at teoretiseringen av samliv har vært forbeholdt en maskulin diskurs, som fokuserer på det seksuelle aspektet ved kjærlighet som viktigere enn det emosjonelle (1993, s. 201-202). Jackson argumenterer for at den emosjonelle opplevelsen av kjærlighet er kulturelt konstruert gjennom sosiokulturelle kjærlighetsnarrativ og diskurser. Gjennom eksisterende narrativ formidlet i populærkultur eller sosialt nettverk blir man sosialisert inn i samfunnets etablerte kjærlighetsdiskurs (1993, s. 212).

Implicitly or explicitly we are prompted by such stories to make sense of our own lives and others' lives through narrative. Narratives are thus not merely a form encountered in novels, plays and films. They are very much a part of everyday cultural competences (1993, s. 213).

I likhet med Jamieson, argumenterer også Jackson for at kjærlighet er så inkorporert i det sosiale liv, at man streber etter å tilpasse eget liv til samfunnets kjærlighetsideal, heller enn å jobbe for å tilpasse strukturene som regulerer disse idealene (1993, s. 202). I neste kapittel om tidligere forskning, tydeliggjøres dette også gjennom begrepet parnormen, presentert som et fundamentalt ideal i moderne samfunn, samt Tove Thagaards forskning på kulturelle referansers betydning for hvordan kvinner snakker om kjærlighet.

Samfunnets distribusjon av kjærlighetsideal gjennom populærkultur, kan i følge Jackson være katalysator for misforhold mellom forventninger og opplevelser av kjærlighet.

Romantikk distribuert gjennom populærkultur har blitt sammenlignet med følelsepornografi hvor det seksuelle innholdet er erstattet med følelsesmessig nærhet (1993, s. 210).

Romantikken som fremstilles gjennom populærkultur gjenspeiler med andre ord ikke den gjengse innbyggers realitet. Det appellerende ved kjærlighetshistorien man ser på film er den spennende prosessen før man oppnår kjærligheten, mens man ikke får se om det faktisk blir 'happily ever after' (1993, s. 217). Illouz støtter opp om dette og argumenterer for at fantasi har transformert romantikken, ved å etablere kulturelle koder for utbredte kjærlighetsnarrativ, og på den måten også forme den følelsesmessige opplevelsen av kjærlighet (2012, s. 199).

Illouz mener fiksjon er en elementær faktor i sosialiseringprosessen, spesielt gjennom populærkultur som tv, film og litteratur (2012, s. 209). "The so-called postmodern subject is characterized by a multiplication of desires which result from the institutionalization of imagination" (2012, s. 198). Illouz setter dette på spissen ved å omformulere Rochefoucaulds påstand om at veldig få mennesker ville blitt forelsket, hvis de ikke hadde hørt om kjærlighet. Illouz mener at i en postmoderne kontekst tviler mange mennesker på om det de føler er forelskelse, nettopp fordi de har hørt så overveldende mye om kjærlighet (1998, s. 183).

Det at det eksisterer en utbredt oppfatning av kjærlighet som et passivt, autonomt fenomen er en idé som gir gjenklang hos Beck og Beck-Gernsheim (1995). De eksemplifiserer

problematikken rundt kjærlighetens rolle i et senmoderne samfunn ved å argumentere for at kjærlighet i moderne tid har overtatt religionens samfunnsfunksjon:

Love is religion after religion, the ultimate belief after the end of all fate. (...). Some powerful force has pushed its way in and filled the gap where, according to previous generations, God, country, class, politics or family were supposed to hold sway. I am what matter: I, and You as my assistant; and if not You then some other You (Beck & Beck-Gernsheim 1995, s. 12).

Det å tro på noe større enn seg selv fremstilles her som et menneskelig behov, og i tomrommet der troen på Gud tidligere befant seg, har det i senmoderne tid vokst frem en tro på å finne "ekte kjærlighet". Denne tilnærmingen tilrettelegger for en forståelse av kjærlighet som et mål man kan oppnå ved å finne riktig person. Dersom kjærligheten da ikke er alt man forventet at den skulle være, er det mer nærliggende å tenke at det er personen som er problemet, heller enn å stille spørsmål ved egne konkrete forventninger til - og forestillinger om kjærlighet (Beck & Beck-Gernsheim 1995, s. 13).

2.5 Avsluttende diskusjon av teori

Til tross for at deres teorier har ulikt fokus, uttrykkes det i dette kapittelet en enighet om at det eksisterer ulike måter å forstå kjærlighet på, og at det derfor er avgjørende at man studerer disse forståelsene i lys av sosiokulturell kontekst. Hvilke forståelser man har av kjærlighet og parforhold skapes i krysningpunktet mellom kulturelle, sosiale, emosjonelle og rasjonelle faktorer. Teoriene som her trekkes frem har til felles at de påstår at kjærlighetens tilstedeværelse i det senmoderne er paradoksal på flere områder. Kjærlighet i dagens samfunn må sees i lys av kontekstuelle samfunnsprosesser. Som beskrevet av både Jamieson og Jackson, har kapitalismen bidratt til en kommersialisering av privatlivet, som gjennom populærkulturen skaper romantiserte kjønnsroller som i realiteten ikke er så forskjellige fra de tradisjonelle kjønnsrollene man tidligere kjempet for å frigjøre seg fra. Utopiske skildringer av kjærlighet skaper en distanse mellom forventninger og realitet, noe som igjen fører til en enorm fallhøyde for de som begir seg ut på jakten på kjærligheten. Om denne teorien er representativ for virkeligheten, kan man lure på hvorfor praktisering av kjærlighet fortsatt er et like utbredt ideal i samfunnet, og hvorfor parforholdet fortsatt er den mest utbredte samlivsformen. Et sentralt fokus som tas med inn i analysen av empirien blir derfor knyttet til forholdet mellom informantenes kjærlighetsideal og kjærlighetspraksiser.

Det kompliserte samspillet mellom tosomhet og individualisme blir av flere av teoretikerne omtalt som et paradoksalt element ved kjærligheten i senmoderne tid. Samtidig som individualiseringen har ført til flere rettigheter, og generelt større frihet til å dyrke seg selv og egne interesser, ser det ut til at de tradisjonelle strukturene man tidligere var underlagt kun har blitt erstattet av nye mer latente strukturer. Kravet om forpliktelse tilfører en kompleks dualitet til prinsippene om individualisme ved at forpliktelse i et forhold vil motarbeide idealet om selvutvikling, og spesielt Giddens teori om selvrefleksivitet. Denne problematikken tydeliggjør et skille mellom teoretikerne som er presentert i dette kapitlet. Det fremstår som en selvfølge at 'beviset' på det dysfunksjonelle ved kjærlighet og parforhold i senmoderne tid, er hyppigheten av parforhold som tart slutt. Giddens skiller seg her ut ved at han egentlig er optimistisk i sin teori om konfluerende kjærlighet som en slags interrelasjonell selvrefleksivitet. Mens de andre teoretikerne fremhever det dysfunksjonelle ved kjærligheten, skisserer Giddens et forslag til en fungerende samlivsform tilpasset et kapitalistisk individorientert samfunn. Han skiller seg spesielt ut ved at livslang kjærlighet ikke er et fokus i hans intimitetsteori. Selve grunnlaget for hans teori om konfluerende kjærlighet og det rene forhold, er at den tar slutt når den ikke lenger er et gode for de involverte. De andre teoretikerne kan derfor sies å ha et negativt teoretisk utgangspunkt til kjærlighetens funksjonalitet, på grunn av sine forutsetninger om at den er dysfunksjonell dersom den tar slutt. Dette setter Jamiesons kritikk av Giddens i et nytt perspektiv. Hennes påstand om at hans intimitetsteori legger til rette for konformitetspress fremstår i lys av dette som paradoksal, ved at hans teori nettopp argumenterer for en reform av gjeldende sosiale strukturer; en samlivsreform hvor idealet om livslang kjærlighet forkastes til fordel for det rene forhold.

Dette kapitlet har presentert viktige teorier om kjærlighetens tilstedeværelse i det senmoderne. Disse teoriene er viktige for arbeidet med den empiriske analysen i kapittel 5 og 6, og vil også trekkes frem i oppgavens oppsummerende avslutning. I neste kapittel vil tidligere forskning på tema bli presentert for å supplere denne oppgavens kontekst med studier som tar for seg ulike aspekter ved kjærlighet.

3 Kjærlighet som forskningstema – tidligere forskning

Til tross for at kjærlighet er et verdensutbredt fenomen som lenge har vært sentralt i det sosiale liv, er det gjort forholdsvis lite forskning på temaet. Kjærlighetens tilstedeværelse diskuteres ikke i et sosiologisk perspektiv i samme omfang som lignende sosiale fenomener med tilsvarende utbredt posisjon i det sosiale liv. Selv om forskningsmengden på feltet er forholdsvis liten, er det likevel mange forskningsprosjekter som har tatt for seg ulike aspekter ved kjærlighetens sosiale eksistens. Det har vært utfordrende å velge hva som skulle få plass i denne oppgaven, men det som presenteres i dette kapitlet er valgt ut med formål om å tilføre nyansene til den videre analysen av oppgavens empiriske funn. Forskningen som presenteres her er derfor plukket ut for å skildre ulike dimensjoner ved kjærlighet, som er spesielt relevante når det kommer til hvordan mennesker opplever og forstår kjærlighet og parforhold i dagens samfunn.

Først presenteres forskning som fokuserer på mønstrene som former kjærlighetens strukturelle tilstedeværelse i samfunnet, her representert via begrepet *parnormen* og dens posisjon i vestlige samfunn. Studien om *parnormen* er en komparativ studie av *parnormens* motstandsdyktighet i fire europeiske land (Roseneil et al., 2020). Denne forskningen suppleres med en studie gjennomført i en norsk kontekst av Anne Øfsti (2020) som har forsket på hvordan kjærlighet blir kulturelt konstruert gjennom populærkultur. I denne sammenheng introduseres også Unn Conradi Andersen (2020) og hennes forskning om hvordan *parnormens* sosiokulturelle forankring i samfunnet medfører stigmatisering for de som lever utenfor *parnormen*. Videre presenteres forskning hvor fokuset er på kjærlighetens emosjonelle aspekt. Tove Thagaards studie (2020) handler om samspillet mellom følelser og fornuft på individnivå, hvordan dette påvirker individers praktisering av parforhold og hvordan dette kan sees på som et kjønnet fenomen. Julia Carter (2013) introduseres også her med sin forskning på hvilken posisjon kjærlighet har i kvinners fortellinger om personlige erfaringer, eller snarere fraværet av romantisk kjærlighet i sine personlige narrativer. Deretter vil Tonje Foosnæs Gravås' forskning på kjærlighetens mentalitet blant menn i det moderne bli presentert (1992). Avslutningsvis vil jeg redegjøre for et kvalitativt forskningsprosjekt om den populære datingappen Tinder. Studien ser på hvorfor unge mennesker velger å benytte seg av appen, samt hva de bruker den til (Sumter, Vandenbosch & Ligtenberg, 2016).

3.1 Parnormen

I 2020 ble boken ”The Tenacity of the Couple-Norm” utgitt. Boken er et resultat av et internasjonalt forskningsprosjekt om parforhold som samlivsform, og dens sosiokulturelle og normative forankring i europeiske samfunn. Forskningsprosjektet er en komparativ studie av fire europeiske land: Storbritannia, Bulgaria, Norge og Portugal. Studien inkluderer utvalg fra både majoritets- og minoritetsbefolkningen i disse landene. De fire landene ble valgt for å representere ulike samfunnstyper, for å sikre et bredt grunnlag for sammenligning av hvordan ulike historiske og politiske forutsetninger påvirker parnormens posisjon i samfunnet (2020, s. 39). Flere sosiale bevegelser er felles for utviklingen av disse landenes politiske regulering av befolkningens privatliv, blant annet individualisering, liberalisering og likestilling. Det som skiller de ulike landene er imidlertid tidspunktet for, tempoet og omfanget av disse sosiale bevegelsene (2020, s. 215).

I studien avdekkes et fenomen som tituleres ”coupledom”, som skildrer hvordan det å praktisere parforhold er utbredt som en normativt opphevet livsstil. ”Couple-form” er et annet sentralt begrep som benyttes for å skildre hvordan parforhold fremkommer strukturelt i de ulike samfunnene, for eksempel via samfunngoder for de som lever i parforhold (2020, s. 3-4). Parnormativitet (couple-normativity) beskriver effekten ”couple-form” har på samfunnets sosiale strukturer, som igjen reproduseres og opprettholder parnormens motstandsdyktighet.

Being part of a couple is widely seen and felt to be an achievement, a stabilizing status characteristic of adulthood, indicative of moral responsibility and bestowing full membership of the community. To be outside the couple-form is, in many ways, to be outside, or at least on the margins of, society (2020, s. 4).

Parnormens utfoldelse i samfunnet skildres her som et kontinuerlig komplekst samspill mellom forventninger og påbud (expectations / injunctions), her beskrevet som føringer for hvordan parforhold bør praktiseres. Seks slike sosiale føringer trekkes frem i denne studien: familiens godkjennelse, homogami/endogami, ekteskap/livslang forpliktelse, romantisk kjærlighet, seksuelt samvær og dedikert arbeidsinnsats i forholdet (2020, s. 217). Disse føringene skildrer normative systemer som virker ledende for praktisering av samliv i et samfunn. De normative systemene er flytende og overlapper hverandres handlingsrom, samtidig som tyngden av dem er situasjonsavhengig. Samlivspraksiser som utfordrer flere

normative systemer, kan være ekstra utsatt for tilhørende stigma. Polygami er et eksempel på en praksis som er i strid med flere av nevnte føringer fordi det ikke nødvendigvis innebærer ekteskap, families godkjenning eller homogami/endogami. I takt med liberaliseringen av samliv, har rammeverket for det som anses som legitime samlivsformer blitt utvidet, og det er rimelig å anta at polygami i dag er mer sosialt akseptabelt enn før den seksuelle revolusjon. Denne utviklingen har imidlertid en paradoksal effekt ved at det som tidligere ble ansett som avvikende samlivspraksiser, nå er blitt heteronormalisert gjennom parnormens betingelser. Et eksempel på dette er hvordan flere homofile nå i større grad praktiserer samliv i tråd med parnormens tradisjonelle rammer (2020, s. 224-225).

I studien av parnormen er erfaringer med 'mislykkede' forhold en gjenganger i informantenes fortellinger, og i likhet med Giddens og Illouz, mener forskerne individets autonomi gjør det vanskelig å navigere seg gjennom parnormens føringer (2020, s. 229). Det å være knyttet til andre mennesker er sterkt forankret i subjektet, samtidig som autonomi også er en fundamental verdi i det moderne mennesket. Dette legger til rette for en konfliktfylt opplevelse av det sosiale liv; balansen mellom å omfavne og motstå de normative systemene (2020, s. 229). Studien finner at normative systemer kommer til uttrykk som ytre og indre press. Ytre press omfatter sosiale forventninger fra omgivelsene om å leve i par, samt strukturelle føringer som økonomiske insentiv eller lovverk som tilrettelegger for pardannelse. Indre press beskrives her som ønske og lengsel etter å leve i par, og kan oppleves sterkere enn ytre press. Både ytre og indre press er mest eksplisitt når de normative systemene er i ferd med å brytes. Dette medfører sanksjoner både fra ytre og indre hold. Interne sanksjoner kan utspille seg som skamfølelse og en opplevelse av å ha mislykkes, noe som igjen bidrar til å internalisere parnormen i individet. Parnormens fundamentale posisjon i både individet og i samfunnet utgjør det forskerne beskriver som normativ ubevissthet, oppskriften på en vellykket norm og essensen av parnormens motstandsdyktighet (2020, s. 227).

Stigmaet som identifiseres i fortellinger om 'mislykkede' forhold i studien om parnormens motstandsdyktighet gjenspeiles i Unn Conradi Andersens bok "På egen hånd" (2020), som tar for seg utviklingen av det hun omtaler som dagens "singelsamfunn". De nordiske landene er de landene i verden med størst andel aleneboende, og i boken prøver Andersen å finne ut hva

denne nordiske trenden skyllles. Hun trekker frem individualisering og kvinnefrigjøring som avgjørende foregående bevegelser for singelsamfunnets fremvekst. Singelsamfunnet beskrives her som et samfunn hvor individualisme er en sentral verdi, og antall single og aleneboende er høyt (Andersen, 2020, s. 13). Boken er en kvalitativ studie hvor hun intervjuer 16 mennesker i alderen 34 til 89 år, om ulike aspekter ved singelsamfunnet. Utvalget består av både kvinner og menn med alternative bo- og leveforhold; homofile parforhold, særboforhold, aleneboende, delt foreldreansvar, platoniske samboerforhold (2020, s. 174). I Andersens studie er det informanter som både er frivillig og ufrivillig aleneboende. Andersen argumenterer for at aleneboende mennesker, uavhengig av hvorvidt deres livssituasjon er frivillig eller ikke, opplever å bli stigmatisert gjennom en forestilling om at det å være enslig impliserer ensomhet. Hun benytter begrepet kulturell distribusjon som forklaring på denne prosessen: ”Kulturen distribuerer og oppvurderer noen måter å leve på, og bidrar til å gjøre dem som lever mot normen, ekstra sårbare” (2002, s. 115). Denne beskrivelsen reflekterer det ytre presset som beskrives i ”The Tenacity of the Couple-Norm” (Roseneil et al., 2020). Andersen introduserer begrepet *egenværen*, som en positiv ekvivalent til ordet ensomhet, og definerer det som ”et frivillig fravær av andre. En tilstand der individet hviler i sitt eget selskap” (2020, s. 166).

Forsker og parterapeut Anne Øfsti støtter også opp under argumentene i ”The Tenacity of the Couple-Norm” om at også sosiopolitiske prosesser influerer gjeldende kjærlighetsidealer og praksiser i et samfunn (Øfsti, 2020, s. 41-43). I sin studie av ”coupledom” i Skandinavia, understreker hun omfanget av kulturens innflytelse ved å referere til hvordan TV-serien ”Scener ur ett äktenskap” fra 1974, angivelig skal ha ført til en dobling av skillsmissraten i Sverige (Øfsti, 2020, s. 47). Øfsti mener parforholdet som skildres i TV-serien reflekterer den komplekse utviklingen av kjærlighetsidealer og praksiser som foregikk i takt med den seksuelle revolusjonen. Hun beskriver dette som et skifte fra den nostalgiske romantikken til utviklingen av Giddens teori om det rene forholdet (1992) og at denne utviklingen har ført til en konflikt mellom et ønske om stabilitet og frihet (2020, s. 48). “In a collision of ideals, the meaning of love and of the way of being a couple, are being squeezed between old and new ideals and practices” (Øfsti, 2020, s. 52). Øfsti understreker her den samme problematikken som ble beskrevet i forrige kapittel; misforholdet mellom forventning og realitet. Øfstis

forskning tyder på at kulturelle fremstillinger av kjærlighet kan ha sterk innvirkning på hvordan kjærlighet praktiseres i et samfunn.

3.2 Kjærlighetens tvetydighet

Tove Thagaard gav i 2005 ut boken ”Følelser og fornuft – Kjærlighetens sosiologi”. Studien baserer seg på kvalitative intervju av unge heterofile gifte, eller samboende par. Kvinnen og mannen i paret ble intervjuet hver for seg, og analysert ut i fra en relasjonell tilnærming om hvordan de forholder seg til partneren sin (2005, s. 48-52). Hun poengterer at en potensiell svakhet ved utvalget i studien er at de som har en opplevelse av å være i et vellykket parforhold kan ha lettere for å stille opp som intervjuobjekt. Det empiriske materialet i studien kan derfor bære preg av å være ensidig og fokusere relativt mer på vellykkede forhold, noe som kan svekke studiens representativitet (Thagaard, 2005, s. 121).

I analysen ble en rekke kjærlighetsmønstre kartlagt. Thagaard supplerte så dette med en analyse av flere romaner, hvor handlingen gjenspeiler de kjærlighetsmønstrene som ble kartlagt under analysen av intervjuene. Som tittelen tilsier, står samspillet mellom kjærlighet og fornuft i fokus, og det presenteres to overordnede forestillinger om kjærlighet: romantisk- og rasjonelt perspektiv. Et romantisk perspektiv vektlegger parforholdets følelsesmessige forankring, mens et rasjonelt perspektiv gjenspeiles av fornuftsbaserte vurderinger om parforholdets levedyktighet (2005, s. 60). En romantisk posisjon skildrer typiske opplevelser av kjærlighet som en umiddelbar følelsesmessig forankring, symbolisert ved det man gjerne kaller kjærlighet ved første blick. I følge Thagaard er en slik sterk og intens følelsesmessig tilknytning et av de mest fremtredende kjærlighetsmønstrene blant informantene. En slik tilknytning representerer et potensielt forløp for pardannelse, sett ut i fra et romantisk perspektiv (2005, s. 66). Den rasjonelle og den romantiske posisjon er ikke gjensidig utelukkende aspekter ved en parrelasjon, og i følge Thagaard gjenspeiler informantenes kjærlighetsmønster et samspill mellom romantisk og rasjonell posisjon. Det er likevel de følelsesmessige argumentene for pardannelse som dominerer, da disse anses som mer legitime enn rasjonelt forankrede argument. Parforholdets følelsesmessige forankring ilegges stor betydning, mens rasjonelle vurderinger i større grad foregår indirekte (Thagaard, 2005, s. 105). Parallelt med denne dimensjonen, utforsker Thagaard hvordan autentisitet og refleksivitet opptrer som individuelle prosesser bak informantenes valg om å være i sin

nåværende parrelasjon. Et autentisk beskrives av Thagaard som en opplevelse av at valget er personlig riktig, ved at det sammenfaller med ens egen identitet. Det autentiske og refleksive aspektet Thagaard anvender er erfaringsforankret, og tar med andre ord utgangspunkt i informantenes erfaringer med parforhold (2005, s. 106). Den refleksive prosessen knyttet til valg samsvarer med prinsippene for det rene forhold (se kapittel 2), og innebærer fortløpende vurdering av parforholdets funksjon, samt hvor betydningsfull man opplever partneren sin (Thagaard, 2005, s. 97-98).

I romanene Thagaard refererer til i sin studie er det kontrasten mellom følelser og fornuft som er det sentrale narrativ, mens det for informantene i studien er *samspillet* mellom følelser og fornuft som er elementært skildringer av sine personlige erfaringer (2005, s. 145). Dette samspillet er avgjørende for informantenes opplevelse av ulike aspekter ved parforholdet. Thagaard argumenterer for at dette samspillet er kjønnet, i form av kvinnen som *rasjonell romantiker* og mannen som *romantisk rasjonalist*. Denne distinksjonen skildres ved måten partene balanserer følelser og fornuft i sitt kjærlighetsarbeid, altså deres bidrag til parforholdet som felles prosjekt. Mens kvinnen arbeider *med* følelser, arbeider mannen *for* følelser. Kvinnen uttrykker kjærlighet gjennom følelsesmessig kontakt og kommunikasjon, mens mannen uttrykker kjærlighet gjennom praktiske handlinger (2005, s. 209-212). Denne hypotesen utdypes nærmere gjennom analyse av omsorg og sosial responsivitet innad i parene. Omsorg knyttes her til praktisk innsats, mens sosial responsivitet reflekterer hvordan parene kommuniserer med partneren (2007, s. 339). Analysen tar utgangspunkt i forskning som antyder at kvinner opplever at menn ikke legger tilstrekkelig innsats i å ivareta kjærligheten i parforholdet. Til tross for at mannen bidrar til kjærligheten i parforholdet, bærer hans innsats preg av å være bidragsyter fremfor medansvarlig for opprettholdelsen av kjærligheten. Dette i kombinasjon med mannen som innehaver av definisjonsmakten for kommunikasjonen i forholdet, bidrar til å reproducere skjev maktbalanse mellom kjønnene. Mens mannen opplever sitt kjærlighetsarbeid gjennom praktisk arbeid som tilstrekkelig, vil kvinnen som verdsetter emosjonell responsivitet over praktiske handlinger, ikke være like tilfreds (2007, s. 350).

I en studie fra 2013 har Julia Carter intervjuet 23 britiske kvinner i alderen 19-30 år, om deres tanker og erfaringer knyttet til kjærlighet og samliv. 22 av kvinnene i utvalget definerte seg som heterofile, mens én definerte seg som bifil. Utvalget hadde jevn aldersspredning og representerte både single, samboende og gifte kvinner (s. 729). Studien oppsummeres i en artikkel kalt *The curious absence of love stories in women's talk*. Artikkelen refererer til fraværet av romantiske narrativ i kvinnenens utsagn om egne erfaringer med kjærlighet, og refleksjoner rundt tema generelt.

Rather than talking about love and romance and falling in love, most women waited to be asked about these concepts. It is perhaps the nature of interview research that respondents wait to be asked questions rather than pre-empting them, but very few participants spontaneously discussed love stories without prompting. None told of falling in love and even when discussing love, some remained reticent (2013, s. 734).

En årsaksforklaring på det som presenteres i artikkelen er at tema er så privat at informantene ikke er komfortable med å snakke om det eksplisitt, og derfor heller anvender et tilslørt narrativ når de snakker om kjærlighet. En tendens blant informantene var å beskrive kjærlighet, og påfølgende pardannelse, som en prosess hvor de selv nærmest var passive deltakere. "The participants' notion of relationships and falling in love as 'just happening' may be an example of a paraphrase or metaphor being utilized to express the complexity of the emotions experienced by this generation of women" (2013, s. 736). Andre forklaringer på sensurering av kjærlighet kan skyldes at kjærlighet er så inkorporert i det sosiale liv at man ikke evner å diskutere den på et eksistensielt nivå, eller at utbredelsen av mislykkede forhold kombinert med normative forventninger om livslang kjærlighet gjør at informantene kvier seg for å snakke om tema (2013, s. 735). Sistnevnte forklaring støtter opp om det indre presset beskrevet i *The Tenacity of the Couple-Norm* (Roseneil et al., 2020). Carter understreker videre at informantenes nåværende sivilstatus, samt erfaringer fra tidligere forhold, spilte en betydelig rolle i informantenes refleksjoner rundt kjærlighet (2013, s. 732). Hun argumenterer for at visjonen om livslang kjærlighet er så etablert at den preger informantenes tanker om tidligere erfaringer. Informantene i Carters studie viste en tendens til å adaptere tidligere erfaringer med kjærlighet, til å passe inn i deres nåværende forståelse. Først etter å ha funnet "den rette" innser de at deres tidligere forhold ikke var "ekte", fordi det tok slutt (2013, s. 741). Dette tilfører et interessant perspektiv på ideen om livslang kjærlighet som vil bli tatt med videre inn i analysen av informantene kjærlighetsideal.

I sin hovedoppgave fra 1992 utforsker Tonje Foosnæs Gravås kjærlighetens mentalitet i en moderne norsk kontekst. Utvalget besto av syv menn mellom 30-35 år som ble intervjuet individuelt om deres tanker, refleksjoner og erfaringer knyttet til kjærlighet, og tilfører derfor en interessant dimensjon til Carters studie av kvinners kjærlighetsfortellinger. Gravås er spesielt opptatt av å studere kjærlighet i krysningspunktet av det personlige og det samfunnsmessige, og argumenterer for at denne tosidigheten er det som utgjør kjærlighetens mentalitet. Et av funnene i denne studien er en tendens blant informantene til å ta avstand fra det klisjéfylte. Klisjé forstås her som noe som har mistet sin opprinnelige betydning ved å ha blitt brukt for mye (1992, s. 79). Gravås argumenterer for at dette kan skyldes en opplevelse av at enkelte romantiske narrativ har mistet sin verdi som følge av kommersialisering av det romantiske (1992, s. 129). Dette bygger opp under Illouz og Jamiesons teorier om kommersialismens gjennomgripende effekt på kjærlighetens tilstedeværelse i senmooderne samfunn.

Mennene i Gravås' studie virker til å ha en søken etter *autentisk* romantikk, her forstått som et moralsk ideal. Dette resulterer i en romantisk tvetydighet ved at informantene tar avstand til skildringer av kjærlighet som oppleves som klisjéer, og omfavner dem som de opplever som spennende og unike. Informantene benyttet ironi som retorisk virkemiddel for å vise misnøye med klisjéfylte romantiske skildringer (1992, s. 129). En annen tvetydighet ved informantenes utsagn om kjærlighet var at refleksivitet og et bevisst forhold til egen tilværelse fremsto som et sterkt ideal, samtidig som kjærlighetens autenticitet ble fremstilt som en autonom kraft utenfor individets kontroll. Gravås beskriver denne tvetydigheten som et resultat av den relative kjærlighetens tid, hvor det å praktisere kjærlighet impliserer at man til en viss grad må forholde seg til kjærlighet som et aktivt valg i en refleksiv prosess, altså noe relativt, ikke absolutt (1992, s. 129). Denne tvetydigheten kan følgelig bli en konfliktfylt affære mellom rasjonaliteten og jakten på den autentiske kjærligheten.

Gravås argumenterer for at individualismens påvirkning på fenomenet kjærlighet også impliserer en tvetydighet. Ved å ta utgangspunkt i Charles Taylors teori poengteres sammenhengen mellom individualisering og autenticitet ved at individualisering i bunn og grunn handler om en kontinuerlig søken etter sitt autentiske selv. Taylor mener denne

selvrealiseringen er avhengig av samhandling med andre mennesker, og spesielt mennesker man har en nær relasjon til (1992, s. 130). Gravås mener dette tilføyer et nyansert aspekt til den tradisjonelle forståelsen av individualismen som en individorientert søken etter sitt autentiske selv, ved at denne søken også må sees i lys av et individs samhandling med andre mennesker (1992, s. 131). Avslutningsvis konkluderer Gravås med at kjærlighet som fenomen ikke i seg selv endrer karakter ved at man retter et sosiologisk søkelys på den, men ved å avdekke dens tvetydighet kan det imidlertid åpne for å endre vår forståelse av kjærlighet. Det er også nettopp dette som er formålet med denne masteroppgaven: å rette fokus mot kvinners forståelse av kjærlighet, og hvilke faktorer som påvirker den. Gravås' oppgave, i kombinasjon med Carters artikkel utgjør derfor en spennende mulighet for sammenligning med denne masteroppgavens datamateriale.

3.3 Kjærlighet og digital dating

I en forskningsartikkel fra 2016 kartlegger Sumter, Vandenbosch og Ligtenberg unge voksnes motivasjonsgrunnlag for å bruke den populære datingappen Tinder. På den tiden var Tinder den mest brukte datingappen i verden, med over ti millioner aktive brukere hver dag. Artikkelen bygger på en nederlandsk digital studie, hvor utvalget besto av unge voksne mellom 18-30 år, hvorav mer enn halvparten av utvalget var nåværende eller tidligere brukere av Tinder. Gratisappen var i Nederland i 2016 nedlastet av omtrent 1,2 millioner brukere (Sumter, Vandenbosch & Ligtenberg, 2016, s. 67). I artikkelen anslåes det at måten Tinder blir omtalt i media gjør at den først og fremst omtales som et virkemiddel for å oppsøke såkalte "hook ups", altså uforpliktende seksuell omgang med tilfeldige. Denne studien identifiserer tilfeldig sex som ett av seks ulike motivasjonsgrunnlag for å bruke Tinder. De andre fem motivasjonsgrunnlagene som identifiseres er kjærlighet, selvbekreftelse, spenningssøking, enkel kommunikasjon (ease of communication) og moteriktighet (trendiness). Disse seks motivasjonsgrunnlagene som kartlegges i studien settes i sammenheng med utvalgets alder og kjønn, deres personlige bruk av appen, og fysiske møter med brukerne de treffer gjennom appen (2016, s. 73).

Artikkelen fastslår at kjærlighet var et sterkere motivasjonsgrunnlag enn tilfeldig sex blant utvalget i denne studien. Samtidig meldte 17% at de hadde hatt et "one night stand" gjennom Tinder, men disse møtene var også i utgangspunktet motivert av et ønske om tilfeldig sex.

Studien viste også en tendens til at mannlige brukere av Tinder i større grad oppgav tilfeldig sex som motivasjonsgrunnlag, enn kvinnelige brukere gjorde (2016, s. 74). Selvbekreftelse som motivasjonsgrunnlag symboliserer unge voksnes kobling av sosiale medier og egen selvfølelse. Informantene oppga at appen gav dem økt selvfølelse ved at det å få matcher på Tinder betydde at noen likte deres profil, som i hovedsak består av bilder av brukeren. Studien viste ingen kjønnsforskjeller på dette motivasjonsgrunnlaget. Når det kom til motivasjonsgrunnlaget som omhandlet spenningssøking, eller det å bruke Tinder fordi man synes det er underholdende, var det en tydelig tendens til at denne motivasjonen var sterkere blant menn enn kvinner.

Det er verdt å bemerke at denne studien ikke kan generaliseres utover studiens kontekst. Likevel kan man argumentere for at studien er et interessant referansepunkt for andre vestlige studier, ettersom Nederland deler likhetstrekk med andre, gjerne spesielt nordiske land hvor kulturen er tilsvarende liberal (2016, s. 75). Studien om Tinder tilfører også et interessant sammenligningsgrunnlag når det kommer til generasjonsbaserte forskjeller mellom informantene i denne studien, ettersom de yngre informantene gjerne er mer kjent med datingapper som datingverktøy.

3.4 Oppsummering

Dette kapittelets formål var å gi utfyllende kontekst til denne oppgavens problemstilling ved å introdusere forskning som har rettet sosiologiens søkelys mot ulike dimensjoner ved kjærlighet. Innledningsvis introdusertes forskning på parnormen, og hvordan sosiokulturelle faktorer kan sies å forme menneskers forståelse av, og forventninger til kjærlighet. Et par elementer går igjen i flere av forskningsprosjektene som trekkes frem her, blant annet at kjærlighet impliserer noe tvetydig. Følelser og fornuft, autentisitet og refleksivitet. Vi ser at søken etter det *autentiske* forekommer i flere av studiene, både når det kommer til søken etter sitt autentiske selv, og søken etter ekte kjærlighet. Et annet gjennomgående element er deltakerne/informantenes tendens til å på ulike måter tilslører egne erfaringer, enten gjennom å bruke, eller ta avstand fra klisjéfylte narrativ. Disse funnene blir spesielt interessant å ha i bakhodet under denne oppgavens analytiske del.

4 Metodekapittel

I dette kapittelet vil oppgavens forskningsdesign og metode bli presentert. Tema for denne oppgaven er hvordan kjærlighet oppleves, snakkes om og praktiseres av kvinner i to ulike aldersgrupper. Empirien består av utvalgets individuelle erfaringer, opplevelser og refleksjoner knyttet til kjærlighet og parforhold, og er innhentet ved bruk av kvalitative individuelle intervju. Intervjuformen som er benyttet er semistrukturert, med et narrativt fokus for å gi informanten rom til å dele egne erfaringer. Datainnsamlingen ble gjennomført digitalt med videokonferanseprogrammet Zoom. Det endelige forskningsdesignet er et resultat av ulike veivalg som ble tatt underveis i prosessen, og som følge av en rekke uforutsette utfordringer. Dette kapittelet presenterer oppgavens endelige forskningsdesign og metode, samt veibeskrivelsen dit.

4.1 Opprinnelig og endelig forskningsdesign

Veien frem mot oppgavens endelige forskningsdesign har vært kronglete og har båret preg av koronapandemien, som innebar uforutsigbare perioder med sosial distansering. Innledningsvis var planen å studere kjønnsbaserte ulikheter på hvordan man forstår og opplever kjærlighet. Jeg hadde også et ønske om å bruke fokusgruppeintervju for å legge til rette for en diskursiv intervjuform. Fokusgrupper egner seg til forskningsprosjekt hvor man ønsker å få frem ulike perspektiv om et bestemt tema, gjennom en diskusjon mellom deltakerne. Kvale og Brinkmann argumenterer for at fokusgruppeintervju gir forskeren tilgang til synspunkt som er eksplisitt for akkurat den intervjusituasjonen (Kvale & Brinkmann, 2015, s.179-180). Fokusgrupper er ofte satt sammen av seks til ti personer som ellers tvilsomt ville hatt samme diskusjoner utenfor intervjukonteksten, og selv om det er dette som gjør det så appellerende for et forskningsprosjekt, er det også nettopp dette som gjorde det til et uaktuelt alternativ til dette prosjektet (Kvale & Brinkmann, 2015, s.180). Da koronapandemien utbrøt ville det vært uetisk å samle en gruppe fremmede mennesker sammen i et rom, og egne erfaringer fra ett år med digitale møter tilsa at det å få til et digitalt fokusgruppeintervju, ville være både usannsynlig og lite konstruktivt. Det ble derfor besluttet å benytte individuelle intervju. Selv om jeg opprinnelig hadde et ønske om å gjennomføre intervjuene fysisk, var det på det tidspunktet i pandemien vanskelig å forutse hvorvidt det ville være mulig å gjennomføre fysiske intervju i det hele tatt. Nasjonale og lokale restriksjoner endret seg fortløpende, og det

ble tydelig at det mest realistiske og praktiske ville være å tilrettelegge for digitale individuelle intervju.

I første runde med rekruttering av informanter ble det informert om at det ville være mulig med fysiske intervju dersom gjeldende restriksjoner tillot det, og informanten hadde mulighet til å gjennomføre intervjuet i Bergen. Ingen av informantene som meldte seg i første runde uttrykte mulighet for, eller ønske om å gjennomføre intervjuet fysisk. Siden det var såpass utfordrende å finne informanter selv uten geografiske begrensninger, ble ikke fysiske intervju presentert som en mulighet for informantene i andre rekrutteringsrunde. Ideelt sett kunne det vært fordelaktig å ha en jevn fordeling mellom digitale og fysiske intervju, for å avdekke potensielle empiriske forskjeller, men her måtte det ideelle vike for det praktiske.

I utgangspunktet var planen å komme i kontakt med mellom seks og åtte single informanter uten barn i aldersgruppen 25-35 år, med en jevn kjønnsfordeling. Valget om å snakke med single mennesker uten barn ble gjort på bakgrunn av en hypotese om at single mennesker med barn gjerne har et annet fokus på tema enn informanter uten barn. Etter første runde med utlysning besto utvalget av fire kvinner mellom 25-29 år, og det så ut til å bli vanskelig å innhente mannlige informanter i samme aldersgruppe. Jeg besluttet derfor å heller gå for en komparativ analyse av kvinner i to ulike aldersgrupper, og ønsket derfor å rekruttere kvinnelige informanter over 45 år. I følge Statistisk sentralbyrå var andelen av kvinner over 45 år uten barn 14,2% i 2020 (Tømmerås, 2021). Det er med andre ord statistisk sett få kvinner over 45 år som ikke har barn, og det kunne derfor blitt enda mer utfordrende å få tak i informanter. I tillegg er det stor forskjell på å ikke ha barn i ulike livsfaser, og dette kunne derfor potensielt blitt en dominerende påvirkningsfaktor. Det å være uten barn og/eller singel ble derfor ikke vektlagt som et kriterium i andre runde med rekruttering. I andre runde ble det derfor utlyst ønske om kvinnelige informanter mellom 45-60 år som var i, og/eller har vært i forhold tidligere.

4.1.1 Hvorfor så vanskelig å rekruttere?

Det kan være mange årsaker til at det var vanskelig å rekruttere informanter til dette forskningsprosjektet. Koronapandemien har nok hatt sin påvirkning, og kanskje ville man fått

helt andre informanter om prosjektet hadde blitt gjennomført før pandemiens utbrudd. Prosjektets tema har utvilsomt påvirket resultatet av rekrutteringsprosessen. Selv om kjærlighet og parforhold er et utbredt tema i dagens samfunn, er det for mange også svært personlig. Som sett i forrige kapittel, har tidligere forskning funnet at kvinner kvier seg for å snakke om romantikk og kjærlighet. Nevnt forskning kommer med en hypotese om at det skyldes kjærlighetens komplekse tilstedeværelse i samfunnet, og at man derfor ikke evner å snakke eksplisitt om det (Carter, 2013). Selv om nevnt forskning kun har studert kvinner, er det ikke noen åpenbare kjønnsforskjeller som gjør at en slik forklaring ikke også kan ha effekt på menn. utfordringene med å rekruttere menn kan også ha en så enkel forklaring som at anvendt rekrutteringsstrategi av ulike årsaker nådde flere kvinner.

4.1.2 Hvorfor kvalitativt intervju?

Valg av metode til dette prosjektet var knyttet til et ønske om å få et innblikk i menneskers personlige opplevelser og forståelse knyttet til kjærlighet og parforhold. For å realisere dette må man studere deres sosiale virkelighet, og hvordan forståelsene og opplevelsene utfolder seg i deres livsverden. Kvale og Brinkmann beskriver livsverden som ”verden slik vi møter den i dagliglivet, og slik den fremtrer i den umiddelbare og middelbare opplevelse, uavhengig av og forut for alle forklaringer” (2015, s. 46). Tema for denne oppgaven er med andre ord forankret i en fenomenologisk tilnærming med fokus på kjærlighet som sosialt fenomen, og hvordan dette fenomenet utfolder seg innenfor menneskers livsverden. Kvale og Brinkmann trekker frem flere aspekter ved det kvalitative forskningsintervju som tilsier at dette er en metode som gir eksklusiv tilgang til menneskers livsverden: Det kvalitative forskningsintervju skal avdekke informantens meninger, både ved å stille direkte spørsmål om informantens meninger, men også ved å supplere med de meningene som uttrykkes ’mellom linjene’. I tillegg skal et kvalitativt intervju innhente deskriptiv og nyansert empiri som gjenspeiler intervjuets kompleksitet (2015, s. 47). Samtidig er det et essensielt trekk ved det kvalitative forskningsintervju at kunnskapen som produseres er et produkt av det mellommenneskelige samspillet mellom informant og intervjuer. Kunnskapen er med andre ord kontekstuell for de involverte og det spesifikke forskningsprosjektet (2015, s. 49). Ved å ta i bruk forskningsintervju, legger man med andre ord til rette for en dynamisk kunnskapsproduksjon mellom informant og intervjuer. Informanten kan da selv beskrive sin virkelighetsforståelse, samtidig som forskeren gjennom nærmere analyse kan koble empirien opp mot teori.

Alle forskningsprosjekt foregår innenfor en gitt kontekst. Begrepet kontekst brukes svært ofte innenfor samfunnsvitenskap som et grunnleggende forklaringsmoment i en forskningssituasjon. Kvale og Brinkmann påpeker det paradoksale knyttet til bruken av begrepet 'kontekst' ved at man ofte bruker det som forklaringsmoment ved sosiale situasjoner uten at man avklarer hva man legger i begrepet 'kontekst' (2015, s. 115). Det bør derfor presiseres at forståelsen av 'kontekst' i dette kapitlet bygger på Kvale og Brinkmanns fire sentrale aspekt ved forskningsintervjuets kontekst; intervjueren, informantene, kroppen og ikke-menneskers rolle (2015, s. 114). I denne oppgaven er de samme aspektene vesentlige, men ikke-menneskers rolle har hatt en større påvirkning enn hva kroppen har på grunn av den digitale plattformen intervjuet ble gjennomført på. Dette vil bli nærmere diskutert under delkapittel 4.2.

4.1.3 Intervjuguide og prøveintervju

Selv om man skal benytte seg av en uformell eller semistrukturert intervjumetode, er det viktig å vurdere informasjonsbehovet i forarbeidet med intervjuguiden. Grønmo presiserer at en optimal intervjuguide skal legge til rette for fleksibilitet, samtidig som den gir forskeren et omfattende overblikk over hvilken informasjon man skal innhente (2004, s. 168). Dette understreker Kvale og Brinkmann ved å vektlegge den tematiske og dynamiske dimensjonen ved intervju spørsmålene man velger. Den tematiske dimensjonen går på hvordan kunnskap genereres i intervjuet, mens den dynamiske dimensjonen handler om den mellommenneskelige relasjonen og interaksjonen mellom intervjuer og informant. Refleksiviteten mellom den tematiske og den dynamiske dimensjonen utgjør det empiriske materialet som er utgangspunktet for analysen. Det er derfor viktig at man i arbeidet med intervjuguiden legger til rette for at begge disse dimensjonene får utfolde seg gjennom en balansert mengde spontanitet og struktur (2015, s.162-163). I denne oppgaven var det ønskelig med en kombinasjon av elementer fra begrepsintervju og narrative intervju. På denne måten kan man både utforske informantens personlige opplevelser med kjærlighet, samt hva de legger i begrepet kjærlighet og hvordan de bruker det begrepet. Begrepsintervju har som formål å avdekke informantens forståelse og anvendelse av begrep, og hvorvidt disse samsvarer. I narrative intervju legger man til rette for at informanten skal dele fortellinger fra eget liv (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 180-182).

Det første utkastet av intervjuguiden ble prøvd ut gjennom to prøveintervju, og var nærmest et rent begrepsintervju. De som ble intervjuet i denne runden var én mann og én kvinne i midten av 20-årene. I etterkant av prøveintervjuene ble det imidlertid klart at intervjuguiden gav lite rom for fleksibilitet i form av spontane oppfølgingsspørsmål. I tillegg bar enkelte av spørsmålene preg av nybegynnerfeil i form av å være for direkte og innebære akademiske begrep (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 196). Intervjuguiden ble derfor endret mot en mer narrativ retning med tilhørende åpne spørsmål om informantens personlige opplevelser, fremfor epistemologiske spørsmål.

Prøveintervjuene ble gjennomført mens tanken om en komparativ analyse basert på kjønn fortsatt var planen. Intervjuguiden ble med andre ord laget med en annen referansegruppe som utgangspunkt, men ettersom selve forskningsdesignet i seg selv var det samme, var det ikke nødvendig å gjennomføre nye prøveintervju. Intervjuguiden ble likevel justert etter at den første referansegruppen var intervjuet, i den form av at enkelte spørsmål ble satt i parentes. Dette var ikke for å tilpasse intervjuguiden til en ny referansegruppe, men for å revidere spørsmålene som ikke hadde hatt ønsket effekt i de allerede gjennomførte intervjuene. Noen av disse spørsmålene ble likevel også stilt til informantene i andre runde, men kun dersom de selv var på vei inn i det temaet. Som sett i kapittel 2 og 3, har kulturelle faktorer blitt trukket frem til å påvirke kjærlighetens tilstedeværelse i senmoderne samfunn. I Thagaards studie om forholdet mellom følelser og fornuft (2005), sammenligner hun fremstillinger av kjærlighet i romaner med informantenes personlige refleksjoner og erfaringer med kjærlighet. Thagaards forskning inspirerte meg til å bruke dikt som utgangspunkt for å studere hvordan informantene forholder seg til ulike kulturelle fremstillinger av kjærlighet og parforhold. Tre ulike dikt som informantene ble bedt om å lese gjennom og reflektere rundt, ble følgelig innlemmet i intervjuguiden. Den endelige intervjuguide besto derfor av tre deler; innledende spørsmål og spørsmål til diktene de ble bedt om å lese, spørsmål om kjærlighet og informantens erfaringer med parforhold. Avslutningsvis fikk informantene spørsmål om hvordan de opplever ulike konsept relatert til tema, deriblant ekteskap og begrepet 'soulmate'. Se vedlegg 2 for fullstendig intervjuguide.

4.1.4 Utvalg

Antall informanter som trengs avhenger av et forskningsprosjektets karakter og formål. Størrelsen på utvalget må også ta hensyn til forskningsprosjektets tidsramme. I dette tilfellet hvor forskningsdesignet består av individuelle semistrukturerte intervju, vil jobben med å skulle transkribere disse intervjuene være relativt omfattende, og følgelig innskrenke størrelsen på utvalget.

Utvalget i denne oppgaven består som sagt av åtte kvinner i to ulike aldersgrupper, hvorav fire er mellom 25-29 år, og fire er mellom 45-60 år. Samtlige av de fire yngre kvinnene er single og uten barn. Av de eldre kvinnene har tre av dem barn, mens én er barnfri. Av de som har barn er én av dem gift, én er i et særboforhold, og én er singel. Den eldre informanten som ikke har barn er gift. Informantene ble i hovedsak rekruttert med snøballmetoden via sosiale medier. En utlysning ble delt gjennom min private Facebook-side, for så å bli delt videre av mine venner. Rekrutteringsprosessen tok ganske lang tid, og det var flere som først hadde meldt sin interesse som ikke responderte på mail. Rekrutteringen foregikk derfor som nevnt i flere runder. Seks av informantene meldte sin interesse via utlysningen på Facebook, én av disse informantene satte meg i kontakt med en venninne av henne som var interessert, og den siste informanten ble rekruttert via et familiemedlem. Alle informantene har fått fiktive navn for å sikre anonymitet, inkludert de av informantenes partnere som ble nevnt i intervjuene. Stedsnavn og andre opplysninger som kan være med på å identifisere enkeltindivid har blitt sensurert.

4.1.5 Informantene

Turid

Turid er 45 år og jobber som gartner. Hun har to barn sammen med Geir som hun var sammen med i 15 år. De ble sammen da hun var 20 år. Hun er nå i et avstandsforhold, eller 'særboforhold' med Yngve som hun har vært sammen med i 9,5 år. De møttes da de begge var på jobbreise i utlandet og har vært sammen siden det. Da de møttes var hun separert og Yngve var nyskilt. Yngve har tre barn fra før og bor to timer med bil unna Turid. De holder for tiden på å pusse opp et småbruk, som de skal flytte inn i sammen på sikt. Turid og Yngve har ikke giftet seg enda av praktiske årsaker, men planlegger å gjøre det når de flytter sammen.

Merethe

Merethe er 58 år og har en lederstilling i offentlig sektor. Hun bor sammen med mannen sin som hun har vært sammen i 17 år. De var samboere i fire år før de giftet seg. De møttes via felles venner, og startet som venner før de ble kjærester. Merethe og mannen har ikke barn, noe som er et bevisst valg. Hun og mannen har mange felles interesser, og dette sammen med humor og tillit, er noe hun mener er viktig i et parforhold. Hun understreker også at hun mener det er viktig å gjøre ting hver for seg, for å bevare en viss frihet i forholdet.

Kristin

Kristin er 49 år, jobber i helsesektoren og har fire barn som hun er aleneforsørger for. Hun har vært i tre langvarige forhold, og har vært gift én gang. Han som hun var gift med traff hun i tenårene. De var sammen i 13 år, og fikk et barn sammen. Det andre forholdet hennes varte i 6 år, og de fikk to barn sammen. Det siste forholdet hennes var også et langvarig samboerskap, men ikke så langt som de to første. Sistnevnte partner slet med alkoholavhengighet, og Kristin var gravid da hun fikk vite det. Hun jobbet hardt for å hjelpe samboeren ut av avhengigheten, men måtte til slutt 'gi opp'.

Hilde

Hilde er 56 år og har en administrativ stilling i en fagforening. Hun har vært gift med Reidar i 26 år, og de har vært sammen i 31 år. De har tre barn sammen. Før Reidar, var Hilde i et forhold fra hun var 15 til hun var 23 år, med en som var 9 år eldre. I tiden mellom dette første forholdet og Reidar, beskriver Hilde sin sivilstatus som 'fri og frank' og at hun gikk fra 'blomst til blomst'. Hun forteller at det å ha en fin balanse mellom nok felles interesser og nok separate interesser var svært viktig for dem innledningsvis i forholdet, men at ungene fort ble det eneste fellesprosjektet de hadde tid til. Etter at alle ungene har flyttet hjemmefra, opplever Hilde at de ikke helt har 'funnet rytmen' i hverdagen igjen.

Jenny

Jenny er 29 år, jobber som frilanser innenfor kultur og bor hjemme hos sine foreldre. Jenny definerer seg som bifil og har aldri vært i noe langvarig forhold, men har 'datet' flere, hvorav den lengste relasjonen varte i 3 måneder. Jenny var da 22 år, mens hun datet var 19. Jenny forklarer at aldersforskjellen var problematisk for henne, og hun opplevde at livsfasene deres ikke var kompatible. Et annet problem med denne relasjonen var hans manglende

forståelse for hennes kroniske sykdommer. Jenny forteller at det på grunn av dette er viktig for henne at en potensiell partner greier å håndtere og respektere en litt annerledes hverdag.

Mari

Mari er 28 år og er for tiden arbeidssøkende etter å ha mistet jobben på grunn av nedstengingen i forbindelse med koronapandemien. Da hun mistet jobben flyttet hun inn sammen med bestevenninnen og bestevenninnens forlovede. Mari har vært singel i ti år, men har vært i tre eller fire forhold tidligere. Hun spesifiserer aldri hvor lenge disse forholdene varte, men trekker frem to av dem som ekstra betydningsfulle. Mari trekker frem stabilitet, lojalitet og tillit som viktig for henne i en parrelasjon. Hun verdsetter også den hverdagslige nærheten man får i et forhold, og føler hun selv har mye støtte å gi til en potensiell partner. Hun har derimot ikke et ønske om å gifte seg, og mener det er ”raskeste veien til skilsmisse”.

Susanne

Susanne er 25 år gammel og student. Hun bor i kollektiv, jobber deltid ved siden av studiene og har nylig blitt singel etter et 6,5 år langt forhold. Susanne og ekskjæresten var samboere i flere år. De møttes da han kjørte hun og vennene hennes hjem fra en fest, og så begynte de etter hvert å kommunisere på Facebook. Susanne føler hun har lært mye av dette forholdet, og at forholdet også har vært med på å forme hennes syn på kjærlighet. Hun er imidlertid klar på at hun ikke ønsker å gå inn i et nytt forhold med det første, men at hun håper det skjer en gang i fremtiden når hun har ”kontroll på eget liv”.

Elise

Elise er 26 år og jobber innenfor finans. Hun er singel og bor alene. Hennes lengste forhold varte i 5,5 år, hvorav de var samboere de siste 4 årene av forholdet. Hun forteller at de hadde helt forskjellig ambisjonsnivå, og hun følte hun ble en slags morsfigur for han, ved at hun måtte tvinge han til å få orden på livet. Etter at dette forholdet tok slutt i 2019, har Elise alltid hatt ”noen i loopen”, men føler nå på et behov for å være alene og fokusere på seg selv. Hun ser likevel frem til å finne noen å være sammen med når hun blir klar for det igjen.

4.2 Gjennomføring av intervju

Intervjuene ble gjennomført mellom 5. mars – 2. September 2021. Samtlige intervjuer ble gjennomført digitalt via videoplattformen Zoom, og hadde en varighet på mellom 35-95

minutter. Et par av intervjuene ble gjennomført med dårlig nettverksforbindelse, og bar noe preg av dette. Disse intervjuene var spesielt utfordrende å transkribere og enkelte setninger ble ufullstendige, men ikke uforståelige.

Informantene fikk tilsendt link til videomøte like før avtalt tidspunkt. Det ble så brukt et par minutter på praktisk informasjon og en kort redegjøring av tema for intervjuet. Her ble det også igjen stadfestet at informanten samtykket til at intervjuet ble tatt opp. Informanten fikk også mulighet til å stille spørsmål før intervjuet startet. Med andre ord ble de første minuttene før intervjuet og opptaket startet, brukt til å oppsummere informasjonen informanten allerede hadde mottatt på e-post. Selv om disse første minuttene ikke offisielt er en del av intervjuet, er det likevel med på å stadfeste konteksten for intervjuet. Før informanten skal åpne seg om personlige opplevelser og følelser for en fremmed, er det derfor avgjørende at hen rekker å få en oppfatning av intervjueren (Kvale & Brinkmann, 2015, s.160).

Intervjuets innledende spørsmål gikk ut på å innhente generell informasjon om informanten som alder, utdanning, yrke og boforhold. Formålet med denne første delen av intervjuet var å 'bryte isen', samtidig som relevant informasjon ble innhentet, og at det ble lagt til rette for en åpen og trygg intervjukontekst. I de tre første intervjuene, ble det ikke lagt nok vekt på denne første essensielle delen av intervjuet. Svarene informantene avga ble ikke fulgt godt nok opp, noe som kan ha resultert i at disse informantene ikke fikk samme 'oppvarming' som i de resterende intervjuene. Det at denne innledende intervjudelens rolle ble undervurdert, har trolig å gjøre med at jeg selv som forsker ikke var rukket å bli rutinert og trygg nok i rollen som intervjuer. Den innledende intervjudelens funksjon, ble først tydelig for meg da arbeidet med transkriberingen av disse første tre intervjuene begynte. Det virker likevel ikke til å ha preget intervjuene i veldig stor grad, da de første tre informantene som ble intervjuet ikke var merkbart mer tilbakeholdne når det kom til å dele av egne erfaringer.

Etter de innledende spørsmålene, fulgte tre ulike dikt som var tiltenkt å representere ulike opplevelser av kjærlighet. Informantene fikk tilsendt diktene under intervjuet, og ble bedt om å lese gjennom dem. De ble så bedt om å fortelle om hvordan de opplevde diktene, om de

synes at diktene skilte seg fra hverandre på noen måte, og om det var noen av diktene de kunne relatere seg mer til enn de andre. Effekten av diktene, og informantenes tilnærming til dem, var svært varierende. Enkelte informanter håndterte denne situasjonen nærmest som en diktanalyse, mens andre fokuserte på historien og følelsene som ble formidlet og hvordan diktet appellerte til dem personlig. Noen informanter brukte en del tid på å tenke, og snakke om diktene, mens andre hadde lite å si om dem. Uavhengig av dette, fremsto denne delen som en konstruktiv komponent i intervjuet, ved at informanten allerede hadde begynt å reflektere rundt tema, før de ble bedt om å fortelle om å fortelle om egne opplevelser. Et par av informantene refererte også til diktene senere i intervjuene da de snakket om sine egne opplevelser med, og tanker om kjærlighet.

Spørsmålene om kjærlighet og parforhold handlet om informantenes personlige erfaringer. Alle informantene ble bedt om å fortelle om et tidligere eller nåværende forhold, for så å bli fulgt opp med spørsmål knyttet til det spesifikke forholdet. Hvordan det startet, hva fungerte bra, hva fungerte ikke, hvorfor det tok slutt og lignende. I tråd med intervjuformens semistruktur, varierte oppfølgingsspørsmålene i denne delen av intervjuet ut i fra hva informanten svarte. Informanten fikk her bevege seg fritt innenfor tema, mens oppfølgingsspørsmålene utredet og veiledet samtalen når det følte nødvendig. Av de informantene som var i et forhold når intervjuet ble gjennomført, var det varierende hvorvidt de kun fortalte om sitt nåværende forhold, eller om de også sammenlignet med tidligere forhold.

Siste del av intervjuet gikk på at informanten ble bedt om å fortelle hva de tenkte om flere ulike konsept knyttet til kjærlighet og parforhold. Disse konseptene var samboerskap, ekteskap og 'soul mate'. Konseptene ble valgt ut med formål om å fremkalle informantenes formeninger om utbredte samlivsformer og forståelser, og i hvilken grad de forbant disse konseptene til kjærlighet og praktiseringen av parforholdet. Også her varierte det hvilken tilnærming informantene tok når de besvarte disse spørsmålene. Det var her interessant å legge merke til hvordan informantenes respons varierte mellom å fortelle hva de selv mente om disse fenomenene, og en mer generell utredning om fenomenenes forekomst i samfunnet.

4.2.1 Digitale intervju – fordeler og ulemper for intervjukonteksten

Som nevnt tidligere benytter denne oppgaven seg av Kvale og Brinkmanns forståelse av forskningsintervjuets kontekst, som består av fire sentrale aspekt: intervjueren, informantene, kroppen og ikke-menneskers rolle (2015). Bruken av en digital intervjuform påvirker samtlige av disse aspektene, som medfører et nytt nivå av kompleksitet for intervjuets kontekst. I en artikkel skrevet av Elliane Irani fra 2019 skildres muligheter og utfordringer knyttet til bruk av videokonferanse i en kvalitativ intervjusetting. Artikkelen baserer seg på en studie hvor man intervjuet sykepleiere om deres arbeid med hjemmetjenester. De mest innlysende fordelene som beskrives i artikkelen, går på de rent praktiske fordelene ved at man i en digital intervjusituasjon ikke er avhengig av geografisk nærhet. Dette medfører større fleksibilitet for både informant og intervjuer når det kommer til planleggingen og gjennomføringen av intervjuet (Irani, 2019, s. 4). Uten geografiske begrensninger åpner man også opp for å kunne rekruttere fra en større gruppe. Dette var svært verdifullt for arbeidet med denne oppgaven, da det som nevnt tidligere var ganske utfordrende å rekruttere informanter. Når det er sagt, kan en digital intervjuform også virke ekskluderende ved at man er avhengig av en viss teknologisk kompetanse hos informantene. Jeg vil imidlertid argumentere for at denne potensielle negative effekten er mye mindre enn hva den ville vært før koronapandemien, ettersom at de aller fleste yrkesaktive i Norge allerede har måttet gjennomgå en digital omstilling på arbeidsplassen.

Når det kommer til en digital intervjuforms effekt på selve gjennomføringen av intervjuet, trekker Irani frem den positive effekten det kan ha at informanten selv får velge de fysiske omgivelsene intervjuet foregår innenfor. Ved at informanten har mulighet til å for eksempel være hjemme hos seg selv, kan det resultere i at informanten er mer komfortabel og trygg i intervjusituasjonen enn om intervjuet ble gjennomført fysisk på et nøytralt møtested. Denne fordelen medfører imidlertid også en kompleksitet til aspektet som omhandler de ikke-menneskelige faktorene. Mens man i fysiske intervju kun vil ha ett fysisk rom å forholde seg til, vil man ved bruk av en digital intervjuform ha to ulike fysiske rom, i tillegg til det digitale rommet som forener informanten og intervjuerens fysiske omgivelser. Dette har igjen en effekt på både informanten og intervjuer, samt det kroppslige aspektet ved intervjukonteksten. Det blir mye vanskeligere for intervjuer å ha oversikt over omgivelsenes effekt på

informanten. Det kroppslige aspektet reduseres også i et digitalt intervju, og kroppsspråk blir vanskeligere å lese enn i fysiske intervju (Irani, 2019, s. 5).

Utfordringene knyttet til manglende fysisk tilstedeværelse, og spesielt i situasjoner hvor intervjuer ønsker å uttrykke medfølelse for informanten trekkes av Irani frem som spesielt utfordrende. Særlig når sensitive tema kommer opp blir den digitale plattformens mangler tydelig (2019, s. 6). Dette var også noe jeg selv opplevde under et av intervjuene. I møte med en situasjon hvor informanten forteller om en vond eller vanskelig opplevelse, oppleves ikke den digitale intervjuformen som tilstrekkelig når man ønsker å uttrykke medfølelse. Det kan dog være en fordel å være distansert som forsker. Denne problematikken diskuteres nærmere under delkapittel 4.4.

4.2.2 Transkripsjonene

Det å gjennomføre transkripsjoner av kvalitative intervju er en omfattende og tidskrevende oppgave. I større forskningsprosjekt er det derfor ikke uvanlig at transkripsjonene gjøres av andre enn forskeren selv, med mindre selve overføringen av empirien fra muntlig til skriftlig er en sentral del av forskningstemaet. Ved å transkribere egne intervju vil man underveis også kunne gjøre seg noen tanker om hvordan det empiriske materialet senere vil kunne analyseres. Man sikrer også konfidensiell håndtering av data, ved at råmaterialet kun blir håndtert av forskeren (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 207).

Transkripsjonene av intervjuene i denne masteroppgaven ble gjennomført så ordrett som mulig. Enkelte formuleringer i noen av intervjuene ble omformulert, da informantens særegne ordbruk potensielt kunne avsløre dialekt/sosiolekt. Denne særegne ordbruken ble ikke vurdert til å være vesentlig for betydningen av informantens utsagn, og det ble derfor ikke ansett som problematisk å redigere enkelte formuleringer. I gjengivelsen av informantenes utsagn er nøling, betenkningstid og andre elementer ved sitatene som ikke har betydning for innholdet redusert, for å gjøre sitatene tydeligere og enklere å lese. En del steder er "(...)" benyttet for å markere at sitatets helhet er komprimert for å fremheve essensen i informantenes utsagn. Det som i disse tilfellene er utelatt, er vurdert til å ikke ha vesentlig effekt på innholdet i informantens skildringer.

4.2.3 Å bli trygg i intervjurollen

Kvale og Brinkmann poengterer viktigheten ved å ta seg tid til en avrunding etter intervjuet, da man risikerer at informanten kan sitte igjen med ulike følelser som følge av at de har vært åpne om private opplevelser (2015, s. 160). Det å skulle intervju mennesker om noe så personlig og komplekst som kjærlighet, var en sterk opplevelse på godt og vondt. Det å finne balansen mellom å vise interesse for det informantene forteller om, samtidig som man ikke involverer seg personlig i intervjuprosessen, var tidvis ganske utfordrende. Etter at intervjuet var over og opptaket stoppet, tok jeg meg tid til å småprate litt med informantene. Her fikk jeg luftet utfordringene knyttet til rollekonflikten med det å skulle forholde seg noenlunde nøytral, i en kontekst hvor jeg som person ellers ville vært mye mer personlig involvert. Før intervjuet og opptaket ble avsluttet, fikk informantene spørsmål om det var noe de ønsket å legge til eller presisere. Det var ikke mange som hadde noe å legge til, men det opplevdes likevel som en fin og tydelig avrunding av intervjuet. For meg som forsker føltes det fint å få 'lande' litt under småpratene under 'debriefen', og det gav meg også en bedre oppfatning av hvordan informantene opplevde intervjuet. Kvale og Brinkmann understreker også at man som forsker i en intervjusituasjon bør "være kritisk overfor egne forutsetninger og hypoteser under intervjuet" (2015, s. 48). Dette var noe jeg var bevisst på i forkant, men møtte likevel meg selv i døren ved noen anledninger. Spesielt under prøveintervjuene ble det på grunn av informantenes reaksjon tydelig at noen av spørsmålene kunne oppfattes som meningsbærende. Disse spørsmålene ble omformulert i den endelige intervjuguiden.

4.3 Reliabilitet og validitet

Det å utrede for et forskningsprosjekts reliabilitet og validitet er et grunnleggende krav innen forskning. Hvordan man stadfester forsknings reliabilitet og validitet er imidlertid helt avhengig av forskningsmetoden man benytter seg av. Et forskningsprosjekts reliabilitet, eller pålitelighet, anses i mange sammenhenger som avhengig av hvorvidt en annen forsker kunne reprodusert samme resultat på et annet tidspunkt (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 276). Ut i fra en slik forståelse av reliabilitet, ville ikke forskningsprosjektet i denne oppgaven kvalifiseres til reliabilitet. Som nevnt tidligere, er et essensielt trekk ved kvalitative forskningsintervju at empirien som her produseres er kontekstuell kunnskap. Dette forskningsprosjektets resultater er med andre ord kun reliable innenfor prosjektets kontekst. Mens man ellers ville søke objektivitet og jobbe for å at empirien ikke skal bli kontaminert av vilkårlig subjektivitet, er

denne subjektiviteten i en kvalitativ intervjusituasjon utslagsgivende for kreativitet og improvisasjon hos intervjueren (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 276). Forskningens validitet beskriver resultatenes gyldighet. Ettersom at dette prosjektets forskningsfelt er enkeltindividens opplevelse og refleksjoner knyttet til et tema, vil validitetsspørsmålet her handle mer om prosess enn om resultat. Validering innenfor samfunnsvitenskapen, hvor feltet man studerer er i kontinuerlig endring, forutsetter at den forskningsmetoden man har benyttet seg av har vært korrekt anvendt og at funnene reflekterer forskningsfeltet. Man må med andre ord kunne argumentere for at prosjektets forskningsresultater er generert fra empirien (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 276). Jeg mener dette metodekapittelet og de påfølgende analysekapitlene, viser at dette er tilfredsstillende gjennomført i denne masteroppgaven.

4.4 Etikk

Ettersom at dette prosjektet ikke hadde som formål å samle inn sensitive personopplysninger, har prosjektet kun blitt meldt inn i Rette. Rette (System for Risiko og ETTErlevelse), er et system for registrering av forskningsprosjekt ved Universitetet i Bergen. Registreringen ble gjort i forkant av rekrutteringsprosessen, og har blitt godkjent av veileder. Som nevnt er alle informantene i utvalget anonymisert i datamaterialet. Informantene ble informert om dette på mail og muntlig i forkant av intervjuene. De ble også informert om muligheten til å trekke seg fra prosjektet når som helst i prosessen. Datamaterialet er blitt håndtert konfidensielt, og intervjuenes råmateriale har ble slettet etter at transkripsjonene var ferdige.

I et av intervjuene tok informanten opp en vanskelig hendelse de hadde blitt utsatt for i et tidligere forhold. Hendelsen ble ikke detaljert beskrevet, men måten informanten fortalte om det på, var det tydelig at det var snakk om et overgrep. Det at informanten valgte å dele dette var en ambivalens opplevelse. Samtidig som jeg personlig satte pris på tilliten informanten viste ved å være sårbar på denne måten, ble jeg som forsker her satt i en situasjon hvor jeg spontant måtte ta en etisk vurdering om hvilken respons denne informasjonen burde bli møtt med. Balansen mellom å være et medmenneske og å forholde seg profesjonell i forskerrollen opplevdes her problematisk. Selv om det at forskeren deltar aktivt i intervjusituasjonen ikke er problematisk, følte det etisk problematisk å respondere som man ville gjort om man ikke var i en intervjusituasjon. Forskerrollen innebærer en balanse mellom å ikke overskride informantens personlige grenser, og å opprettholde det interrelasjonelle aspektet i

intervjurollen; det tematiske og det dynamiske samspillet (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 49). Mens det ville føltes naturlig å gi informanten rom til å snakke om den vanskelige hendelsen dersom man var i en privat kontekst, følte jeg som forsker et ansvar for å lede informanten bort i fra tema på en diskret men hensynsfull måte. På grunn av det etisk problematiske ved denne situasjonen, vil ikke denne hendelsen bli knyttet til den aktuelle informanten, og heller ikke diskutert i analysen.

Et par av informantene brøt ut av 'intervjukonteksten' og spurte meg personlige spørsmål. En av dem som hadde kjennskap til mine familiemedlemmer refererte til dette ved to anledninger underveis i intervjuet. Da det i rekrutteringsprosessen ble klart at to av informantene hadde kjennskap til et familiemedlem, ble det gjort en grundig vurdering av hvorvidt dette ville bli etisk problematisk. Etersom at ingen av disse informantene har noen personlig tilknytning til meg utover det at de kjenner noen i min familie, ble ikke dette sett på som problematisk for oppgaven. Om noe kan det hende at det at vi delte en felles tilknytning til en tredjepart, gav dem ekstra tillit til meg som intervjuer, og gjorde at de var mer komfortable med intervjusituasjonen.

4.5 Analyse

Kvale og Brinkman trekker frem hvordan hermeneutiske fortolkningsprinsipper kan bidra til å oppklare utfordringer man møter på i multippel fortolkning av intervjumateriale. Spesielt når det kommer til det å være bevisst på materialets forutsetninger er dette viktig. Dette innebærer også at man som fortolker av et materiale redegjør for sine egne forutsetninger (2015, s. 237-238). I arbeidet med denne oppgavens empiriske materiale, ble jeg var på hvordan jeg personlig også er preget av parnormens normative tilstedeværelse gjennom hvor sterkt knyttet parnormen er til min egen forståelse av kjærlighet. Valg av temaet 'kjærlighet og parforhold', føltes naturlig ettersom romantisk kjærlighet ut i fra min virkelighetsoppfatning forutsetter å praktisere parforhold. Intervjuprosessen er derfor basert på et utgangspunkt som tar for gitt at når man snakker om å praktisere kjærlighet, snakker man om monogame parforhold mellom to personer. Hvorvidt informantene identifiserer seg med samme forforståelse må derfor studeres i informantenes reaksjoner på spørsmål som legger til grunn parforholdet som normativ samlivs praksis. Ingen av informantene gav uttrykk for å reagere på denne

forforståelsen, men det er likevel verdt å adressere, om enn bare for å eksemplifisere parnormens forankring i oppgavens forutsetninger.

Arbeidet med analysen startet allerede under intervjuet. Notater og kommentarer ble gjort underveis, og transkriberingsprosessen var også viktig i bearbeidelsen av empirien. Etter at alle intervjuene var transkribert ble de lest gjennom flere ganger, og fortløpende kodet ut i fra hvilke tema som var fremtredende. Det ble tidlig i arbeidet med analysen etablert et analytisk skille mellom kjærlighetsidealer og kjærlighetspraksiser. Førstnevnte fokuserer på personlige refleksjoner og forståelse av kjærlighet generelt, mens kjærlighetspraksisene i større grad handler om konkrete opplevelser fra tidligere og/eller nåværende forhold. Kjærlighetsideal og kjærlighetspraksiser fungerte som overordnede kategorier for de ulike kodene som ble identifisert under analysen av intervjuene.

Koding foregår gjennom at man gir ulike deler av datamaterialet ulike koder som samsvarer med hva som gjengis i den spesifikke delen av datamaterialet. Koding gjøres gjerne i flere runder, frem til ytterligere koding ikke resulterer i ny innsikt i datamaterialet (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 227). I tillegg anvendes en kvalitativ analyse av kodenenes forhold til andre koder og empiriens kontekst. En blanding av begrepsstyrt og datastyrt koding ble benyttet. Mens datastyrt koding innebærer koding uten forhånds etablerte koder, tar begrepsstyrt koding i bruk etablerte koder som gjerne tar utgangspunkt i relevant litteratur om tema (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 226-227). Det analytiske arbeidet i denne oppgaven har i hovedsak vært empirinær, men kodingen av datamaterialet i denne studien har til dels vært begrepsstyrt. Det rene forhold var her spesielt sentralt, men også romantisk og lidenskapelig kjærlighet (Giddens, 1992). Disse begrepene ble brukt som begrepsstyrte koder i den generelle kodingen av intervjuene, men de var også avgjørende for valg av diktene som inngang til intervjuene. Andre koder som ble tatt i bruk var 'å velge kjærligheten', 'å tro på kjærligheten', 'ensomhet' og 'å sette seg selv først'. Disse kodene er bare et lite utdrag, men trekkes frem som eksempler ettersom disse endte opp med å få mye fokus i den påfølgende analysen.

5 Kjærlighetspraksiser

Formålet med dette kapitlet er å svare på problemstillingene 1) ”Hvordan praktiserer informantene parforhold?” og 2) ”Hva gjør at de eventuelt ønsker å avslutte et forhold?”. Dette vil jeg gjøre ved å kartlegge informantenes kjærlighetspraksiser, og fokusere på tre ulike stadier av deres tidligere/nåværende parforhold: innledningen av forholdet, hvordan de jobbet for å opprettholde forholdet, samt hvorfor forholdet tok slutt. Vi ser at innledningsfasen av et forhold vektlegges lite sammenlignet med de to andre fasene. Dette settes i sammenheng med tidligere forsknings funn av pardannelse som en prosess som ”bare ble sånn”. Det å jobbe for å opprettholde forholdet er et fremtredende tema i de fleste intervjuene, uavhengig av informantenes sivilstatus. Datamaterialet viser at informantene vektlegger god kommunikasjon som avgjørende i et parforhold. Dette kommer til syne gjennom utfordringer informantene har opplevd som følge av manglende kommunikasjon. Vi ser at det å snakke med andre enn partneren sin (venner, familie, fagpersonell) oppfattes som konstruktivt for forholdet, selv om det ikke nødvendigvis har ønsket effekt. For de yngre informantene er det en sterk tendens til å føle seg alene om å løse utfordringene i forholdet, og for flere er dette utslagsgivende for at forholdet tar slutt. Når det kommer til årsaker til at et parforhold tar slutt, er en opplevelse av å vokse fra partneren sin felles for flere av informantene. Avslutningsvis diskuteres dette i sammenheng med alder og livsløp, samt Fromms teori om kjærlighet som en kunst man kan lære å mestre.

5.1 Innledningen av et forhold

I denne delen vil informantenes erfaringer med innledningsfasen av parforhold presenteres, med særlig fokus på hvilken rolle følelser og fornuft spiller i denne fasen. Informantene som er i nåværende parforhold snakker mer om innledningsfasen av sine nåværende forhold, enn sine tidligere forhold. De av informantene som er single tenderer mot å fokusere på hva som var utfordrende ved sine tidligere forholdet, og hvorfor det tok slutt, heller enn hvordan og hvorfor de ble innledet i utgangspunktet. Hos de av informantene som adresserer sine erfaringer med innledningsfasen av forhold er det imidlertid to fremtredende opplevelser; pardannelse som en ubevisst prosess, og pardannelse som et aktivt valg.

'Det bare ble sånn' - pardannelse som ubevisst prosess

Vage skildringer kjennetegner informantenes beskrivelser av egne erfaringer med innledningsfasen av et parforhold. Flere av informantene snakker om hvordan og hvorfor deres tidligere forhold oppstod, som noe som 'bare ble sånn', som om de selv var passive deltakere i denne prosessen. Dette eksemplifiseres av Susanne når hun forteller om hvordan hennes tidligere forhold startet.

Susanne: Ja, etter hvert så var det liksom.. Klein stemning for vi likte jo hverandre men vi turte jo ikke si det, og det var jo litt sånn uskyldige greier da... *ler* Men.. Ja, og så etter hvert så ble vi jo sammen da. Det skjedde ting som.. Gjorde at vi på en måte turte å henge med hverandre, bare oss to og så.. Blei vi nå etter en, en tid sammen.

Susanne er den eneste av de yngre informantene som utdyper innledningsfasen av sitt tidligere forhold. I denne beskrivelsen skildres innledningsfasen som en gradvis prosess som etter hvert endte med pardannelse, og beskrivelsen "vi likte jo hverandre" kan tolkes som at dette var en prosess styrt av følelser heller enn å være et bevisst valg. Dette samsvarer med den eldre informanten Kristins opplevelse med innledningsfasen i sitt første parforhold.

Kristin: Ja.. Han første, da var det litt sånn at.. Da var det litt via venner og sånn, at.. Det var venninner og så, hadde hun truffet en kjæreste og han hadde en kamerat og så.. Ble vi kjent liksom. Og så fant vi jo på masse kjekke ting. Så jeg vet liksom ikke om det bare.. Ble helt naturlig at vi ble et par da...

Kristin og Susanne var begge i tenårene da deres respektive forhold ble innledet. Deres opplevelser med innledningsfasen kan tolkes som at det å danne par ikke nødvendigvis oppleves som et aktivt valg, og heller en prosess som skjer av seg selv. Opplevelsen av pardannelse som noe som skjer av seg selv, deles også av den eldre informanten Turid. Hennes opplevelse skiller seg derimot fra Kristin og Susannes, ved at Turid beskriver pardannelsen som et resultat av fornuft heller enn følelser. Turid var 20 år da hennes første parforhold ble innledet. Hun beskriver innledningsfasen av dette første forholdet som en sterk kontrast til hennes nåværende forhold som hun opplever som et aktivt valg, og mer forankret i følelser.

Turid: (...) Jeg vet ikke hvor detaljert du vil ha det jeg, men jeg har jo vært gift før. (...) Eh.. Og vi var sammen, ble sammen når jeg var 20 og vi var sammen i 15 år cirka. Vi har to unger

sammen. (...) Eh, men det var aldri det.. Vi var aldri så nære, eller det var aldri så intenst, eller vi var aldri så forelsket at det var.. Det var noe mer egentlig, det var mer sånn fornuftsgreie, det bare ble sånn.

Beskrivelsen ”det bare ble sånn” fremstår som en kontrast til beskrivelsen av forholdet som en ”mer sånn fornuftsgreie”, ettersom at fornuft innebærer en aktiv tankeprosess og aktiv vurdering av valgmuligheter. Det virker imidlertid til at formuleringen ”mer sånn fornuftsgreie” heller brukes for å understreke kontrasten til den sterke opplevelsen av forelskelse, som Turid opplever i sitt nåværende forhold. Denne kontrasten mellom hennes nåværende og tidligere forhold, kan tyde på at tidligere erfaringer legger føringer for fremtidige kjærlighetspraksiser.

Datamaterialet viser at de eldre informantenes tidligere erfaringer brukes hyppig som sammenligningsgrunnlag med deres nåværende forhold. I neste del skal vi se hvordan Turid og Hildes opplever sine nåværende forhold som et resultat av et aktivt valg, hvordan deres tidligere forhold har påvirket denne prosessen, og hvilken rolle samspillet mellom følelser og fornuft spilte i dette valget.

Pardannelse som et aktivt valg

Som nevnt i forrige del, er Turid tydelig på at forelskelsen hun opplever i sitt nåværende forhold til Yngve står i sterk kontrast til hennes første forhold, og det kan virke til at det nettopp er denne kontrasten som gjør at hun nå er sikker på at hun ønsker å være sammen med Yngve.

Turid: Og det.. Min lyst, altså.. Nå har jeg veldig lyst til at det skal gå bra, jeg har veldig lyst! Jeg gjør det jeg kan, på en måte, for at det skal.. At vi skal ha det gøy, og det gjør han også for så vidt. Mens forrige forhold, njaa.. Det skurte og gikk liksom.. (...) Hverken eller.

Intervjuer: At det er mer et aktivt valg nå, kanskje?

Turid: Ja! Ja. Jeg har bare.. Eller kjenner jeg har bestemt meg liksom for at dette skal funke, dette må funke. (...) Det var mer et aktivt valg ja. Og det er helt sikkert andre i denne verden som kunne fungert også! Men det.. Ja. Det betyr ingenting. Jeg er svært fornøyd der jeg er liksom.

Turid er tydelig på at forholdet er et resultat av et aktivt valg som baserer seg på et sterkt ønske om å dele livet med Yngve. Turid og Yngve bor i hver sin by, og selv om hun i utgangspunktet hadde vært bestemt på at hun ikke ønsket langdistanseforhold, endret hun mening da hun møtte Yngve. Utover en fysisk attraksjon, forteller Turid at hun opplever at de er veldig ”på nett”, og hun føler at de ”gjør hverandre gode”. Turids refleksjoner tyder på at hennes sterke følelser innledningsvis var viktigere for valget om å danne par med Yngve, noe som samsvarer med Thagaards (2005) beskrivelse av romantisk posisjon.

Innledningsfasen av Hildes nåværende forhold står i kontrast til Turids, ved at en rasjonell vurdering av kompatibilitet var hovedårsaken til at Hilde valgte å danne par med Reidar. I likhet med Turid, påvirket Hildes tidligere erfaringer innledningsfasen av forholdet til Reidar. Både Hilde og Reidar var preget av tidligere erfaringer da de møttes, og Hilde mener at en fornuftsbasert vurdering av kompatibilitet derfor innledningsvis var viktigere for dem enn romantisk tilkobling.

Hilde: Fra begges ståsted, fordi at.. Jeg hadde jo et langvarig forhold bak meg, som ikke endte bra, og det samme hadde han. (...) Og vi var nok litt klare på hva vi ville unngå, hva vi ville.. Ja. Så, så det var litt sånn, det var litt lite romantisk sånn sett da.

Denne opplevelsen står i kontrast til Hildes tidligere erfaringer med å få en sterk fysisk reaksjon og miste matlysten i nærheten av den hun var forelsket i. Når hun møtte Reidar var denne følelsen imidlertid fraværende. Hilde bestemte seg likevel for å bli bedre kjent med Reidar, og forteller at deres første date bar mer preg av å være et intervju enn et romantisk stevnemøte.

Hilde: Og da var det nok noen runder med meg selv, før jeg liksom... Ja, nettopp det med at jeg ikke var så overstormende forelska. Ehm.. Så blei det litt mer sånn fornuft, og jeg visste at... Ja, vi.. Det gikk noen runder der. Vi var ute og spiste noen ganger, og det var litt hit og litt dit og jeg.. Måtte liksom ha litt tid på meg. (...) For å lande ett eller annet, men så.. Så landet jeg jo på det, og jeg ble jo faktisk bare mer og mer forelska i han, og han er jo... Jeg ville jo ikke bytta ut han i ett sekund. (...) Så.. Men det var, det var litt fornuft inni der óg, det var ikke bare.. Det var liksom ikke den forelskelsen som styrte det helt. (...) Og det, det var det nok ikke for han heller, for det. Ja som jeg sier, han var brent barn.

Valget om å innlede et forhold med Reidar skilte seg fra hennes tidligere erfaringer ved at det vektla fornuft heller enn følelser. I motsetning til i tidligere forhold, opplevde Hilde nå forelskelse som en gradvis følelse som ble sterkere over tid, og kan derfor forstås som et eksempel på pardannelse som tar utgangspunkt i en rasjonell posisjon (Thagaard, 2005). Turid og Hildes opplevelser av vektleggingen av følelser og fornuft i innledningsfasen er svært forskjellige, men har til felles en opplevelse av innledningsfasen av sitt nåværende forhold som et resultat av et aktivt valg.

5.2 Å opprettholde forholdet

I denne delen presenteres hovedelementer som var gjentakende tema når informantene snakket om hvordan de generelt jobbet for å opprettholde parforholdet. Her vil informantenes håndtering av utfordringer de opplevde i sine forhold trekkes frem for å vise hvilke virkemiddel de anser som viktige for et velfungerende forhold. Vi ser at kommunikasjon trekkes frem som et viktig element, spesielt hos de eldre informantene. En balansegang mellom å dyrke egne og felles interesser og hobbyer er et sentralt dilemma, samtidig som det å delta i hverandres interesser fremstår som verdifullt for forholdet. For de single informantene er en opplevelse av å føle seg alene om å løse konflikter et fremtredende tema.

Kunsten å kommunisere

Når de eldre informantene snakker om utfordringer de har møtt på i forholdene sine, fremstår god kommunikasjon som avgjørende. Av de yngre informantene er det kun Susanne som uttrykker at kommunikasjon var et viktig verktøy for konflikthåndtering i hennes tidligere forhold. Susannes kjærlighetspraksis skiller seg fra de andre yngre informantene, ved at hun opplevde at hun og partneren var sammen om å håndtere problemene de opplevde i forholdet.

Susanne: For når man bor sammen så blir det litt sånn, det blir ganske statisk, du gjør det, liksom det samme hver eneste dag typ. Og, vi hadde ikke så mye sånn.. felles interesser når det gjelder aktiviteter. Så det ble ganske mye diskusjon, sånn negativ diskusjon holdt jeg på å si, om det... Eh... Men ja, det føles litt som, vi var liksom gift i flere år men, det var ikke.. vi var jo aldri det.. Følte som et gammelt ektepar typ, eller ikke helt da men litt..

Intervjuer: Mhm.. Ehm, hva legger du i det med ”gammelt ektepar”?

Susanne: Altså, jeg tror man går litt, inn i liksom en mer rutine. Og gjør liksom det samme greiene, det var ikke den.. Jeg tror mange tenkere at gammelt ektepar er liksom sånn kranglete, det var jo ikke det vi var men... Det var liksom inn i rutinene, har det hverdagslige.. Liksom, alt er hverdagslig på en måte. (...) Ja.. Sånn, forn.. Sånn ”ish” fornøyd med hvor vi er men.. Man er ofte ikke det allikevel på en måte.. Ja..

Sitatet over viser at Susanne hadde et bevisst forhold til det hun opplevde som utfordrende i forholdet. Når både hun og kjæresten da begynte å kjenne på følelsen av at disse utfordringene ble for store, tok de forholdet opp til vurdering, og ble enige om at de ønsket å gi forholdet en ny sjanse. Hun forteller også at hun og kjæresten oppsøkte en parterapeut da de ikke greide å ordne opp i utfordringene de hadde. Susanne, Kristin og Turid har til felles å ha oppsøkt fagpersonell for å få hjelp til å takle utfordringer i parforholdet. For Kristin og Turid var samtalerapi obligatorisk for at de skulle kunne skilles. Turid forteller imidlertid at hun i sitt nåværende forhold med Yngve også frivillig har oppsøkt familievernkontoret. Turid forteller at hun slet med sjalusi og at de derfor ønsket å få hjelp til å løse dette for å få en ”litt lettere hverdag”.

Turid: For meg. For da er det litt sånn, ja. Vi har jo snakket, vi har faktisk vært.. Han var sånn ”dette må vi fikse opp i” så vi var på familievernkontor.. en gang, to ganger var vi på det. For å.. Dette.. Sånn kunne vi ikke ha det. Og det var faktisk han som lurte på om vi skulle bare ta å gå dit så vi kunne snakke om det med en tredje person. Ehm.. Og det var veldig nyttig egentlig. Lettere å snakke, av og til, med en tredje person. For da oppfører vi oss i en diskusjon. I stedet for å sitte å bare slenge dritt, eller, eller ja..

Sitatet over tyder på en opplevelse av det å snakke med en ekstern part som et konstruktivt bidrag for kommunikasjonen i Turids nåværende forhold. Denne opplevelsen skiller seg fra opplevelsen med eksmannen, da hun opplevde det mer som en symbolsk handling, heller enn et faktisk ønske om at det skulle bidra til å opprettholde forholdet.

Turid: Og det var, det var vel ikke et ønske fra noen egentlig at vi skulle fortsette, men det var bare ”så hadde vi gjort det”.

Kristins opplevelse med familievernkontoret var skuffende, da hun i motsetning til Turid hadde et ønske om at ekteskapet kunne reddes. Kristin sitter igjen med en opplevelse av at mye kunne vært annerledes om hun og partneren hadde klart å kommunisere med hverandre.

Kristin: Men vi var nok ikke gode til å snakke sammen. For det.. Det er noe jeg har lært langs veien, å åpne meg opp og liksom.. Tenke at.. Det er jo lov å si hvordan man har det og at det eller at ikke alt er greit alltid. Så det var vi nok ikke så flinke til, da var det liksom.. Mer lukket og liksom, alt var bra og alt var bare.. Vi snakket liksom ikke om følelser i den.. perioden der føle.. (...) Så det.. Jeg tror kanskje at hvis vi hadde vært litt mer våkne, i den tiden der. Så hadde vi kanskje vært på en annen plass i dag, tenker jeg da.

Tross i Kristin og Turids første opplevelser med familievernkontoret, virker det ikke til at dette har påvirket deres mening om det å snakke om forholdets utfordringer med noen andre enn partneren sin som verdifullt. Viktigheten av dette kommer også til uttrykk gjennom Elises refleksjoner rundt fraværet av noen å snakke med. Først da Elise åpnet opp om forholdet sitt til en kollega, fikk hun et nytt perspektiv på sitt daværende forhold. Hun beskriver opplevelsen som en ”wake-up call”.

Elise: altså det er litt vanskelig å forklare hvorfor jeg aldri snakket om det med noen, men det var litt sånn at ”ja, men vi har det jo bra. Vi har det jo fint da, men vi.. og det er oss to, vi er ”meant to be””. Og så var det.. Egentlig det at jeg møtte.. Møtte han på jobb og så begynte vi å snakke om ting og så... Følte jeg at jeg kunne snakke med han og så kunne jeg på en måte fortelle ting om forholdet til han, og da sa han at ”nei, men det ville jeg på en måte aldri gjort”. Litt sånne ting. Så det var.. Og da, det var på en måte da jeg skjønnte det at ”okei, da er kanskje ikke det forholdet jeg har, så bra som det jeg trodde”, og så begynte jeg å snakke om det til andre og da var det litt som en ”wake-up call” det da.

Det å snakke med en tredjepart om utfordringer i forholdet fremstår som en positiv opplevelse for Elise. Denne opplevelsen deles av Hilde som uttrykker at det å snakke med sine nærmeste var avgjørende for at hun og Reidar greide å komme seg gjennom en stor krise. Da Reidar var deprimert over en lengre periode, endte han opp med å gjøre noe som Hilde opplevde som et stort svik. Hilde forteller at hun gav tydelig beskjed til Reidar om at dersom de skulle komme seg gjennom krisen, måtte hun få lov til å være åpen om situasjonen til barna og deres nærmeste venner.

Hilde: Eh.. Men da også var det en oppvask rundt det, og jeg sa ”her skal alt på bordet, og alt skal opp, og alt skal frem!... Og han yngste (sønner) han skal få si akkurat hva han mener til deg mannen min, og det må du bare tåle! Og når han sier at han har vært redd for deg tidvis, og du har oppført deg som en drittsekk, så har du det!.. Og det må du ta!”

Det å kommunisere både med partneren og med andre om parforholdet fremstår med andre ord som et vesentlig verktøy i informantenes arbeid med å opprettholde relasjonen. Hilde er imidlertid den eneste av informantene som trekker frem det å snakke med partneren om hvilke forventninger de har til hverandre og forholdet.

Hilde: Nei, det er nok.. Det er nok den der... Den der tilliten og alt det greiene der, som vi har snakket om, og så er det også at vi har... Vært bevisst, men også så bevisste at vi faktisk har snakket høyt om det, med jevne mellomrom; at vi.. Vi kan ikke regne med å gå uskadd gjennom livet.

Hilde tror at det at hun og mannen har hatt tydelige forventninger til parforholdet har gjort dem godt rustet for utfordringer.

Hilde: Så.. Og det er klart at ingenting av de tingene er morsomme, men det er sånn som livet gir, og vi har nok vært veldig bevisst på det... At sånne dager kan komme da. Det er gode OG onde dager, og det.. Det er naivt og tro at det ikke skal være.. Skal bli det også.

Som nevnt var praktisk kompatibilitet viktig innledningsvis i Hilde og Reidars forhold, og i kombinasjon med deres bevisste forhold til samlivets utfordringer, motarbeider de trenden som dyrker en forståelse av at kjærlighet i senmoderne samfunn skal være enkel (Fromm 1956, Bauman 2003).

Balansen mellom det å dyrke seg selv og å dyrke forholdet

Et mye omtalt dilemma ved kjærlighetens kompleksitet i moderne er balansegangen mellom individualistiske verdier og parforholdets premisser (se kapittel 2 og 3). Datamaterialet viser at samtlige informanter opplever det å ha felles interesser og/eller hobbyer som viktig for å trives i parforholdet. Dette funnet kommer særlig til uttrykk blant de eldre informantene som er i nåværende forhold, her eksemplifisert av Hilde og Merethe.

Hilde: Det å ha sine egne greier, har vært veldig viktig for oss. Selv om vi selvfølgelig har fellesnevner, og ikke minst da det kom unger og sånn. Vi har.. Ja vi traff jo hverandre i kor for eksempel, så vi har jo.. Vi har jo mye felles interesser. Men.. Men, det å allikevel være så trygg på hverandre og så, at man kan ha et.. Ha en del for seg selv og at man kan.. Kan dyrke egne.. Egne ting uten den andre, det, det tror jeg er veldig viktig.

Merethe: Og så har vi mange felles interesser. Og det er jo også viktig i et parforhold, tenker jeg. Men også at man gjør ting hver for seg også. Treffer andre og er sammen med andre. (...) Men, ja. Så du må ha en frihet!

Balansegangen mellom det å dyrke egne og felles interesser er et gjennomgående tema i informantenes kjærlighetspraksiser. Turid uttrykker at også det å engasjere seg i partnerens interesser og hobbyer er noe hun anser som nødvendig for at et forhold skal fungere. Dette var fraværende i hennes første forhold, og hun er derfor ekstra bevisst på å engasjere seg i Yngves interesser og hobbyer.

Turid: Du er nødt.. skal vi.. Hvis vi skal få det til å fungere så er vi nødt til å prioritere litt, på en måte. Eller... Ja, foretrekke å være sammen da, når vi kan hvert fall! Men eller så, ja og så jo, så kanskje vi har nok.. Sikkert som i alle forhold, jeg strekker meg jo litt i forhold til hans interesser, og han strekker seg jo litt i forhold til mine interesser. Han blir jo med på en og annen ferie selv om han ikke er så glad i å reise. Og jeg ser x-antall fotballkamper i uka, men det er helt greit liksom!

For Hilde og Reidar var barna et viktig fellesprosjekt som Hilde opplevde som altoppslukende. Hun forteller at hun og Reidar har slitt med å finne et nytt felles prosjekt etter at barna flyttet ut, og at de derfor ikke helt har ”funnet rytmen igjen”.

Hilde: At vi har jo hatt ett altoppslukende prosjekt, nå i 25 år. 28 år. Som har tatt... Ja, det har, det har vært det ene store felles prosjektet vi har hatt. Og det er klart at når det blir borte, så trenger man litt tid til å finne ut hva man skal drive med da. Og vi har snakket om, hva drev vi egentlig med før vi fikk disse ungene??

Barn som felles prosjekt trekkes også frem av Kristin som i motsetning til Hilde har opplevd at partnerens manglende engasjement i barnas liv hadde en sterk negativ effekt på hennes tidligere parforhold. Det å ha noe felles å gjøre sammen eller å jobbe mot, fremstår som viktig i et parforhold. For Susanne var det å prioritere å gjøre ting sammen et av tiltakene hun og hennes tidligere kjæreste bevisst prøvde å bli bedre på da de opplevde utfordringer i forholdet.

Susanne: Og vi, jeg tror vi også prøvde å liksom, gjøre litt flere ting sammen. Å ha liksom en ’datenight’.. Ja, vi hadde liksom en del liksom.. ’Dates’ hvor vi spiste mat, og så på film. Ja,

jeg tror det var liksom det. Mhm.. Det er liksom så lenge siden føler jeg, så.. *ler* Jeg husker liksom ikke helt.

Susannes utsagn viser at det å tilbringe tid sammen anses som viktig for å opprettholde parforholdet. Når det er sagt, er det her en merkbar forskjell mellom de yngre og de eldre informantene, hvor de yngre informantene i større grad vektlegger viktigheten av å dyrke egne interesser, fremfor hverandres. Denne forskjellen kommer til uttrykk når Jenny deler sine tanker rundt kjærestens ønske om å være med på teater.

Jenny: Ja, så når man er i et forhold så blir det mer at man må.. Gjøre ting til som man egentlig ikke har lyst til selv men som man gjør for...Jaa, ja der kom, der kom jeg faktisk på en ting med eksen min også. At han, for eksempel ble med på teater, han hadde null interesse av teaterforestillingen, han hadde bare lyst til å være med meg og.... Det... Da ble jeg litt sånn ”nå, nå sløser du bort penger på en teaterforestilling som du ikke har peiling på å diskutere med meg, etterpå egentlig”. Det føles litt ufølsomt å si men.. Ja..

Turid og Jennys utsagn kan tolkes som at de opplever det å engasjere seg i partnerens interesser som normen når man er i parforhold. I motsetning til Turid, virker det imidlertid til at dette ikke er noe Jenny selv anser som like betydningsfullt. Det å bevare og videreutvikle egen identitet i parforholdet fremstår som spesielt viktig for de yngre informantene. Elise og Mari understreker at det å ha det bra med seg selv er avgjørende for å kunne ha et godt parforhold og vice versa. Dette belyser individualismens sentrale posisjon i de yngre informantenes opplevelse av parforhold. Susanne forteller at hun og sin tidligere kjæreste delte en forståelse av at det var viktig å sette seg selv først, selv om man er i et parforhold.

Susanne: Sånn, det er jo ikke slik at man.. Altså vi på en måte prøvde jo å sette hverand.. Oss selv først i forholdet også fordi det skal jo ikke på en måte være... Jeg, hvert fall tenker, eller vi tenkte da begge to at.. Det skal på en måte ikke være sånn at kjæresten din er hele livet ditt..

Denne oppfatningen deles av Mari, som opplevde at partneren ikke støttet hennes ønske om å utvikle seg som person.

Mari: Jeg prøvde å utvikle meg med å dra på folkehøyskole. Jeg prøvde å utvikle meg, oppleve litt mere. Han ville fortsatt være hjemme i kjellerleiligheten til mamma og pappa og leve hos dem en stund.

Viktigheten av å prioritere egen selvutvikling kommer også til uttrykk gjennom de yngre informantenes opplevelse av partnerens mangel på ambisjoner som problematisk. Det virker med andre ord til at det at partneren er opptatt av egen selvutvikling oppleves som positivt for parforholdet. Dette blir spesielt tydelig i neste delkapittel som tar for seg avslutningsfasen av et forhold, og hva som var utslagsgivende for at forholdet tok slutt.

Å føle seg alene om jobben

Datamaterialet viser at det å føle seg alene om å jobbe for å opprettholde forholdet er en felles erfaring blant de single informantene. Opplevelsen av å føle seg alene om å prøve å ordne opp i problemene i forholdet tydeliggjør en etablert forventning om demokratisert parforhold hvor begge parter deltar like aktivt. Årsaker til konflikt i parforholdet var typisk forankret i det hverdagslivet, og problemstillinger som kommer av det å dele hverdagen med noen. For Elise gjorde partnerens manglende engasjement i egen fremtid at hun opplevde å måtte innta en morsrolle for partneren.

Elise: Han hadde, han var veldig snill og omtenssom men han hadde ikke.. Han visste ikke helt hvor han ville her i verden, han var.. Et lite problem at han var veldig.. Han brukte veldig lang tid på å peile seg frem en retning, og når han.. Altså, han studerte, misliktes. Og i stedet for å.. Skaffe seg en jobb og.. Og gjøre noe ut av livet sitt, så ble han egentlig bare stuck foran PCen og gamet. (...) Så det var.. Han hadde ikke noe mål og mening med livet sitt sånn sett, men han var veldig snill og omtenssom. Så flesteparten traff han på.

Intervjuer: Mhm. Eh.. Hvordan påvirket det deg i det forholdet?

Elise: Det påvirket meg veldig mye. Eh.. For man blir, det blir jo mer en, da ble jeg mer en morsfigur enn en samboer. (...) Så det påvirket, påvirket meg veldig mye.

Intervjuer: Mm.. Eh, opplevde du at dere.. Ehm.. Jobbet aktivt for å på en måte løse opp i, i de problemene?

Elise: Ehh.. Jeg gjorde det men ikke han.

Intervjuer: Ja. Så du følte at det ikke var et samarbeidsprosjekt?

Elise: Mm, nei. Det var jeg som så etter jobber til han, prøvde å søke på studier til han. (...) Jeg hjalp han med å søke jobb, det var, det ble mer at jeg tvang han til det enn at han prøvde å finne ut av det selv.

Sitatet over reflekterer også det som ble nevnt i forrige del om partnerens manglende ambisjoner som problematisk. På grunn av dette opplevde Elise å måtte yte mer enn det hun mener er rimelig i et parforhold. Partnerens manglende bidrag med hverdagslige gjøremål var også typiske årsaker til konflikt i forholdet. Mari mener hennes unge alder gjorde at hun fant seg i mer enn hva hun ville gjort i dag og forteller her om hvordan hun som ”ung og dum” hadde en annen mentalitet som gjorde henne mer tilbøyelig til å føye seg etter kjæresten, fremfor å stå på sitt.

Mari: Han... Så sine muligheter til å la andre gjøre jobben, og da utnyttet han dem.

Intervjuer: Mhm. Så han bidro ikke like mye?

Mari: Nei, han gjorde ikke det. (...) Jeg skulle ønske han bidro mye mer enn det.. Det sa jeg jo til han, men han.. brydde seg bare ikke. (...) Ikke om akkurat det, for han.. Jeg tror hvis han ville, så kunne han gjøre mye. Men akkurat da var jeg så ung og dum at jeg bare ”ja, ja, ja.. okei!”

Intervjuer: Mm.. Ja, så du prøvde å på en måte ta det opp, for at.. Forholdet skulle bli bedre?

Mari: Ja. Jeg gjorde jo det, men til slutt bare ”Ja, men.. det går jo så greit når du gjør det, da vet du at det blir rett og sånne ting”. Det blir bare liksom ”Ja, ja , ja, okei da, greit”. Det var liksom den mentaliteten jeg hadde da.

Kristin som er den eneste single av de eldre informantene deler opplevelsen av hverdagslivet som spesielt problematisk. I likhet med Mari, opplever Kristin at hun selv kunne ”stått mer på sitt” for å stille krav til partneren. Kristin har vært i tre langvarige parforhold og er den eneste av de single informantene som har barn. For henne er det viktigere at partneren engasjerer seg i barnas liv, heller enn at de bidrar med praktiske gjøremål.

Kristin: Men at.. Jeg tenker når du har felles barn, ikke sant? (...) Så liksom at du ikke har et ønske om å følge dem videre.. At du ikke har et ønske om det, at du ikke.. Liksom har lyst, begge to! Det synes jeg er veldig.. At man ikke har lyst til det sammen, på en måte, å få det til at.. Trenger ikke stå der sammen, det er ikke det, jeg kan gjerne kjøre dem jeg. Og jeg.. Men at jeg har.. At de viser interesse tror jeg, for det hvert fall, spør litt og..

Foreldrerollen er det aller viktigste for Kristin, og det kan virke som at hun på grunn av dette har strukket seg lengre enn hun ellers ville gjort for å opprettholde sine tidligere parforhold. Også i hennes siste forhold opplevde Kristin å være alene om å opprettholde forholdet. Da det viste seg at hennes daværende samboer hadde et alkoholproblem, var Kristin allerede gravid og hun hadde derfor et sterkt ønske om å få forholdet til å fungere. Hun opplevde derimot ikke at samboeren var villig til å jobbe for å bli frisk, og hun så seg derfor nødt til å gi opp.

Kristin: Men det.. Det kan man ikke leve med det. Selv om, jeg trodde jeg kunne trylle altså. Helt.. Helt ærlig. Jeg fikk til og med beskjed om at jeg måtte bare gi meg. Så det er morsomt hva du kan gidde å prøve på når du tror på noe. Men det.. Vi må gjøre det for oss selv, og ikke for andre!

Kristins utsagn om å ”gjøre det for oss selv” kan tolkes som en gjenspeiling av det som ble nevnt tidligere i kapittelet om at man må ha det bra med seg selv for å ha det bra i et forhold. Informantenes refleksjoner rundt egne kjærlighetspraksiser knyttet til det å opprettholde forholdet tyder på en sterk vilje til å få forholdet til å fungere ved at de jobber aktivt for å løse konflikter med partneren sin. Datamaterialet tyder på at det eksisterer en forventning om parforhold som noe man må jobbe for å opprettholde. Med bakgrunn i dette kan man si at informantenes kjærlighetspraksiser avdekker et ideal om å ikke gi opp forholdet uten kamp. Kjærlighetsidealet ’å ikke gi opp’ vil bli diskutert i neste kapittel. Når det er sagt er informantene også tydelige på at det å avslutte et dysfunksjonelt forhold er viktig for å ikke gå på bekostning av egen selvutvikling. I neste delkapittel vil avslutningsfasen av informantenes tidligere forhold bli diskutert, og utslagsgivende årsaker vil bli trukket frem.

5.3 Når et forhold tar slutt

Som nevnt i forrige delkapittel er det ’å ikke gi opp’ et etablert ideal som vil bli diskutert i neste kapittel. I det følgende vil informantenes refleksjoner og erfaringer med når det oppleves som riktig å gi opp et forhold bli diskutert.

Å være på forskjellige steder i livet

De yngre informantene har til felles at de alle var initiativtakere til å avslutte sitt tidligere forhold. Samtlige beskriver en opplevelse av det å være på et annet sted i livet enn partneren

sin som problematisk for parforholdet. Det å være i ulik livssituasjon fremstår som en vesentlig faktor som bidro til at forholdet tok slutt. Dette eksemplifiseres av Jennys opplevelse av aldersforskjellen mellom henne og partneren som hovedårsaken til at forholdet tok slutt.

Jenny: Det var jo flere grunner til at det ikke gikk egentlig. Ehm.. Var... Skal vi se... Tjue.. Jeg var tjueto, han var nitten og jeg merket, det tok jeg ikke opp med han, men jeg merket at det ble.. At han var for ung, men jeg vet selv at jeg, jeg ville ikke bli likt å kalt ”du er for ung for meg”. Eh.. Han var jo nettopp ferdig på videregående, jeg følte at han.. Gjorde ting som jeg, på en måte var ferdig med.. Livsfaser da; fadderuke og... Ja, finne sin plass etter videregående da.

Jenny forteller at hun ikke følte hun kunne være ærlig med kjæresten om årsaken til at hun ønsket å avslutte forholdet. Dette kan tyde på at aldersforskjell i seg selv ikke oppleves som et legitimt grunnlag for å avslutte et forhold. Aldersforskjell var også en realitet for Hilde i hennes første forhold. Det virker imidlertid ikke til at aldersforskjellen i seg selv var like problematisk for Hilde som for Jenny (ettersom Hildes forhold varte i 9 år), men at det heller var en gradvis opplevelse av å vokse fra hverandre som var utfordrende.

Hilde: Men, jeg kan ikke si at det var fordi.. At jeg elsket meg selv mindre hvis jeg ble. Det var.. Det var nok fordi jeg sluttet å elske han ja. Og fordi vi passet sammen den gangen jeg var 15, og han var.. han var ganske mye eldre enn meg, han var 9 år eldre enn meg. Ehm, så vi, vi var liksom ”på nett” når jeg var 16 og han var 24, og så.. Ble vi ikke ”på nett” når jeg ble 24 og han ble 34.

Dette kan tyde på at det i likhet med informantenes kjærlighetspraksiser knyttet til innledningsfasen av forhold også her kan være en sammenheng mellom kjærlighetspraksis og livsfase, om enn ikke like betydelig. Det kan imidlertid virke som at dette er en vanlig oppfatning av sammenhengen mellom parforhold og livsløp, her uttrykt av Elise når hun blir bedt om å fortelle om hennes tidligere erfaring med parforhold.

Elise: Og så skjedde det som skjer når man blir sammen veldig unge, og.. Er sammen i den alderen vi var at man vokser fra hverandre.

Det å ”vokse fra hverandre” forstås her som en gradvis prosess hvor ulik livssituasjon ikke innledningsvis var et problem i forholdet, men var noe som ble problematisk når partnerens selvutvikling ikke var i takt med ens egen selvutvikling. Det å vokse fra partneren er en opplevelse Susanne, Mari og Elise har til felles. Som eksemplifisert av Susanne og Mari i forrige delkapittel, er det å prioritere seg selv og egen selvutvikling ansett som grunnleggende verdier blant de yngre informantene. Samtidig fremstår det at partneren gjør det samme nærmest som like viktig. For de andre yngre informantene kommer dette til uttrykk gjennom en beskrivelse av å bli holdt igjen av partneren sin. Mari, Elise og Susanne beskriver dette som utslagsgivende for at forholdet tok slutt.

Elise: Det var litt det at jeg vokste opp og han gjorde ikke det.

Jenny, Mari og Elise deler alle en opplevelse av å bevege seg fremover i livet mens partneren blir værende i en livsfase de selv allerede har lagt bak seg. Dette fremkommer av Maris refleksjoner rundt valget om å avslutte forholdet.

Mari: Jeg tror det var egentlig bare, alt sammen da jeg først begynte.. Kom meg ut på folkehøyskolen da. Og at han.. innså det at jeg kom... Alt hadde bare ballet seg opp på et tidspunkt, det er bare.. Det går ikke. For da måtte han plutselig klare seg... Hvert fall uten meg da. Og.. Jeg var ikke villig til å ofre.. Noe jeg virkelig ville for han. For jeg tenker at hadde han virkelig.. Ville vært sammen med meg, virkelig elsket meg på den måten. Så hadde han latt meg hatt det året på folkehøyskole. Men.. Han var ikke helt villig til det egentlig. (...) Og da fant jeg ut at med alt annet, da bare.. Da går det ikke.

Intervjuer: Nei.. Så du følte at han.. Prøvde å begrense deg?

Mari: Holde meg litt igjen. Ja.

Mari er med andre ord ikke villig til å inngå kompromiss som går på bekostning av egen selvutvikling, og det at kjæresten ikke hadde forståelse for det ble derfor utslagsgivende for at forholdet tok slutt. Susanne deler Maris opplevelse av å bli holdt tilbake i forholdet, men uttrykker at det i hennes tidligere parforhold var en gjensidig opplevelse, hvor hun også holdt igjen ekskjæresten.

Susanne: Jeg følte kanskje at vi holdt hverandre litt tilbake. Sånn ikke bare det at.. Sånn, det var liksom ikke kun meg, det var begge. Det var liksom ting vi egentlig hadde lyst til å gjøre

som var litt vanskelig å gjøre.. Eller.. Det var ikke det at vi ikke kunne ha gjort det mens vi var sammen, men... Vi synes på en måte det var litt vanskelig da.. Ja. Så vi bestemte oss for å gjøre det slutt og så..

Disse refleksjonene bygger opp under antakelsen om at informantenes tanker om hvordan et forhold bør være er sterkt forankret i individualistiske idealer. For Elise og Susanne gjorde forholdets langvarighet det spesielt vanskelig å gjøre det slutt, noe som førte til at de opplevde å miste egen identitet i forholdet.

Susanne: Men.. Ja, merket jo at det på en måte ble vanskeligere å ta vare på seg selv. Og på en måte vite.. Hvem du egentlig er da, sånn.. Det her var jo et forhold som.. Hele mitt voksne liv var det forholdet. Så liksom, hvem er du liksom, utenom.. Som singel eller, ikke som singel heller men det er sånn.. Bare hvem du selv er. Det var liksom vanskeligere å... Vite. Sånn jeg synes det var veldig vanskelig å hvert fall bare finne seg selv, mens jeg var i et forhold. Det er sånn "hva er det jeg egentlig liker" liksom.

På bakgrunn av opplevelsene nevnt ovenfor argumenterer både Susanne og Elise for at de ønsker å vente med å gå inn i et nytt forhold fordi de vil "fokusere på seg selv".

Elise: (...) Vandt med at jeg har liksom alltid hatt noen.. Noen i livet mitt og så har jeg kjent litt på i det siste at jeg trenger egentlig å være litt.. Være litt alene akkurat nå. Jeg trenger å bare konsentrere meg om meg. (...) Så det er litt, det er litt derfor da. At akkurat her og nå, så har ikke jeg noe behov for.. Å ha en kjæreste for jeg trenger å bruke tiden på meg.

Selv om både Elise og Susanne uttrykker at de ønsker å være i et nytt parforhold i fremtiden, kommer det tydelig frem at de nå føler på et behov for å bruke tiden på å jobbe med seg selv. Dette samsvarer med andre funn i datamaterialet som viser at de yngre informantene deler en generell opplevelse av at bruddet i seg selv har bidratt til egen selvutvikling.

Susanne: (...) Såå, ja... Nei, jeg føler at ting bare gikk sånn som det gikk, og det er liksom... Greit. Det er på en måte liksom litt menneskelig. Og jeg, fortsatt lærte ganske mye av det forholdet. (...)

Elise: Ehh... Hva skal jeg si. Jeg fant jo veldig ut hva, hva jeg ville i neste forhold, altså hva som var, var ideelt for meg og så lærte jeg også på en måte hva.. Hva var det jeg ikke skal finne meg i hos en partner. (...) Så, det var på en måte ikke bortkastet men.. Men det var ikke riktig heller.

Mari: (...) Og han.. Han vokste.. Jeg, vi vokste litt fra hverandre han og jeg. Så... Men han var jo et av de viktigste forholdene igjen som jeg har hatt.. (...) Fordi han fikk meg til å innse hva jeg vil ha, hva jeg trenger i livet.

Informantene uttrykker at de sitter igjen med konstruktive erfaringer fra forholdet, som har lært dem hva de vil, og ikke vil ha i potensielle fremtidige forhold. Det fremstår som at tidligere erfaringer fra parforhold er med på å forme informantenes kjærlighetsidealer og kjærlighetspraksiser. Det virker som at de fleste informantene sitter igjen med en opplevelse av at deres erfaringer bidrar positivt til egen selvutvikling. Kristin er derimot et unntak her. Hun forteller at hun tror flere erfaringer bidrar til å skape flere forventninger som igjen kan være med å komplisere fremtidige parforhold.

Kristin: Men jeg ser jo utfordringer jeg har hatt etterpå.. Fra første gang, ikke sant? At.. Det gikk jo mye mer "smooth".. Var ikke noe forventninger på en måte. Jeg tror det.. Kan være med å kvele ting det. Forventninger.

Det fremstår som at Kristin mener tidligere erfaringer har hatt negativ effekt på hvordan hun opplever kjærlighet, ved at hun føler hun har vanskeligere for å forelske seg nå enn tidligere. Selv om Kristin ideelt sett kunne tenke seg å være i et parforhold, uttrykkes en ambivalens knyttet til hvorvidt hun fortsatt 'tror på' kjærligheten.

Kristin: Innerst inne hadde jeg nok ønsket meg det. (...) Så jeg tror jeg har tro på kjærligheten, det har jeg. Men akkurat for min egen del så tror jeg toget har gått. (...) Det tror jeg at jeg har prøvd ut nå. (...) Men skal aldri si.. Man vet jo ikke det. Det er ikke godt å vite.

Som nevnt tidligere har Kristins tidligere opplevelser med brudd vært forbundet med en skamfølelse av å ikke 'få til' forholdet. I kombinasjon med et ønske om å opprettholde en stabil hverdag for barnas skyld, har dette bidratt til at hun nå føler det er best å være alene.

Kristin: Men jeg ser jo på de, eller jeg kjenner at når vi begynner å bli voksne, så skjer det jo ting med deg på en måte. Jeg tror ikke jeg kunne sagt dette i dag, liksom, når jeg var.. 20-30

år, at.. At jeg tenkte at jeg skulle være alene.. Men jeg kjenner at det... Kjenner at det er eneste løsningen, på en måte, per dags dato da.

Vi ser med andre ord at informantenes tidligere erfaringer har preget deres nåværende forståelse av kjærlighet. Mens de fleste ser tilbake på tidligere erfaringer som konstruktive lærdommer, har tidligere erfaringer ført til at Kristin ikke har et like optimistisk syn på parforhold som det hun hadde da hun var yngre.

5.4 Oppsummerende diskusjon

Det er et merkbart fravær av refleksjoner knyttet til innledningsfasen av informantenes tidligere parforhold. Når det er sagt, var innledningsfasen heller ikke et tema som ble fulgt opp under intervjuene fra min side, med mindre informanten selv tok initiativ til å utdype innledningsfasen. Tidligere forskning fant at tema som omhandler romantikk og kjærlighet ikke er noe kvinner snakker om på eget initiativ, og venter heller på å bli spurt direkte spørsmål om disse temaene (Carter, 2013). De av informantene som fortalte om sine erfaringer med innledningsfasen av forhold gav imidlertid et interessant bidrag til en diskusjon om hvorvidt livsløp påvirker hvordan man praktiserer parforhold. Susanne og Kristins erfaringer med innledningsfasen av forhold, tyder på en felles opplevelse av å være passive deltakere i prosessen som ledet opp til pardannelse. Forholdet den eldre informanten Kristin refererte til i denne delen var hennes første, og ble innledet da hun var i tenårene. Hennes beskrivelse av pardannelsen som ”ble helt naturlig at vi ble et par” og Turids opplevelse av sitt første forhold som ”det bare ble sånn”, tyder på innledningsfasen av forholdet som en ubevisst prosess. Fraværet av refleksjoner rundt egen rolle i innledningsfasen vil i neste kapittel sees i lys av kjærlighetsidealet om ’å tro på kjærligheten’, hvor kjærlighet forstås som en autonom kraft som fører to mennesker sammen.

Om man ser Susanne, Kristin og Turids opplevelser i sammenheng med Turid og Hildes nyere opplevelser med innledningsfasen av sine inneværende forhold, kan man diskutere om dette er en opplevelse som henger sammen med livsløp. Det er på bakgrunn av dette fristende å komme med en hypotese om at opplevelsen av innledningsfasen som en ubevisst prosess hvor man selv er passiv deltaker, er typisk når man som ung voksen går inn i et forhold for første gang. En slik hypotese støttes delvis opp om av tidligere forskning som viser at unge

kvinner har en tendens til å snakke om pardannelse på en måte hvor de fremstiller seg selv som passive deltakere (Carter, 2013). Carters forskning foreslår derimot en hypotese om at unge kvinners tendens til å snakke om pardannelse som en autonom prosess kan forklares av manglende bevissthet knyttet til kjærlighetens tilstedeværelse i det sosiale liv, og at man derfor ikke evner å snakke eksplisitt om dette. Turid og Hildes opplevelse av innledningsfasen av sine nåværende forhold som aktive bevisste valg, samsvarer imidlertid ikke med denne hypotesen. Når det er sagt er Carters forskning begrenset til et utvalg av unge kvinner mellom 19-30 år, og Turid og Hilde er derfor ikke representative for Carters utvalg. Det kunne derfor vært spennende å studere eldre kvinners erfaringer med innledningsfasen av forhold i voksen alder, for å se hvorvidt Turid og Hildes opplevelser av forhold som aktive valg er representative for et større utvalg.

Når det kommer til informantenes kjærlighetspraksiser knyttet til det å opprettholde parforholdet viser datamaterialet at det eksisterer en grunnleggende oppfatning hos informantene om at parforhold forutsetter gjensidig engasjement og arbeid for å bli opprettholdt. Denne kjærlighetspraksisen tyder på at informantenes forventninger til et parforhold i stor grad samsvarer med grunnprinsippene til det rene forhold, hvor det å opprettholde parforholdet forutsetter at begge parter opplever tilstrekkelig utbytte av relasjonen (Giddens, 1992). Informantenes vektlegging av åpenhet rundt parforholdets utfordringer og begrensninger som viktig for å opprettholde parforholdet, kan forstås som et tegn på refleksivitet i relasjonen. Samtidig kan det skimtes en aldersforskjell for hvilke hensyn informantene vektlegger som viktigst i arbeidet med å opprettholde forholdet. For de eldre informantene som er i parforhold trekkes det å ha felles interesser frem som et element de opplever som viktig, og enkelte mener også det å engasjere seg i partnerens interesser og hobbyer er verdifullt. Selv om de yngre informantene også fremhever felles interesser som viktig, fremstår det å passe på at parforholdet ikke går på bekostning av deres egen selvutvikling som minst like viktig. Dette blir spesielt tydelig gjennom de single informantenes ytringer av det å føle seg alene om jobben, og den negative effekten dette har for deres trivsel i parforholdet.

Tidligere forskning har funnet en kjønnsforskjell i hvordan kvinner og menn arbeider for å opprettholde parforholdet (Thagaard, 2005). Forskningen tyder på at kvinner vektlegger følelser mer enn fornuft, noe som kommer i konflikt med menns tendens til å vektlegge fornuft over følelser. Thagaards studie baserte seg på et utvalg bestående av par, og funnene vil derfor ikke være overførbare til denne masteroppgavens kontekst. Som Thagaard selv poengterer kan forskningsprosjektets utvalgsgruppe medføre villedende resultater ved at folk i velfungerende parforhold kan være overrepresentert. Det er likevel verdt å nevne at denne masteroppgavens datamateriale ikke samsvarer med Thagaards kjønnete funn. For de single informantene Mari, Kristin og Elise var det nettopp fraværet av praktisk arbeidsinnsats fra sin tidligere partner som opplevdes som problematisk.

Datamaterialet etablerer en tydelig forventning blant informantene om et demokratisert parforhold, samtidig som informantenes kjærlighetspraksiser avdekker et etablert ideal om å 'ikke gi opp' forholdet, som vil bli presentert i neste kapittel. Tross dette idealet, virker spesielt de yngre informantene til å ha et bevisst forhold knyttet til det å avslutte et dysfunksjonelt forhold. Vi ser at også her kan informantenes kjærlighetspraksiser sies å være forankret i det rene forholds ideal om balansen mellom selvrefleksivitet og konfluerende kjærlighet (Giddens, 1992). Det å vokse fra partneren sin fremstår som en opplevelse som var utslagsgivende for de yngre informantene, men også de eldre informantene Hilde og Turid ytrer å ha erfart dette i tidligere forhold. Elise og Turid har en felles oppfatning om at det å vokse fra partneren sin ikke er uvanlig når man danner parforhold i ung alder. Man kan derfor diskutere hvorvidt dette i likhet med opplevelsen av pardannelse som en ubevisst prosess, kan ha sammenheng med livsløp. Dette funnet kan også sees i lys av Fromms teori om parforhold som en kunst man kan lære å mestre, og at man i likhet med andre ferdigheter mestrer denne kunsten ved å praktisere kunsten.

6 Kjærlighetsidealer

I dette kapitlet vil først diktenes funksjon i intervjusituasjonen bli presentert, for å svare på problemstilling 3) ”Hvordan forholder informantene seg til kulturelle fremstillinger av kjærlighet?”. Diktene (se vedlegg 1) er valgt ut med formål om å representere tre ulike former for kjærlighet, som tar utgangspunkt i ulike teoretiseringer av kjærlighet som ble presentert i kapittel 2. Videre vil informantenes generelle forståelse av- og refleksjoner rundt kjærlighet og parforhold diskuteres, med et formål om å besvare problemstillingen 4) ”Hvilke kjærlighetsidealer (forventninger til og/eller ønsker for et parforhold) har informantene?” og 5) ”Hva er likt og hva er forskjellig i erfaringene og idealene til de yngre og de eldre informantene?” Funnene i datamaterialet er her delt inn i tre identifiserte kjærlighetsidealer: ’et ønske om å være to’, ’å tro på kjærligheten’ og ’å ikke gi opp’.

Det første kjærlighetsidealet har jeg valgt å kalle ’å tro på kjærligheten’ og representerer en forståelse av kjærlighet som en autonom kraft som fører to mennesker sammen. Dette idealet skildres av utsagn som vektlegger følelser i større grad enn fornuft, hvor forelskelse og gjensidig attraksjon oppfattes som forutsetning for pardannelse. Dette idealet deler flere likhetstrekk med Giddens ’romantiske kjærlighet’, og Thagaards ’romantiske posisjon’ som ble presentert tidligere i denne oppgaven (se kapittel 2 og 3). Det andre idealet, ’å ikke gi opp kjærligheten’ kjennetegnes ved en forståelse av kjærlighet som noe man er villig til å jobbe for, heller enn å gi opp i møte med motgang. Et vesentlig element ved dette idealet er balansen mellom det å jobbe for å opprettholde forholdet, og det å bestemme seg for når man føler man har gjort det man kan for å ordne opp i forholdets problemer. Idealet har elementer av det rene forhold, og innebærer derfor ikke en forutsetning om livslang varighet. Det tredje og siste idealet har fått navnet ’et ønske om å være to’, og skildrer en uttrykt opplevelse av det å være to som et sterkt personlig ønske som kommer til uttrykk gjennom informantenes beskrivelser av hva de opplever som godene ved å være i et parforhold. Gjennom dette idealet kommer parnormens tilstedeværelse i informantenes utsagn til syne gjennom uttrykk for det å praktisere parforhold som en foretrukken samlivsform. Idealet illustreres også gjennom informantenes opplevelser av sosialt press og stigmatisering som følge av brudd på parnormen. Kjærlighetsidealene som presenteres i det følgende er ikke gjensidig utelukkende, og bør heller sees på som idealer med et flytende skille.

6.1 Diktenes funksjon i intervjusituasjonen

Hvordan kulturelle fremstillinger av kjærlighet preger menneskers virkelighetsoppfatning av kjærlighet har vært tema både i teorikapittelet, og i kapittelet om tidligere forskning. Som nevnt i metodekapittelet ble informantene introdusert for tre ulike dikt som de ble bedt om å lese gjennom innledningsvis i intervjuet. Jeg vil derfor her analysere hvordan informantene i denne studien forholder seg til de kunstneriske uttrykkene for kjærlighet som illustreres i de utvalgte diktene. Det å be informantene reflektere rundt kjærligheten som ble skildret i diktene, gav interessante resultater ved at de både tok avstand til, og relaterte til skildringene av kjærlighet. Selv om ikke alle informantene i utvalget reflekterte rundt diktene i like stort omfang, var øvelsen fruktbar i den grad den fikk informantene til å reflektere rundt egne relasjoner i lys av en kulturell fremstilling av kjærlighet.

Det første diktet

Det første diktet ble valgt for å representere det Giddens beskriver som konfluerende kjærlighet (Giddens, 1992). En balanse mellom det å dyrke relasjonen, og dyrke seg selv, slik at begge parter får utbytte av relasjonen. Flere av informantene beskriver dette diktet som et ideal for hvordan de ønsker at et forhold skal være, mens andre ikke kan relatere til en slik skildring av kjærlighet. Samtlige av de eldre informantene, samt to av de yngre er positive til det første diktets fremstilling av kjærlighet. For Hilde representerer det første diktet et kjærlighetsideal som også er grunnlaget for hennes eget ekteskap.

Hilde: Jeg kjente jo umiddelbart at det var det første som traff meg. (...) Eh, aller mest da meg og mannen min, sånn som vi.. Jeg husker at han i.. I bryllupet vårt og i bryllupstalen til meg, så snakket han.. Han er, han er ingeniør i bygg og jobber mye med murverk. (...) Og hvis du ser for deg en murvegg, som er muret så er jo mursteinene oppå hverandre, men de er ikke.. De er ikke rett oppå hverandre. (...) De ligger sånn halvveis oppå hverandre bortover, ikke sant? (...) Og så kommer neste som er halvveis oppå der igjen. Og han mente at det var sånn han mente at det var sånn vi måtte leve ekteskapet vårt, at vi var... Halvparten på en annen, men også halvparten oss selv. (...) Og... Fri til det, holdt jeg på å si. Og det er jo noe av det samme som det diktet her sier. ”Nær men ikke for nær”.

Hildes refleksjoner gjør det tydelig at det å bevare egen identitet er viktig i hennes parforhold. Også Mari tolker dette diktet som et ideal hvor det å finne balansen mellom tosomhet og individualitet er viktig.

Mari: Så den tror jeg veldig mye... Sånn jeg tolker den da, så er det veldig mye nærhet og hvordan.. Du vil være deg selv, til tross for at du er sammen med noen, du vil ha mulig.. Vokse, uten å måtte bli holdt igjen.. Men samtidig ha muligheten til å ha han.. Vedkommende da, med deg uansett.

Hilde og Maris tolkning av dette første diktet tyder på at de opplever at kjærligheten som skildres gjenspeiler elementer fra det rene forhold (Giddens, 1992). Jennys opplevelse av diktet tar utgangspunkt i hennes tidligere erfaringer og for henne representerer diktet en dimensjon ved parforhold som hun opplever som vanskelig.

Jenny: Med det at dikt nummer én er en som da har.. Begynner kanskje.. Har opplevd noe da i et tidligere forhold, eller tidligere i livet som kan være... Skummelt, følt.. Egentlig noe som sitter da. At du vil ta sjansen men du tørr ikke helt å ta sjansen 100%.

Jennys utsagn tyder på at forpliktelse oppleves som utfordrende, ved at man ikke med sikkerhet kan vite at forpliktelsen vil være gjensidig. Dette illustrerer problematikken knyttet til det strukturelle paradokset (Giddens, 1992), hvor man som part i en relasjon er avhengig av at begge parter er like investert i forholdet. Susanne kan på sin side ikke relatere diktet til egne erfaringer, og tar avstand til kjærligheten som det første diktet illustrerer. Hun forteller at hun opplever kjærligheten som skildres i det første diktet som uerfarent, selv om hun ikke greier å sette ord på akkurat hvorfor hun opplever det på denne måten.

Susanne: Mmm.. Jeg tenkte at den første er jo.. Jeg vet ikke om jeg kan si det, men jeg føler at det er en person som kanskje ikke har vært i et veldig langvarig forhold tidligere. (...) Ehh, jeg vet ikke hvorfor men det er vel mer den at... Jeg er på en måte ikke helt komfortabel med den type relasjon, kanskje? Jeg vet ikke... Det er kanskje den som er litt mer, også litt mer ”dikterisk” av seg så jeg er liksom.. relaterer meg ikke så mye til den.

Her tar Susanne også avstand til hvordan relasjonen er formidlet, og at hun personlig ikke kan relatere til en slik fremstilling. Hennes bruk av beskrivelsen ”dikterisk” kan tolkes som en opplevelse av at kjærligheten som formidles er pyntet på for å passe inn i en spesifikk kunstform.

Det andre diktet

Det andre diktet som ble presentert for informantene handler mer om dysfunksjonell kjærlighet. Ingen av informantene som er i et forhold kjenner seg igjen i dette diktet, men et par av de single kjenner seg igjen i opplevelsen av å ”miste seg selv” i et forhold.

Jenny: Nei, det er jo nettopp det.. Å vie livet sitt, altså dele livet sitt med en annen det er utrolig flott, men det krever jo også sitt. Vi, her er det en person jeg ser på som.. Jeg ble ”jo mindre elsket jeg meg selv”, altså det er det med å.. Lære seg det å elske, det altså, det sies jo det at ”elsk deg selv før du kan elske den andre”, her ser det ut til at hun drukner i det forholdet som var. Men det betyr jo ikke at det har vært et godt forhold heller, ehh.. Det er jo de gangene man er glad i noen, men så er det ikke et fruktbart forhold da.

Mari: Det andre diktet... Det tolker jeg med at, du kan elske noen så høyt du kan og vil, men hvis ikke du klarer å elske deg selv, hvordan kan du gi 100% av deg selv til vedkommende da? Og første tanken min det var liksom, ”hva har..” ”hva kan ha skjedd som føler seg mindre elsket” da. At man slutter å elske seg selv... Så jeg tenker at, for å kunne elske noen andre, så må du lære å elske deg selv. Og være glad i deg selv igjen.

Denne opplevelsen fremstår som sterkt knyttet til en forståelse av et velfungerende forhold som avhengig av at man må ha det bra med seg selv. Jenny og Maris utsagn tyder på at det å sette seg selv først er et sterkt ideal blant de yngre informantene. Hos de eldre informantene er ikke dette et like fremtredende tema. Denne forskjellen er et sentralt funn i datamaterialet, og vil bli diskutert nærmere i neste kapittel som handler om informantenes kjærlighetspraksiser.

Kristin er den eneste av de eldre informantene som kan relatere personlig til dikt nummer to, og hun er også den eneste single av de eldre informantene. I motsetning til de yngre informantene opplever Kristin dikt nummer to som en skildring av et tapt fellesprosjekt, fremfor en situasjon der man må avslutte forholdet for å prioritere seg selv. Kristin forteller at hun ser på både første og tredje dikt som idealer, mens at hun i realiteten har mest erfaring med relasjonen som skildres i dikt nummer to.

Kristin: For jeg føler kanskje ikke at vi.. Vi prøver ikke nok. Sant, det blir bare.. Det er to verdener som bare glir fra hverandre, og så snakker vi kanskje ikke godt nok sammen om det. (...) Så, er det bare en som bestemmer for at de orker ikke.. Ha det sånn. Eller kanskje de får,

at de føler seg ikke sett, eller.. Men.. Men det tror jeg at jeg har vært med på, et par runder av det. (...) At det er ikke fordi kjærligheten tok slutt, men fordi de ikke.. At vi ikke fikk til den balansen, tror jeg.

En faktor som kan ha påvirkning på hvorfor Kristin opplever dette diktet så annerledes enn de andre single informantene kan være foreldrerollens påvirkning, hvor det å opprettholde familien er viktigere enn individuelle behov, og at hun derfor har vært villig til å strekke seg lengre for å opprettholde tidligere forhold enn det partnerne hennes har vært villig til.

Det tredje diktet

Dikt nummer tre ble valgt ut for å fremstille det Giddens betegner som lidenskapelig kjærlighet (se kapittel 2), en altoppslukende kjærlighet som skildres ved et sterkt behov for fysisk nærhet. Som sagt opplever Kristin også det tredje diktet som et ideal, og en form for kjærlighet som hun selv har opplevd, men som ikke har fungert i lengden.

Kristin: For det er liksom.. Nei, den nummer tre liksom, den er jo sånn at.. Hvis du bryr deg om noen så.. Får du et ganske langt forhold, for du møter de og.. Klarer å få det til på en måte, ikke sant? Og da, du kan egentlig ikke få nok fra hverandre på en måte, du er liksom.. Du er ganske opp.. Alt går fint, og alt klarer du, du går liksom på et gir. Føler jeg på den siste der, og så.. Blir du kanskje litt utskjemt i det, *ler* og så når den hverdagen innhenter oss på en måte så.. Slukner det litt for fort. At det ikke blir.. Det blir ikke pleiet sånn som det begynte.

Utsagnet til Kristin tilsier at hennes erfaringer med kjærligheten som beskrives i tredje dikt, er at det er en flyktig opplevelse, noe som samsvarer med trekkene ved lidenskapelig kjærlighet. For Merethe er det tredje diktet en illustrasjon på hvordan man som person kan bli preget av å oppleve kjærlighet.

Merethe: Eh.. nummer tre synes jeg også var bra.. skrevet fordi... Det sier noe om hvordan... Man.. bryr.. hvordan det å være glad i noen, endrer måten man ser på ting!

Merethes utsagn om at kjærlighet kan være med å 'endre måten man ser på ting' kan tolkes som at hun opplever at kjærlighet påvirker hvordan man opplever hverdagen. Dette harmonerer med Jennys opplevelse av det tredje diktet som en uttrykksfull men realistisk fremstilling av det fine ved å dele hverdagen med noen.

Jenny: Ja. Eh.. Det er et dikt jeg også liker veldig godt, ehm.. Nettopp fordi, man bare har lyst til å være nær noen ehm.. (...) Og så er det det enkle at, det må ikke være fullstendig luksus for at det skal være et bra forhold, det bare... Det å dele frokost og en.. Dele en luftmadrass.. Å være tett.. (...) Eh.. Ja. Den avstanden da, nei den.. Relaterbar. (...) Også litt sånn ”rett fra levra” da, uten å pakke det inn i for store ord.. Mhm.

Jennys refleksjoner kan tolkes som en form for romantisering av det hverdagslige, det enkle. Hun understreker at det appellerer til henne fordi skildringene av kjærlighet ikke pakkes inn i for store ord, på samme måte som Susanne tok avstand til den ”dikteriske” fremstillingen i dikt nummer én. Dette kan tyde på et ønske om å ta avstand fra romantiserte klisjefylte narrativ om kjærlighet, noe som sammenfaller med Gravås studie av kjærlighetens mentalitet i det moderne (se kapittel 3). Tendensen til å romantisere det hverdagslige, kan forstås som det Gravås beskriver som en søken etter autentisk romantikk (1992, s. 129).

Måten informantene reflekterer rundt kjærligheten som presenteres i diktene viser hvordan opplevelsen av diktene er forankret i informantenes egne erfaringer og tanker om kjærlighet og parforhold generelt. At dikt kan fremkalle så forskjellige tankeganger understreker hvor vidt spekteret av forståelser av kjærlighet er. Resten av dette kapittelet vil presentere en håndfull kjærlighetsideal som kom frem i andre deler av intervjuet med informantene.

6.2 Å tro på kjærligheten - kjærlighet som autonom kraft

’Å tro på kjærligheten’ reflekterer en forståelse av kjærlighet hvor det følelsesmessige veier tyngre enn fornuften. Dette innebærer en forståelse av individet som passiv aktør, mens kjærligheten sees på som en autonom kraft. Denne kraften oppfattes gjerne som en følelse av forelskelse, som man opplever i møte med ’riktig’ person, og ligner på Giddens romantiske kjærlighet og Thagaards romantiske posisjon (se kapittel 2). ’å tro på kjærligheten’ kom særlig til uttrykk gjennom de yngre informantenes refleksjoner rundt forelskelse og hvorfor de utvikler romantiske følelser for noen.

Mari: Det er vel det at du får... En, ja hva skal jeg si, en kjemisk reaksjon av hva du tiltrekkes av da.. (...) Og da, plutselig er det noe i deg som sier.. ”deg! ”deg vil jeg være med, deg vil jeg ha i livet mitt”(...) Jeg har ikke helt tenkt over dette før, så da.. (...) Det er liksom bare noe som sier ”klikk”!

Beskrivelsen ”bare noe som sier klikk” tyder på en oppfatning av etableringen av romantiske følelser som et autonomt hendelsesforløp. Mari utdyper dette på et senere tidspunkt i intervjuet når hun blir spurt om hvilken oppfatning hun har av begrepet ’soulmate’.

Mari: Fordi det.. Er noe, det er liksom det, som jeg sa tidligere i dag, det er noe som sier ”klikk”. Altså, du får den følelsesmessige ”connection”, du vil, vet.. bare at ”deg vil jeg ikke miste, deg har jeg lyst til å ha i livet mitt”. Og jeg tror det at det.. Er veldig mye mer forståelse, veldig mye med.. Den utstrålingen du får av personen. (...) Jeg tror at det finnes en soulmate der ute for folk.. En som er.. ”laget” da, i gåsetegn. For deg.

Begrepet ’soulmate’, beskrives her av Mari som en person som er ’laget for deg’, noe som tyder på en oppfatning av kjærlighet som noe skjebnesvangert. Også måten Elise snakker om hva som gjør at hun utvikler romantiske følelser for noen reflekterer en opplevelse av kjærlighet som autonom kraft.

Elise: Det må bare klaffe egentlig, man, man ser den personen og så bare.. Kjenner man med en gang at det er en ”connection” og så.. Må man henge sammen og kjenne på om det fungerer at man.. Man passer sammen da og så.. utvikler det seg forhåpentligvis noe romantisk ut av det da.

Hverken Mari eller Elise utdyper hva de legger i begrepet ’connection’. Ut i fra konteksten fremstår det som en måte å forklare at man trives bedre med enkelte mennesker, uten at man nødvendigvis kan sette ord på hvorfor. Informantenes fravær av konkrete beskrivelser av det å oppleve en ’connection’, kan forstås som et resultat av manglende ordforråd som følge av opplevelsens kompleksitet (Carter, 2013). Som sett i kapittelet om kjærlighetspraksiser, er vektlegging av følelser spesielt fremtredende i de yngre informantenes praksiser knyttet til innledningsfasen av et forhold. Det kan se ut til at denne tendensen er overførbar til hvordan de yngre informantene forholder seg til idealet ’å tro på kjærligheten’, om enn ikke i like stor grad. Når det er sagt fremkommer elementer av dette idealet hos de eldre informantene også, men mer nyansert enn hos de yngre. Dette kommer her til uttrykk gjennom Hildes bevissthet rundt problematikken av egen tendens til å ikke falle for ’snille og greie’ menn.

Hilde: (...) Hva jeg faller for, det er jeg heller ikke sikker på, jeg har nok... Vært typen som ikke har falt for de snille og greie bestandig. Det er jo klassisk patetisk greie, men vi er nå litt der tror jeg, mange av oss jenter, men jeg har jo hatt vett til å skjønne at det ikke har vært noe å satse på da.

Hildes beskrivelser av hva hun 'faller' for kan tolkes som at også hun anser dette som en autonom kraft hun ble rammet av, men at hun samtidig var bevisst på å ikke la følelsene styre over fornuften. Dette er representativt for funn fra forrige kapittel hvor de eldres bevisste forhold til balansegangen mellom fornuft og følelser i sine kjærlighetspraksiser ble diskutert.

Selv om idealet om å tro på kjærligheten er personfokusert og omfatter en forståelse av kjærlighet som en autonom kraft, er det ikke nødvendigvis knyttet opp mot en forestilling om at 'ekte' kjærlighet har livslang varighet. Datamaterialet i denne oppgaven viser imidlertid at informantenes forhold til forventningen om livslang varighet er mer kompleks. Dette kommer særlig til uttrykk gjennom hvordan informantene forholder seg til begrepet 'soulmate'. Mens enkelte virker til å ha en tro på at det finnes én person som er 'den rette', er andre åpne for at det finnes flere personer som man kan danne velfungerende parforhold med.

Elise: (...) Forhåpentligvis så har man jo en "soulmate" hele livet, men man forandrer seg jo og ting forandrer seg og.. Ting kan skje. Jeg trodde jo at min ekskjæreste var min "soulmate" helt til han.. Jeg innså at det var han jo ikke lenger. Så.. Det kan variere veldig tenker jeg. Noen har man med seg livet ut, og noen vokser man i fra.

Elise oppfatter ikke begrepet soulmate som begrenset til én person, men hun har likevel en forventning om at en soulmate-relasjon skal ha livslang varighet. Elises formulering 'ting kan skje' tyder på en oppfatning av at man ikke kan forutsi hvilke utfordringer man vil møte på i et forhold, og man kan derfor ikke vite om begge parter vil ønske å opprettholde forholdet i fremtiden. I likhet med Elise, mener Turid man kan finne flere personer som oppleves som 'den rette'.

Turid: (...) Selvfølgelig er det mer enn én! Jeg tenker... Men det kan jo være så.. Både i forhold med forelskelse og med alt rundt så.. Så kan det føles.. Jeg har jo kjent på at "Joda, han er liksom den rette!" Men.. Samtidig så vet jeg jo det at hadde han.. Sagt takk for seg, eller stukket av eller hva som helst, så hadde jeg jo, nei, jo, så hadde jeg jo funnet en til.

Flere av teoriene nevnt i kapittel 2, legger til grunn en tradisjonell forventning om at parforhold skal være livslang for å anses som vellykket. Turids utsagn er her særlig interessant, ettersom hun både omtaler hennes nåværende partner Yngve som 'den rette', samtidig som hun er tydelig på at det ikke nødvendigvis innebærer at forholdet deres har

livslang varighet. Dette skiller seg fra tidligere forskning som har vist at informantene hadde en tendens til å justere tidligere forholds narrativ (Carter, 2013), som følge av at et forhold tok slutt. Tendensen til å justere opplevelsen av tidligere erfaringer blir tydelig hos Merethe.

Merethe: Ja, jeg tenker at du.. Jeg har jo vært i noen andre forhold før, men jeg tenker at.. Før du er i et ”soulmate” forhold, så tror du kanskje at du er det.

Både Elise og Merethes nåværende situasjon har gjort at de har endret syn på sine tidligere erfaringer, ved at tidligere forholds status degraderes fra soulmate, som en konsekvens av at forholdet tok slutt. Denne degraderingen symboliserer at de opplever et behov for å justere hvordan de definerer tidligere relasjoner (Thagaard, 2005), til å passe til deres nåværende situasjon. For Merethe kom denne justeringen til uttrykk gjennom hennes opplevelse av hennes nåværende partner som hennes soulmate, og at hennes tidligere partnere derfor ikke kunne ha vært det. Dette tyder på at ’soulmate’ for Merethe innebærer eksklusivitet i form av at man kun kan oppleve dette én gang, mens Elise mener at man kan ha flere soulmates.

Selv om de fleste informantene uttrykker en forståelse av kjærlighet som autonom kraft, virker de til å ta en rekke forbehold når de snakker om kjærlighet som noe skjebnesvangert. Hilde og Susanne trekker frem hvordan en slik oppfatning av kjærlighet kan ha utilsiktede konsekvenser.

Hilde: Jeg hadde aldri kunnet vært i et forhold med noen som var sjalu. (...) Eh.. Jeg har jo.. Blant annet ei god venninne som tidligere har vært i et sånt forhold, hvor man liksom måtte gjøre rede for alt man.. Ja, det endte jo til slutt opp med både fysisk og psykisk mishandling også, så det var jo virkelig galt av sted. (...) Og hvor det også ble skyldt på selvfølgelig at det var kjærlighet og da.. Nei, da blir jeg bare fryktelig provosert og svart i øynene mine rett og slett.

Her eksemplifisert av Hilde som deler sine erfaringer med hvordan kjærlighet ble brukt for å legitimere destruktiv atferd i et forhold. Også Susanne argumenterer for at begrepet soulmate kan være giftig ved at man finner seg i mer enn hva fornuften tilsier at man bør gjøre.

Susanne: Det her er en ting jeg faktisk har diskutert med andre før. For jeg føler alltid at.. ”soulmate” er liksom litt ”toxic”. Fordi jeg føler at det er sånn hvis du.. Det spørres på en måte hvor mye du legger.. Altså, press på konseptet om det.. Men jeg tror det er mange som enten..

Velger å være i et forhold som ikke er bra for dem. Og da mener jeg sånn.. Faktisk ”abusive”. Fordi ”ja men det er jo soulmaten min”.

Susannes refleksjoner tyder på at hun oppfatter begrepet ’soulmate’ som et så veletablert fenomen at det kan legge føringer for hvordan folk praktiserer parforhold. Hun poengterer hvordan troen på at man har funnet sin soulmate gjør at man blir ukritisk til forholdets natur. Det er også mulig å tolke Susannes opplevelse av soulmate som et begrep hun ønsker å ta avstand til, på samme måte som hun tok avstand til den ’dikteriske’ kjærlighetsnarrativet i første dikt. ’Det å tro på kjærligheten’ fremstår som et utbredt ideal hos informantene. Når det er sagt virker det til å være mest fremtredende for informantenes tanker og opplevelser med innledningsfasen av et forhold. Informantenes ulike oppfatninger av begrepet ’soulmate’ viser hvordan dette kjærlighetsidealet ikke nødvendigvis forutsetter en tro på at ekte kjærlighet må være livslang.

I forrige kapittel så vi hvordan informantene jobbet for å opprettholde parforholdet, samt hvilke faktorer som var utslagsgivende for at forholdet tok slutt. I neste del vil denne praksisen kobles til hvordan det å ikke gi opp parforholdet er identifisert som et kjærlighetsideal.

6.3 Å ikke gi opp

Essensen i idealet ’å ikke gi opp’ er rasjonalitet og refleksivitet, hvor man ser på parforhold som et fellesprosjekt som er avhengig av kompromiss og innsats fra begge parter for å fungere. Dette kjærlighetsidealet deler mange likhetstrekk med det rene forhold, og kommer til uttrykk gjennom skildringer av å være villig til å stå i utfordringer sammen for å opprettholde forholdet. Et annet element ved dette idealet er en bevissthet knyttet til det at man ikke er villig til å opprettholde forholdet for hvilken som helst pris. Balansen mellom det å kjempe for parforholdet og å kjenne på når man har gjort det man kan, er derfor en sentral del av dette idealet. Dette eksemplifiseres av Hilde når hun forteller om hvordan hun reagerte da mannen hennes hadde brutt tilliten hennes.

Hilde: Så det var bare å bite sammen tennene, men det jeg sa til han var at... Hvis vi skal.. Komme gjennom det.. For han var.. Han var, altså han la seg helt flat på alt, og var liksom.. Han var... Han hadde nok sett for seg at jeg kom til å komme hjem å pakke. Han hadde nok

ikke trodd at jeg skulle.. Stå i det med han. Ehm... Men det var egentlig aldri aktuell problemstilling for meg, og det var hvert fall ikke aktuell problemstilling å reise fra han på det tidspunktet.

Tross at det ikke var aktuelt for Hilde å forlate mannen sin da de møtte på denne krisen, er hun tydelig på at hun har sine grenser for hva hun ville funnet seg i. Som nevnt i kapittelet om kjærlighetspraksiser, er kommunikasjon et viktig verktøy for flere av informantene, deriblant Hilde. Hun opplever at hun og mannen har hatt god dialog gjennom hele forholdet, og de har begge vært bevisst på at de kommer til å møte på utfordringer sammen. funnet en god balanse i hverdagen hvor de begge har inngått kompromiss, noe hun mener er avgjørende for et sunt forhold. Hos Kristin kommer idealet om å ikke gi opp til uttrykk gjennom anger over at hun og hennes første partner gav opp forholdet for tidlig.

Kristin: Skulle jo tro at det var.. Det var.. Alle trodde det, at det var sånn det skulle være. ”For ever”. Tror det var aldri noen som så at jeg og han var uenige eller.. Og det var vi ikke heller, alt gikk liksom.. Der hadde vi.. Vi fikk det til liksom, med hus og.. Var enige om når vi skulle gå tur og.. *Ler* *uklart* Men plutselig så bare var det.. Plutselig så bare var det slutt. Det var helt merkelig. Vi skulle nok ha jobbet mye mer. (...)

Selv om det ikke uttrykkes eksplisitt, kan Kristins skildringer av forholdets bråe slutt tyde på at valget om å avslutte forholdet ikke var et valg det var enighet om. Om dette er tilfelle, kan det å ikke få muligheten til å kjempe for forholdet, selv om man ønsker det, forklare Kristins opplevelse av at de burde jobbet mer med forholdet. Idealet om å ikke gi opp kommer hos Susanne til uttrykk gjennom en tilfredshet rundt avgjørelsen om å gjøre det slutt, som følge av en opplevelse av å ha prøvd alt før forholdet tok slutt.

Susanne: Vi diskuterte det jo, og hadde en samtale om det, og vi visste jo på en måte at.. Altså det følte hvert fall sånn ut da at.. Vi var ganske enige om at.. Det er nok det beste liksom..

Denne opplevelsen deles også av Turid når hun forteller om sitt første ekteskap. Hun og mannen var begge enige om at de ikke følte de kunne gjøre noe mer for å ’redde’ forholdet, og fikk også dette bekreftet av en tredjepart på familievernkontoret.

Turid: Og det var, det var vel ikke et ønske fra noen egentlig at vi skulle fortsette, men det var bare ”så hadde vi gjort det”. For.. Da var vi på (familievernkontoret). Og da sa.. Vi hadde vært der to ganger, to eller.. Jeg lurer på om vi hadde vært der to ganger sammen jeg. Nei, en gang sammen, en gang hver for oss, og så en gang sammen. Og da sa hun damen på det siste møtet

da at ”nja, nå tror jeg ikke vi kan hjelpe dere mer” på en måte. Da... ”Lykke til!” Og de så nok også.. Jeg husk... De så nok også at her var det ikke noe å hente liksom.

Datamaterialet tyder på at idealet om å ikke gi opp er like fremtredende hos de yngre som de eldre informantene. Om man ser dette idealet i lys av kjærlighetspraksisene som ble presentert i forrige kapittel, ser vi en tydelig sammenheng mellom dette idealet og hvordan informantene jobber for å opprettholde parforholdet.

6.4 Et ønske om å være to

Et ønske om å være to er et grunnleggende ideal hos samtlige informanter og eksemplifiseres gjennom utsagn om parforhold som en foretrukken livsstil. De informantene som er i et forhold, uttrykker at de er tilfreds med både det å være i et forhold generelt, og deres nåværende forhold spesielt. Hilde uttrykker at hun opplever det å være i et parforhold som ønskelig, og tror at dette også gjelder for de av hennes venner som ikke er i nåværende forhold.

Hilde: Jeg tror de aller fleste av oss har lyst til å ha en partner. (...) Hvert fall hvis jeg ser på mine venninner, både de gifte og de ugifte, så tror jeg nok at de ugifte også har et.. Egentlig ønske om å.. (...) Finne et godt parforhold da! Og så er det jo ikke sånn at det lykkes for alle.

Samtlige av de single informantene i denne oppgavens utvalg argumenterer for at de foretrekker å være i et forhold. Informantenes begrunnelser for hvorfor de foretrekker å være i parforhold, legger til grunn en antakelse om at det er snakk om et parforhold som oppfyller deres kriterier for hva et bra parforhold er. Emosjonell trygghet og støtte fremstår som ønskelige kvaliteter hos en partner, samtidig som det å dele hverdagen trekkes frem som spesielt viktig.

Det er generelt bred enighet blant informantene om at det å unngå ensomheten er et viktig insentiv for å praktisere parforhold. Denne tendensen er tydelig uavhengig av informantenes sivilstatus og alder, og samsvarer med teorien om kjærlighet som nødvendig for å oppleve tilhørighet (Fromm, 1956). Her eksemplifisert av Susanne og Mari.

Susanne: Føler jeg hvert fall da. Sånn, jeg tror det er ganske, altså det er en menneskelig ting som trengs i verden. Ja.

Mari: Jeg savner den dere.. Jeg savner den... Jeg, jeg snakker veldig mye med katten om kveldene liksom. Fordi, jeg har ingen andre, jeg savner å ha noen å prate med om natta. Eller bare fortelle dagen. Hva som skjedde om dagen. Jeg savner noen å dele opplevelser med. Og det.. *pause* Du blir fortore ensom, når du da ser at venner og familie, de har noen å dele alt med, du blir bare... ”Ja, jeg har lyst på det jeg også!”... Jeg har lyst! Det er den ensomheten som tar meg veldig.

Et ønske om å unngå ensomhet henger også tett sammen med et savn etter alle fordelene ved å være i et parforhold. For Mari er dette spesielt koblet til et ønske om å dele hverdagen med noen. Kristin uttrykker også et sterkt ønske om å ha noen å dele hverdagen med, og for henne er den emosjonelle tryggheten viktigere enn praktiske hensyn som delt ansvar for husarbeid. Hun klassifiserer opplevelse av trygghet fra en partner som forskjellig fra tryggheten man får av andre typer relasjoner.

Kristin: Mhm. Men trygghet for meg er jo viktig, at du kan stole på den du.. Og prate med de eller, altså ha en å dele ting med hadde jo vært.. Og at man er to liksom, det synes jeg hadde vært godt.

Intervjuer: Så det er på en måte en annen type trygghet enn den man kan få fra, for eksempel venner eller familie?

Kristin: Ja. Det er sånn som du.. Kan komme hjem og snakke om alt om, liksom. Kunne forstått hverandre.. Ja. Og delt på det som var hjemme og.. Funnet på gøy ting sammen også da. Savner jo det.. Av og til. At du har noen å.. Bare ta på joggeskoene og gå en tur, liksom. At man ikke skal gjøre alt alene. Selv om du har gode venner og alt, så er det ikke slik at det er det samme det. Hvert fall i hverdagen når alle er opptatt med sitt, på en måte.. Da blir det jo kanskje litt ensomt selv om man har huset fullt av barn, liksom. Sant. Trenger.. En slags voksenkontakt.

Det virker til at eksklusiviteten ved det å være i et parforhold hvor begge parter har hverandre som prioritet, er det som skiller det personlige utbytte fra et parforhold fra det personlige utbytte man opplever i andre relasjoner som for eksempel et vennskap. Denne opplevelsen deles også av Merethe som er den eneste av de eldre informantene som ikke har barn.

Merethe: Jeg tenker kanskje det har noe med nærhet å gjøre. Ehm, at det er noen som.. Som du hele tiden vet du kan.. Vet er der.. Selv om man ikke trenger å være der fysisk, men du vet at den personen er der. Og at du kan dele.. Dele alt med! Som jobbtrøbbel eller jobb, ting på jobb. Ting på jobb, eller andre ting, dele felles interesser med.

Parnormens tilstedeværelse (se kapittel 3) blir tydelig i kjærlighetsidealet 'et ønske om å være to'. Informantene beskriver tanker og erfaringer som kan identifiseres som sosialt og strukturelt press (Roseneil et al. 2020) som følge av parnormen. Spesielt de yngre single informantene uttrykker en opplevelse av konformitetspress i form av strukturelle føringer. Flere uttrykker en opplevelse av at myndighetene legger opp til at parforhold er den normative samlivsformen, ved at det er mer lønnsomt å praktisere samboerskap, og ekteskap spesielt. Dette poengteres av Susanne og Jenny når de blir spurt om hva deres tanker om henholdsvis ekteskap og samboerskap er:

Susanne: Mm.. Jeg har ofte sagt egentlig at jeg helst vil.. Kun gjøre det for liksom praktiske grunner. Eller økonomiske grunner. Eh.. Jeg har vokst opp med foreldre som ikke er gift. Så da, liksom sånn.. For meg så er det på en måte like seriøst å være samboer, ha et eget, altså ha bolig sammen og ha barn sammen som.. Det å være gift, men.. Staten har jo ikke alltid like.. Du får ikke like mange rettigheter som samboere ofte..

Jenny: Ehm.. Jeg, jeg føler det er veldig mange som blir samboere relativt kjapt. Og det... Har for eksempel med å gjøre at du har ganske store leiepriser i landet. At man har den feelingen da at "ja, men vi er sammen uansett så vi kan like gjerne bo sammen.."

Susanne og Jenny er begge i den yngre informantgruppen, og deres utsagn eksemplifiserer her tidligere forsknings problematisering av parnormen som normativ livsstil. (Andersen, 2020). Dette eksemplifiseres også av Elise som trekker frem hvordan press kan komme til uttrykk som en opplevelse av utenforskap, ved at hun i sosiale settinger ofte blir 'den single'.

Elise: Hvis man har venner som er i parforhold, man blir gjerne ofte, hvertfall i min alder da, fort kan bli eneste.. Eneste single, eh..

Datamaterialet viser at press også kan komme til uttrykk gjennom lengsel etter en parrelasjon. Dette kan igjen føre til interne sanksjoner som skamfølelse, skyldfølelse og misnøye som et resultat av brudd på parnormens samlivsform. Kristin som har vært i tre langvarige forhold uttrykker en opplevelse av å føle seg mislykket når forholdene har tatt slutt. Det virker til at denne opplevelsen henger sammen med en forventning om at kjærlighet skal være livslang, som er spesielt tilstedeværende hos Kristin.

Kristin: Men nå har jo ikke jeg.. Innerst inne så er.. Det er det mitt sterkeste ønske var, det å måtte, at vi skulle ha alt sammen. Når ikke det har gått da, på en måte så.. Hadde jeg kjent kanskje mer på en sånn.. Skamfølelse hver gang det ikke, ikke fikk det til.

Hennes refleksjoner tyder på at denne følelsen også henger sammen med sosiale forventninger fra omgivelsene hennes.

Kristin: Ja, i forhold til ja, sånn.. som jeg liksom innerst inne hadde tenkt da.. Tror mange tenkte om meg *ler* om meg også, på en måte. Men jeg.. Bryr meg ikke om det i dag, men det.. Jeg har jo brydd meg om det før... Folk synes og tenkte. Men det har jo, det var jo tøft. Selv om jeg har valgt det helt selv å få barn, på en måte, så har det jo.. Spesielt siste gang var det beintøft synes jeg.

Det kan virke som at denne opplevelsen av skamfølelse som følge av samlivsbrudd blir forsterket som følge av å ha felles barn. For Kristin kan det virke som at dette henger sammen med en opplevelse av dobbelt normbrudd, ved at man som forelder i samlivsbrudd også bryter med den tradisjonelle familienormen. Også Turid som var gift i sitt første forhold, forteller om en opplevelse av det å skille seg som et stigma. Tross at skilsmisse har vært lovlig i over 100 år, opplevde Turid dette fortsatt som et normbrudd. Hun tror denne opplevelsen også kan ha en sammenheng med hvordan hun er vokst opp.

Turid: Off det høres så veldig fjernt ut, men.. Med han eksmannen da, han er grei han og vi har et helt greit forhold, men.. Jeg følte aldri på det da, så jeg er jo.. Og så er jeg jo vokst opp i en A4 familie og det satt langt inne å skille seg. Og vi hadde jo ingen god grunn, vi var jo venner og alt var greit. Men det var liksom ”er det dette livet har å by på?”.

Sitatet over tyder på at selv om det for Turid var høy terskel for å skille seg fra ektemannen, var følelsen av at ingen av dem opplevde forholdet som tilstrekkelig tilfredsstillende likevel til slutt utslagsgivende. Til tross for at sosialt press kan sies å prege informantenes ønske om å praktisere parforhold, er det de personlige emosjonelle og fysiske godene ved å være i et parforhold som er mest fremtredende i datamaterialet.

6.5 Oppsummerende diskusjon

Kjærlighetsidealet 'å tro på kjærligheten' bygger som sagt på en forståelse av kjærlighet som en autonom kraft, og kan derfor sammenlignes med Giddens romantisk kjærlighet (1992) og Thagaards romantiske posisjon (2005). Mari og Elises utsagn om det å oppleve en 'connection' som avgjørende for at de utvikler romantiske følelser for noen, kan tyde på at følelsesmessige argument er mer utslagsgivende for pardannelse enn rasjonelle, noe som samsvarer med funn fra Thagaards studie (2005) av samspillet mellom følelser og fornuft i parforhold. Denne tendensen eksemplifiserer også det som Fromm (1956) og Beck & Beck-Gernsheim (1995) trekker frem som en problematisk utvikling i senmoderne samfunn, hvor fokuset flyttes bort fra kjærlighet som et samarbeidsprosjekt for å skape 'den rette' relasjonen og over til en jakt på 'den rette' personen som kan fremkalle disse følelsene. Samtidig viser informantenes holdninger til begrepet 'soulmate' at deres oppfatning av skjebnesvanger kjærlighet og ideen om livslang kjærlighet er svært kompleks. Tross at flere uttrykker en forhåpning om at parforhold skal være livslangt, er ikke dette et fremtredende fokus blant informantene. Om man ser dette i lys av deres kjærlighetspraksiser og idealet 'å ikke gi opp', kan man heller argumentere for at informantenes forståelser av kjærlighet samsvarer mer med prinsippene for det rene forhold. I kjærlighetsidealet 'å ikke gi opp' fremstår det som særlig verdifullt å vite at man har 'prøvd alt', før man velger å avslutte et forhold. Samtidig virker det til at informantenes terskel for å avslutte et parforhold, er høyere enn det Giddens illustrere i 'det rene forhold' (1992). Prinsippene for det rene forhold er at man skal avslutte relasjonen når man ikke lenger opplever tilfredsstillende utbytte. Informantene i denne oppgaven fremstår derimot som villige til å kjempe for sine idealer, ved å stå i perioder med utilfreds mengde utbytte, i håp om at de klarer å løse parforholdets utfordringer.

Idealet 'å tro på kjærligheten' er som sagt mest fremtredende hos de yngre informantene, men også Hildes erfaringer fra hennes yngre dager samsvarer delvis med idealet. Dette kan utgjøre et spennende sammenligningsgrunnlag av hvilken effekt livsløp har for hvilke kjærlighetsideal informantene har. Om man ser Hildes beskrivelse av hvordan hun som ung "ikke alltid falt for de snille" og sammenligner med innledningsfasen av hennes nåværende forhold, ser man en sterk kontrast i vektleggingen av følelser og fornuft. Mens Hildes opplevelse av innledningsfasen i sitt nåværende forhold var overveiende forankret i fornuft, var hun i sine yngre dager styrt av følelser. Dette samsvarer imidlertid ikke med kontrasten

mellom Turids første og nåværende forhold, ettersom Turid opplevde sitt første forhold som mer fornuftsbasert. Både Turid og Hilde er imidlertid tydelige på at deres nåværende forhold er et resultat av et aktivt valg. Ingen av de yngre informantene reflekterer rundt pardannelse som et valg. Om man ser dette i sammenheng med de yngre informantenes ytringer av hvordan deres tidligere forhold var konstruktive, i den grad de lærte dem hva de ønsker i fremtidige forhold, kan dette tyde på en sammenheng med tidligere erfaringer og forståelsen av pardannelse som et aktivt valg.

Idealet 'et ønske om å være to' fremstår blant informantene som et universelt ideal, hvor parforhold anses som den foretrukne livsstilen. I forrige kapittel om informantenes kjærlighetspraksiser så vi imidlertid hvordan Elise, Susanne og Kristin presiserer at de av ulike årsaker nå velger å være alene på ubestemt tid. For Elise og Susanne skyldes dette ønsket en opplevelse av å ha mistet seg selv i sitt tidligere forhold, og at de derfor nå vil prioritere å jobbe med seg selv før de oppsøker et nytt parforhold. For Kristin er dette ønsket en konsekvens av at det i hennes tidligere parforhold har vært utfordrende å kombinere foreldrerollen med kjæresterollen. Hun mener derfor at det er mer praktisk å være alene. Dette tyder på at parforhold som den foretrukne livsstilen kommer med et forbehold om et godt parforhold. Under dette kjærlighetsidealet kom også parnormens tilstedeværelse i informantenes utsagn til syne. Vi så hvordan flere av informantene trakk frem strukturelle faktorer som insentiv for å praktisere parforhold. Spesielt Kristins opplevelse av skam knyttet til 'mislykkede' parforhold eksemplifiserer Jamiesons kritikk av Giddens samlivsteori (se kapittel 3). Jamieson mener strukturelle forhold i større grad må vektlegges for å bidra til en bevisstgjøring av hvordan sosiale faktorer preger parforhold, heller enn at individet blir sittende med ansvaret når parforholdet ikke fungerer optimalt.

7 Avslutning

I denne oppgaven har jeg studert hvordan kvinner i to ulike aldersgrupper forstår og opplever kjærlighet, hvordan de praktiserer parforhold og hvordan de forholder seg til ideen om livslang kjærlighet. Datamaterialet har blitt analysert og kategorisert etter identifiserte kjærlighetsideal og kjærlighetspraksiser, samt satt i kontekst av etablert teori og tidligere forskning på tema. I dette kapittelet vil jeg først oppsummere studiens funn, for så å diskutere hva disse funnene kan si om kjærlighetens tilstedeværelse i dagens samfunn. Avslutningsvis vil oppgavens relevans for gjeldende forskningstema bli diskutert.

Oppsummering av funn: forholdet mellom kjærlighetsideal og –praksiser

Funnene i denne oppgaven er delt inn i kjærlighetsideal og kjærlighetspraksiser. Det virker til å være en sammenheng mellom ideal og praksis ved at visse ideal er mer fremtredende i ulike faser av kjærlighetspraksisene. Datamaterialet viser at når informantene snakker om tidligere og/eller nåværende parforhold, vektlegges innledningsfasen av et parforhold i mindre grad enn arbeidet med å opprettholde et parforhold, og avslutningsfasen av et parforhold. Dette har blitt koblet til idealet om 'å tro på kjærligheten', hvor synet på kjærlighet som en autonom kraft kan forklare hvorfor man ikke nødvendigvis opplever innledningsfasen av et parforhold som et aktivt valg. Dette tilfører en interessant forklaring på Carters (2013) funn av unge kvinners tendens til å fremstille seg selv som passive deltakelse i forbindelse med pardannelsesprosessen. Et annet funn som støtter opp om en slik forklaring er at mens forståelsen av pardannelse som et aktivt valg ikke er tema hos de yngre informantene, er dette et fremtredende tema blant to av de eldre informantene. Når det er sagt viser datamaterialet at en forståelse av pardannelse som et aktivt valg ikke nødvendigvis betyr at man vektlegger fornuft mer enn følelser. En av informantene understreker at det er nettopp en sterk følelsesmessig og fysisk attraksjon til partneren som er utslagsgivende for hennes valg av partner. De sterke følelsene er også det som gjør henne sikker i sitt valg av partner. Forholdet mellom følelser og fornuft er med andre ord svært komplekst, og for noen er følelser like avgjørende for valg av partner, som en fornuftsbasert vurdering av kompatibilitet.

Som sagt viser datamaterialet at innledningsfasen av et forhold ikke er noe som vektlegges av alle kvinner, noe som peker på en manglende bevissthet knyttet til pardannelse som prosess. Forståelsen av pardannelse som et aktivt valg er derimot mest fremtredende blant de eldre, noe som kan tyde på at dette har sammenheng med alder og livsløp. Yngre kvinners refleksjoner rundt deres tidligere forhold tyder på en økt bevissthet knyttet til hvilke kriterier de har for potensielle fremtidige forhold. Dette kan også forstås som en økt bevissthet knyttet til opplevelsen av pardannelse som et aktivt valg, ved at de i etterkant av sine tidligere forhold har blitt oppmerksomme på hva som var positivt ved deres tidligere forhold som de også ønsker seg i fremtidige forhold, samt hva de ønsker å unngå. Denne uttrykte opplevelsen av tidligere samlivsbrudd som konstruktive i form av at man blir bevisst på egne kriterier for praktisering av parforhold kan forstås som at denne bevisstgjøringen kommer av erfaringer. Det kan derfor se ut til at det ikke nødvendigvis er livsløp og alder som gjør at man opplever pardannelse som et aktivt valg, men at det heller er et resultat av tidligere erfaringer. Om man ser dette i lys av Fromms teori om kjærlighet som en kunst man kan lære å mestre (1956), kan tidligere erfaringer fremstå som et steg i riktig retning for å mestre denne kunsten.

Kategoriseringen av kjærlighetsideal og kjærlighetspraksiser legger til rette for en interessant sammenligning mellom det Fromm og Bauman trekker frem som en fremtredende utfordring knyttet til kjærlighetens utvikling: forholdet mellom forventning og realitet. Både Fromm og Bauman mener det eksisterer en etablert forventning om at kjærlighet skal være enkel, noe som resulterer i stor fallhøyde når naive forventninger møter en komplisert virkelighet. (Fromm 1956, Bauman 2003). Funnene i denne oppgaven tyder imidlertid på at både de yngre og de eldre kvinnene oppfatter parforhold som noe som krever arbeidsinnsats for å bli opprettholdt. Kjærlighetspraksisene som er identifisert i denne oppgaven viser at kvinnene har et bevisst forhold til nåværende og tidligere parforholds utfordringer, og i kombinasjon med kjærlighetsidealet 'å ikke gi opp', er det tydelig at de er villige til å jobbe for å løse disse utfordringene. Samtidig ser vi her en tydelig forskjell mellom de yngre og de eldre informantene, ved at de yngre uttrykker det å sette seg selv først som viktigere enn å opprettholde forholdet. Datamaterialet viser at det blant de yngre informantene er en tydelig forventning om et demokratisert parforhold, og i kombinasjon med en opplevelse av å være alene om å jobbe for å opprettholde parforholdet, har dette vært utslagsgivende for at flere valgte å avslutte parforhold. Denne studien tyder med andre ord på at individualistiske verdier

svært fremtredende hos yngre kvinner, og deres kjærlighetsideal og –praksiser samsvarer i stor grad med prinsippene ved det rene forhold (Giddens, 1992). Samtidig samsvarer også de eldre kvinnenenes kjærlighetspraksiser og –ideal i stor grad med prinsippene ved det rene forhold, ettersom flere har avsluttet tidligere forhold som følge av at de ikke lenger opplevde tilfredsstillende utbytte av relasjonen. Når det er sagt kan det gjennom Giddens fremstilling av det rene forhold, virke som at terskelen for når man skal avslutte et parforhold er lavere enn det som fremkommer av denne studien.

Et annet funn i denne oppgaven er informantenes forhold til ideen om livslang kjærlighet. Som nevnt i teorikapittelet skiller Giddens (1992) seg fra de andre sosiologene som trekkes frem, ved at han presenterer et forslag til en samlivspraksis som er ment til å passe i et senmoderne samfunn. De andre teoretikerne har derimot fokus på hvordan kjærlighet og parforhold som samlivspraksis i dagens samfunn er dysfunksjonelt ved at stadig flere parforhold tar slutt, noe som tyder på en antakelse om at et velfungerende parforhold har livslang varighet. Selv om flere av informantene i denne oppgaven også uttrykker et ønske om et parforhold med livslang varighet, virker det imidlertid som de ikke nødvendigvis anser dette som realistisk. De virker til å være svært bevisste over kjærlighetens kompleksitet, og anerkjenner usikkerhetsmomentet som kommer med det å praktisere parforhold.

Når det kommer til hvordan kvinner forholder seg til kulturelle fremstillinger av kjærlighet er dette noe som ikke har vært et like stort fokus i datamaterialet som forventet. Med unntak av når de ble bedt om å reflektere rundt tre ulike dikts fremstilling av kjærlighet, var det overraskende få referanser til andre kulturelle fremstillinger av kjærlighet, som for eksempel til populærkultur. Det er likevel to av de yngre informantene som uttrykker det som kan tolkes som å ta avstand fra en fremstilling av kjærlighet som kan oppfattes som en klisjé. En slik tendens var fremtredende i Gravås (1992) studie av menns refleksjoner og erfaringer med kjærlighet. I nevnt studie ble det argumentert for at dette har en sammenheng med kommersialisering av kjærlighet i det moderne, og at romantiske narrativ har mistet sin verdi som følge av dette. Gravås presenterer også en teori om at man i det moderne ser på autentisk romantikk som et ideal. Autentisk romantikk forstås her som en kjærlighet som oppleves som unik ved at den skiller seg fra typiske klisjéromantiske fremstillinger av kjærlighet. I

denne masteroppgaven kan romantisering av hverdagen forstås som en opplevelse av autentisk romantikk. Flere av informantene relaterer særlig til en kulturell fremstilling av kjærlighet hvor det hverdagslige står i sentrum. Dette understrekes også gjennom informantenes vektlegging av det å ha noen å dele hverdagen sammen med som et tungtveiende argument for å praktisere parforhold. Et forslag til videre forskning kan derfor være å gjøre en komparativ studie av hvordan menn og kvinner forholder seg til kulturelle fremstillinger av romantisk kjærlighet.

Hva sier denne oppgaven om kjærlighetens tilstedeværelse i dagens samfunn?

Som presentert i innledningskapittelet av denne oppgaven, kan kjærlighet som sosial konstruksjon antas å være formet av sosiale omgivelser, strukturelle føringer, så vel som kulturelle fremstillinger av kjærlighet. Nære relasjoners påvirkning på individets forståelse av kjærlighet er ikke et eksplisitt fokus i denne studien. Likevel kommer det frem at enkelte opplever at foreldre og/eller venners kjærlighetspraksiser preger deres tanker om kjærlighet. I *The Tenacity of the Couple Norm* (Roseneil et al, 2020) kategoriseres indre press som et uttrykk for et ønske og en lengsel etter å leve i parforhold. Datamaterialet i denne masteroppgaven viser som sagt tydelig at det å praktisere parforhold er den foretrukne livsstilen blant kvinnene i dette utvalget. Selv om det ikke uttrykkes eksplisitt som en opplevelse av press, kan det virke til at det å se mennesker de har nære relasjoner til som er i tilsynelatende velfungerende parforhold, bidrar til en form for indre press ved at det forsterker deres personlige lengsel etter å leve i par. Det er her viktig å nok en gang understreke at det å foretrekke parforhold som livsstil er med et forbehold om at parforholdet er godt, og det er nettopp å få til et velfungerende parforhold som virker til å være den største utfordringen med kjærlighet og parforhold i dagens samfunn. Roseneil et al. (2020) har også kartlagt ytre press i form av strukturelle føringer. Datamaterialet i denne masteroppgaven viser at enkelte er bevisste på juridiske og økonomiske fordeler som legger til rette for ekteskap og samboerskap som normativ samlivspraksis i Norge. Det fremstår imidlertid ikke som om disse føringene oppleves som sterke, eller problematiske. Det er tydelig at sosialt press oppleves som mest problematisk, særlig ved at indre press kan ha innvirkning på egen selvfølelse. Jamieson (1999) kritiserer Giddens samlivsteori for å bidra til dette ved at hans retorikk i teorien om konfluerende kjærlighet fører til at ansvarsfølelsen for forholdets kontinuitet legges

hovedsakelig på individene. Når et forhold da tar slutt kan dette ha negativ effekt på egen selvfølelse i form av opplevelser av skam- eller skyldfølelse.

Hva kan denne oppgaven bidra med?

Som nevnt tidligere understreker Fromm viktigheten av å studere hvordan kjærlighet praktiseres og forstås, for at man skal kunne si noe om hva som kreves for å mestre kunsten å elske (1956, s. 99-100). Det kommer tydelig frem av teorien og den tidligere forskningen som har blitt presentert i denne oppgaven, at kjærlighetens tilstedeværelse i et senmoderne samfunn er svært kompleks. Funnene i denne oppgaven bekrefter denne kompleksiteten, men kan samtidig bidra til et mer nyansert bilde av kjærlighetens tilstedeværelse i et senmoderne samfunn.

Ved å gi innsikt i kvinners opplevelser med- og forståelse av kjærlighet, kan denne studien bidra med en nyanse til forskningen på kjærlighetens tilstedeværelse i dagens samfunn i Norge. Et annet viktig element ved denne oppgaven er dens komparative egenskap, ved at man tilfører et livsløpsperspektiv på kvinners forståelser av- og opplevelser med kjærlighet. Særlig hvordan romantisk kjærlighet kommer til uttrykk i denne oppgaven tilfører et nyansert bilde av kvinners forståelse av kjærlighet. Forholdet mellom forventninger og virkelighet fremkommer som mer nyansert enn det Fromm, Baumann og Illouz beskriver som en utfordring ved kjærlighetens tilstedeværelse. Funnene tyder på at selv om det til dels anses som et ideal, gjør bevisstheten rundt livets uforutsigbarhet at dette ikke nødvendigvis oppleves som et realistisk ideal.

8 Litteraturliste

- Andersen, U. C. (2020). *På egen hånd: Om framveksten av singelsamfunnet*. Gyldendal.
- Bauman, Z. (2003). *Liquid love: on the frailty of human bonds*. Polity Press.
- Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. (1995). *The Normal Chaos of Love*. Polity Press.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. (1967). *The social construction of reality: a treatise in the sociology of knowledge*. Penguin.
- Carter, J. (2013). The Curious Absence of Love Stories in Women's Talk. *The Sociological Review*, 61 (4), 728-744, <https://doi.org/10.1111/1467-954X.12082>
- Fromm, E. (1956). *The Art of Loving*. Open Road Integrated Media
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Polity Press.
- Giddens, A. (1992). *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism*. Polity Press.
- Giddens, A. & Sutton, P. W. (2017). *Sociology* (8. utgave). Polity Press.
- Gravås, T. F. (1992). Kjærlighetens tvetydighet: en kvalitativ studie av kjærlighetens mentalitet i det moderne [Hovedoppgave cand.polit, Universitetet i Oslo]. DUO vitnearkiv. <https://www.duo.uio.no/handle/10852/15841>
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Fagbokforlaget.
- Illouz, E. (1997). *Consuming the Romantic Utopia: Love and the Cultural Contradictions of Capitalism*. University of California Press.
- Illouz, E. (1998). The Lost Innocence of Love: Romance as a Postmodern Condition. *Theory, Culture & Society*, 15 (3-4), 161-186. <https://doi.org/10.1177/0263276498015003008>
- Illouz, E. (2012). *Why Love Hurts: A Sociological Explanation*. Polity Press.
- Illouz, E. (2018). *The End of Love: A Sociology of Negative Relations*. Polity Press.

- Irani, E. (2019). The Use of Videoconferencing for Qualitative Interviewing: Opportunities, Challenges, and Considerations. *Clinical Nursing Research*, 28, (1), 3-8, <https://doi.org/10.1177/105477381880317>
- Jackson, S. (1993). Even Sociologists Fall in Love: An Exploration in The Sociology of Emotions. *Sociology*, 27 (2), 201-220. <https://www.jstor.org/stable/42855172>
- Jamieson, L. (1999). Intimacy Transformed? A Critical Look at the 'Pure Relationship'. *Sociology*, 33 (3), 477-494, <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/S0038038599000310>
- Konkubinat. (2020). I *Store norske leksikon*. Hentet 27. juni 2022 fra <https://snl.no/konkubinat>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. (x. utgave). Gyldendal akademisk.
- Lønnå, E. (2017, 29. mai). Kvinnebevegelsens historie fra første verdenskrig til 1980. I *Store norske leksikon*. https://snl.no/Kvinnebevegelsens_historie_fra_f%C3%B8rste_verdenskrig_til_1980
- Roseneil, S., Crowhurst, I., Hellesund, T., Santos, A. C. & Stoilova, M. (2020). *The Tenacity of the Couple-Norm: Intimate citizenship regimes in a changing Europe*. UCL Press.
- Sarromaa, S. (2019, 18. desember). Innblikk i skilsmisens historie. *Agenda Magasin*. <https://agendamagasin.no/artikler/innblikk-skilsmisens-historie/>
- Sandmo, E. (2020, 21. oktober). *Ingenting var viktigere enn ekteskapet*. Norgeshistorie.no. <https://www.norgeshistorie.no/enevelde/1203-ingenting-var-viktigere-enn-ekteskapet.html>
- Skirbekk, S., Kjølørød, L., Schackt, J., Hovde, K. O., Tjernshaugen, A. (2021, 1. februar). Ekteskap. I *Store Norske Leksikon*. <https://snl.no/ekteskap>
- Statistisk sentralbyrå. (2021).
- Statistisk sentralbyrå. (2022). *09659: Inngåtte ekteskap (K) 1966 – 2021*. <https://www.ssb.no/statbank/table/09659/>

- Statistisk sentralbyrå. (2022). *09660: Skilsmisser og separasjoner (K) 1966 – 2021*.
<https://www.ssb.no/statbank/table/09660/>
- Sumter, Vandenbosch & Ligtenberg. (2016). Love me Tinder: Untangling emerging adults' motivations for using the dating application Tinder. *Telematics and Informatics*, 3 (1), 67-78. <https://doi.org/10.1016/j.tele.2016.04.009>
- Thagaard, T. (2005). *Følelser og fornuft: Kjærlighetens sosiologi*. Abstrakt forlag.
- Thagaard, T. (2007). Menn i parforhold: arbeid for kjærligheten – innsats for likeverdighet? *Sosiologisk tidsskrift*. 15 (4), 337-352. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2928-2007-04-03>
- Tjora, A. (2020, 3. desember). Sosialkonstruktivisme. I *Store norske leksikon*.
<https://snl.no/sosialkonstruktivisme>
- Tømmerås, A. M. (2021, 21. januar). Andelen samboere fortsetter å øke. *Statistisk sentralbyrå*. <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/andelen-samboere-fortsetter-a-oke#:~:text=30%20prosent%20av%20dem%20som,og%20har%20aldri%20v%C3%A6rt%20h%C3%B8yere.&text=Av%20de%2065%20prosentene%20som,samboere%20%20mens%20resten%20var%20gift>
- Tømmerås, A. M. (2021, 11. mars). Nok en gang rekordlav fruktbarhet. *Statistisk sentralbyrå*.
<https://www.ssb.no/befolkning/fodte-og-dode/statistikk/fodte/artikler/nok-en-gang-rekordlav-fruktbarhet>
- Tønnesson, Ø. (2022, 13. juni). Seksualitetens historie. I *Store norske leksikon*.
https://snl.no/seksualitetens_historie
- Vedtak om borgerlig vigselformular. (1996) *Vedtak om vedtak om borgerlig vigselformular* (FOR-1996-01-19-4263). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1996-01-19-4263#:~:text=Dere%20har%20kommet%20hit%20i,i%20medgang%20og%20i%20motgang>

Øfsti, A. K. S. (2010). *Parterapi: kjærlighet, intimitet og samliv i en brytningstid*.
Universitetsforlaget

Øfsti, A.K.S. (2020). The Existential and Relational Meaning of Intimacy and Love for
Couples in Scandinavia: Through a Lens of Scandinavian Fiction and Drama. In:
Abela, A., Vella, S., Piscopo, S. (Red.) *Couple Relationships in a Global Context*.
European Family Therapy Association Series. (s.41-53). Springer International
Publishing.

Vedlegg 1: Diktene

1.

Ikke for nær

nei ikke for nær

da skygger vi for hverandre

vi vil leve i solen

men ikke for langt borte

for greinene våre må få stryke

hverandre i kveldsvinden

og i de dype nettene

vil vi føle den andres langsomme åndedrett

i takt med stjernene og skyene som driver sakte vekk

og i det første glitter av morgen

vil jeg høre løvet ditt rasle nær meg

ikke for nær

så vi suger næring av samme jord

for da kan vi aldri bli store

men så tett sammen

at vi kan ta i hverandre

når vi er ensomme

og falle nær hverandre

til slutt

Egil Ulateig

2.

jeg dro ikke fra deg fordi

jeg sluttet å elske deg

jeg dro fordi jo lenger

jeg ble jo mindre

elsket jeg meg selv

Rupi Kaur

3.

Om hvor langt det er til Ullern

Du forstår ikke

hvor langt det er til Ullern

før du elsker noen der

hvor bredt

et frokostbord er

en halv madrass

hvor forbløffende drøy en millimeter er

Vi

har ikke plass

til avstand

mellom oss

Cecilie Cottis Østreng

Vedlegg 2: Intervjuguide

Generelt

- Alder?
- Jobb?
- Boforhold?
- Tidligere forhold?
- Nåværende sivilstatus?

Dikt

- Dikt 1: Det rene forhold – konfluerende kjærlighet
- Dikt 2: Lidenskapelig kjærlighet
- Dikt 3: Companionate love
- Hva tenker du om disse ulike casene?

Kjærlighet

- Hva er kjærlighet for deg?
- Hvilken funksjon har kjærlighet i ditt liv/hvor viktig er kjærlighet for deg?
- Hva gjør at du utvikler romantiske følelser for noen?
- Hva er viktig for deg i et forhold?

Forhold

- Fortell om et forhold du har hatt
- Hvordan startet det?
- Hva var bra?
- Hva var vanskelig?
- Hva gjorde dere for å få forholdet til å fungere?
- Hvorfor tok det slutt?
- Hva er din totale opplevelse, hvilke tanker sitter du igjen med i ettertid?
- *Kunne noe vært gjort annerledes?*
- Hva er fordelene ved å være i et forhold?
- Hva er ulempene?
- Hva er fordelene ved å være singel?
- Hva er ulempene?

Hva er dine tanker om

- 'Soulmate'
- Samboerskap
- Ekteskap

Avsluttende refleksjoner

- Tror du det finnes generasjonsforskjeller (foreldre, besteforeldre) på hvordan man forstår kjærlighet?
- Hva tror du har preget ditt syn på kjærlighet?
- Opplever du at samfunnet legger føringer på hvordan et parforhold skal være?